

การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าชุมชนสำหรับเยาวชน :
กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF AN ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF
COMMUNITY ART FOR YOUTH: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER
DECORATIONS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education
Department of Art, Music, and Dance Education
FACULTY OF EDUCATION
Chulalongkorn University
Academic Year 2022
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าชุมชนสำหรับ เยาวชน :กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
โดย	นายณัฐพล ศรีใจ
สาขาวิชา	ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนบทร แสงวณิช)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ณัฐพล ศรีใจ : การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าชุมชนสำหรับเยาวชน :กรณีศึกษางานลายค่าสกุลช่าง
ลำปาง. (DEVELOPMENT OF AN ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY
ART FOR YOUTH: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS) อ.ที่ปรึกษาหลัก :
ผศ. ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการสร้างชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน :
กรณีศึกษางานลายค่าสกุลช่างลำปาง เป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ทฤษฎีการ
เรียนรู้ของบลูมและคณะ ด้านพุทธิพิสัยและด้านจิตพิสัย ทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย หลักการการจัดกิจกรรมศิลปะ
ชุมชน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บ
ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์
ศิลปะ 3) ปรากฏชุมชน 4) ครูผู้สอนในสถานศึกษาท้องถิ่น 5) ผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชน รวมจำนวน 15 คน โดยใช้เครื่องมือเก็บ
รวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างชุดกิจกรรม คือแบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายค่ากับชุมชน
วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และกลุ่มตัวอย่างที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรม ได้แก่ เยาวชนใน
เขตพื้นที่จังหวัดลำปาง อายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบอาสาสมัคร เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้
ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายค่าสกุลช่างลำปาง 2) แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างาน
ลายค่าสกุลช่างลำปาง 3) แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ
กิจกรรม 5) แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายค่าสกุลช่างลำปาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาเอกสารและสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปผลการวิจัยเป็นชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็น
คุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน ประกอบด้วยหลักการจัดกิจกรรม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านเทคนิค 3) ด้านรูปแบบ
กิจกรรม 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านการเผยแพร่ ชุดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเรียนรู้ชุมชนยล
งานศิลปกรรม 2) กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายค่า 3) กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายค่าร่วมสมัย 4) กิจกรรมนิทรรศการสร้าง
ศิลป์ถิ่นลำปาง

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางมีความเข้าใจองค์ความรู้งานลายค่าสกุลช่างลำปางเพิ่มขึ้นหลังการเข้า
ร่วมกิจกรรมในระดับมาก ($x=8.33$) จากคะแนนเต็ม 10 และมีเจตคติที่ดีต่องานลายค่าสกุลช่างลำปางเพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วม
กิจกรรมในระดับมากที่สุด ($x=4.68$) เยาวชนมีระดับการเห็นคุณค่างานลายค่าสกุลช่างลำปางจากการสังเกตพฤติกรรมร่วม
กิจกรรมรายบุคคลในขั้นตอบสนองมากที่สุด ($x=1.31$) จากคะแนนเต็ม 1.5 เยาวชนมีระดับความพึงพอใจรูปแบบกิจกรรมใน
ภาพรวมในระดับมาก ($x=3.47$) เยาวชนมีผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายค่าสกุลช่างลำปาง ในภาพรวม ระดับ
ปานกลาง ($x=3.05$) และเยาวชนมีระดับความพึงพอใจภาพรวมรูปแบบการจัดกิจกรรมในระดับมาก ($x=4.37$)

สาขาวิชา	ศิลปศึกษา	ลายมือชื่อนิสิต
ปีการศึกษา	2565	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280176027 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORD: ACTIVITY PACKAGE, COMMUNITY ART, CREATE VALUE, GOLD LEAF LACQUER, LAMPANG

Nattapol Srijai : DEVELOPMENT OF AN ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS. Advisor: Asst. Prof. APICHART PHOLPRASERT, Ph.D.

This research aimed to explore the fundamental principles behind the design of an activity set aimed at promoting the appreciation of community arts among the youth: A Case Study of Lampang Gold Leaf Lacquer. This research is Research and Development by employing Bloom (et al.) taxonomies of learning objectives, focusing on the Cognitive Domain and Psychomotor Domain, along with the Theory of Arts Education emphasizing Thai wisdom, Principles of Organizing Community Art Activities, and insights from expert Interviews. There are 2 sample groups: The First group used data collection to design the activity set, This sample group consists: 1) Experts in Thai Art, 2) Experts in Art History, 3) Community artists, 4) Local school Teachers, and 5) Community art activity organizers, totaling 15 participants by using data collection tools as data collection through interviews to gather historical background and the relationship between "Lai Kham" artwork and the community. The data was then analyzed using content analysis. The second group is sample group collected data on the activity set's usage. Using a volunteer selection method, this group consisted of 30 youths aged between 18-25 years from the Lampang province area. The data collection tools for evaluating the usage of the activity set consists 1) Test questionnaire to assess participants' understanding of the knowledge related to Lampang Craftsmanship artwork of "Lai Kham". 2) Measurement form of participants' attitudes toward the significance of Lampang Craftsmanship artwork of "Lai Kham". 3) Measurement form to measure individual perceptions of the value derived from observing an individual's behavior. 4) Assessment form to determine satisfaction levels regarding the format of the activity set. 5) Evaluation form to assess participants' practical creativity skills in creating "Lai Kham" artwork. The data were analyzed by arithmetic mean, standard deviation and content analysis.

The findings from the document study and expert interviews could be summarized as research results in a series of activity sets aimed at promoting the appreciation of community arts among youth. The activity set comprised 5 aspects, including 1) Content, 2) Technical aspects, 3) Activity formats, 4) Participation, and 5) Dissemination. The activity set was divided into 4 activities, including 1) Community Learning Activity, Exploring Local Artistic Works, 2) 4 Techniques Activity: Engaging with "Lai Kham" Artwork Techniques 3) Collaborative Creativity Activity: Creating Contemporary "Lai Kham" Artwork. 4) Local Art Exhibition Activity: Local Art in Lampang Exhibition.

The research results indicated that after participating in the activities, the youth in the Lampang province area showed a significant increase in their understanding of the Lampang Craftsmanship artwork of "Lai Kham." ($\bar{x} = 8.33$) from full score of 10. Moreover, after participating in the activities, they had the highest level of improved positive attitudes towards Lampang Craftsmanship artwork of Lai Kham. ($\bar{x} = 4.68$). The youths had a level of appreciation for Lampang Craftsmanship artwork of "Lai Kham" from observing individual activity participation behavior in the most response stage ($\bar{x} = 1.31$) from full score of 1.5. The overall satisfaction level of the youth towards the activity set is significantly high ($\bar{x} = 3.47$). The youths had an overall assessment of the creative work skills of Lampang Craftsmen School's artwork of "Lai Kham" at a medium level ($\bar{x} = 3.05$), and the youths had a high level of overall satisfaction with the format of the activities ($\bar{x} = 4.37$).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Art Education

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วง ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขนบพร แสงวงษ์ ซึ่งได้กรุณาเป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัยในการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย เป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิษฐ์, อาจารย์ ดร. สุชาติ ทองสีมา, อาจารย์ ดร. ศิริ ก้อย ชูตาทิวีสวัสดิ์ และอาจารย์ ดร.สรिता เจือศรีกุล ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในตรวจคุณภาพและให้คำแนะนำในการปรับแก้เครื่องมือการเก็บข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สนั่น รัตน์ะ ราชบัณฑิต, อาจารย์ธวัชชัย ทำทอง, รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีขนา เจริญเนตร, พระอธิการน้อย นรุตตโม และท่านอื่น ๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่า ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณครูสุนันนา มหาวรรณ, คุณครูพิมพ์เดือน อินวิจิตร, คุณครูสุภาภรณ์ แก้วสีงาม, คุณครูจรรยา คำฝื่อ, คุณครูเริง ชัดเสมา, คุณครูโสภาโต โดสงวน โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยคุณครูปฐวี มณีวงศ์ โรงเรียนลำปางกัลยาณี, คุณครูนิติกร เครือวัง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ เขตกลางนคร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและร่วมเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้

ขอนมัสการ พระครูโสภิตพัฒนานุยุต , คุณศุภลักษณ์ รอดแจ่ม และชาวบ้านชุมชนบ้านเสด็จ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัย ณ วิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ ต.บ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง จนส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณวนาลี ชามรังศรี , คุณสุภาพรรณ วงศ์ศักดิ์ศิริกุล , คุณอรวิสา วิโรจน์, คุณณัฐปภัสร นิยะเวมานนท์, คุณน้ำฟ้า กัณหาบัว และคุณครูอภิเดช ชุมภูแสง สำหรับความสนับสนุนและกำลังใจโดยตลอดการดำเนินงานวิจัย

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้สนับสนุน ทุนในโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	4
คำถามวิจัย	4
ขอบเขตวิจัย	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
กรอบทฤษฎีการวิจัย	6
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. จิตรกรรมไทย	7
2. จิตรกรรมล้านนา	12
3. งานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง	15
4. ศิลปกรรมชุมชน	25
5. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	26
6. วิธีการสร้างการเห็นคุณค่า	27
7. ทฤษฎีการเรียนรู้	28

8. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom Arts Education)	30
9. กระบวนการการเรียนรู้	32
10. ชุดกิจกรรม	33
11. เยาวชน	35
12. พื้นที่วิจัย	35
13. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	50
การตรวจสอบเครื่องมือ	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	53
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	55
ผังกระบวนการวิจัย	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	90
สรุปผลการวิจัย	90
อภิปรายผลการวิจัย	96
ข้อเสนอแนะ	102
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป	102
บรรณานุกรม	104
ภาคผนวก	107
ประวัติผู้เขียน	189

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายมุมสูงชุมชนบ้านเสด็จ ในภาพจะปรากฏวัดพระธาตุเสด็จเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน.....	36
ภาพที่ 2 หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง.....	72

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	การศึกษางานลายคำโบราณที่มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 ในอาคารศาสนสถาน เขตพื้นที่จังหวัดลำปาง จากการศึกษาของสุรพล ดำริห์กุล	21
ตารางที่ 2	สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง.	60
ตารางที่ 3	ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	62
ตารางที่ 4	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	63
ตารางที่ 5	แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษา ลายคำสกุลช่างลำปาง.....	69
ตารางที่ 6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม	74
ตารางที่ 7	ระดับเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางก่อนและหลังการเข้าร่วม กิจกรรม.....	74
ตารางที่ 8	ระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางในการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม รายบุคคล	76
ตารางที่ 9	รายการประเมินผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง	83
ตารางที่ 10	เกณฑ์การตัดสินคุณภาพผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง	84
ตารางที่ 11	เกณฑ์การประเมินผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง	84
ตารางที่ 12	สรุปผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางจากผลงาน ของเยาวชน	85
ตารางที่ 13	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “เรียนรู้ ชุมชนผลงานศิลปกรรม”	86
ตารางที่ 14	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “4 เทคนิค ของงานลายคำ”	87
ตารางที่ 15	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “ร่วมมือ สร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย”	88

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัด
กิจกรรม “นิทรรศการสร้างสรรค์ ถิ่นลำปาง” 89

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะไทย ถือเป็นวัฒนธรรมประเภททัศนศิลป์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติมาตั้งแต่อดีตกาล ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพุทธศักราช 2559 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมว่าเป็น “ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน” และกล่าวถึงความสัมพันธ์ของชุมชนกับมรดกทางวัฒนธรรมไว้ส่วนหนึ่งว่า คือ ผู้มีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจึงสมควรแก่การอนุรักษ์รักษา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นให้ความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

ในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งแต่เดิมเรียกว่า “ล้านนา” ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ ตอนบนในปัจจุบัน ปรากฏหลักฐานงานศิลปะประเภทงานจิตรกรรมมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ลงมา (ภานุพงษ์ เลหาสม, 2541) โดยในพื้นที่จังหวัดลำปางนั้น ปรากฏงานศิลปกรรมที่จัดเป็นศิลปะล้านนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ซึ่งต่างจากศิลปะเชียงใหม่และ เชียงแสน และมีลักษณะเฉพาะตัวจนสามารถจัดเป็น “สกุลช่างลำปาง” ได้ (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) รูปแบบของงานจิตรกรรมดังกล่าวมีรูปแบบงานจิตรกรรมประเภทหนึ่ง มีลักษณะเป็นลายปิดทองบน พื้นยารัก เรียกว่า “ลายคำ” โดยจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ปรากฏรูปแบบจิตรกรรมดังกล่าวมา ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 22 ในโคลงมังทรารบเชียงใหม่ (สุรพล ดำริห์กุล, 2564) และยังปรากฏการ สร้างสรรค์งานรูปแบบดังกล่าวในพื้นที่ภาคเหนือมาจนถึงปัจจุบัน จึงนับได้ว่า งานลายคำเป็นรูปแบบ งานจิตรกรรมที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในงานจิตรกรรม ล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งยังปรากฏงานลายคำหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก และอาจเรียกโดยรวมได้ว่า “งานลายคำสกุลช่างลำปาง”

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม: การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง, 2555) เพื่อเปรียบเทียบ

ปัญหาที่พบในภาคอื่น พบว่า ระดับการเห็นคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังของประชาชนในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับปานกลาง การวางแผนชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง และการศึกษางานวิจัยเรื่อง วิถีวัฒนธรรม การนิจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิม พุทธอุโบสถอีสาน (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2561) พบว่า ปัจจัยทางสังคมมีผลต่อวิถีจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิม ทั้งยังมีวิกฤตการณ์ทางกายภาพของจิตรกรรม และวิกฤตการณ์กระทบถึงคุณค่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อารรื้ออุโบสถโบราณซึ่งปรากฏจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือลงไปด้วย สำหรับพื้นที่ภาคเหนือที่ปรากฏข่าวการบูรณะที่ผิดพลาดจนส่งผลกระทบต่องานลายคำเป็นระยะ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างยิ่งต่องานลายคำโบราณ และทำให้ลายคำที่เหลืออยู่ในภาวะเสื่อมเสียเป็นอย่างมาก ดังกรณีวัดหมื่นล้าน จ.เชียงใหม่ ซึ่งได้มีการเขียนลายคำด้วยวัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ที่บนประติมากรรมของวัดที่ปรากฏลายคำดั้งเดิมอายุกว่าร้อยปี (เพ็ญสุภา สุขตะ, 2563)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการศึกษาจิตรกรรมในส่วนของข้อมูลงานลายคำเป็นระยะ แต่ยังคงขาดการจัดการศึกษาให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญในงานลายคำซึ่งเป็นศิลปกรรมของชุมชน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของงานลายคำ ตั้งแต่การปล่อยให้เสื่อมสภาพตามเวลา ไปจนถึงการเขียนภาพจิตรกรรมตามสมัยนิยมซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับบริบทชุมชนที่งานลายคำดั้งเดิมแต่กระนั้นด้วยสภาพสังคมและบริบทที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันงานลายคำไม่ได้มีความเกี่ยวข้องเฉพาะมิติด้านศาสนาอย่างที่ปรากฏมา ในปัจจุบันพบว่างานลายคำได้รับการเผยแพร่ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยจิตรกรรมรูปแบบดังกล่าวได้รับการพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม ส่งผลให้งานลายคำในสถานที่ต่างๆได้รับการศึกษา อนุรักษ์ และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย หากแต่กรณีที่กำลังกล่าวมาแล้วนั้น ยังไม่ครอบคลุมไปถึงงานลายคำแห่งอื่นๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นที่ตั้ง ที่แม้ไม่ได้มีบทบาทที่เปลี่ยนไปจากภายนอกเหมือนงานลายคำข้างต้น หากแต่ยังคงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตของชุมชน เป็นหนึ่งในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างชัดเจน

แนวทางการอนุรักษ์รักษางานจิตรกรรมให้คงอยู่นั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 วิธี (เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว, 2556) ประการแรกคือการบำรุงรักษางานจิตรกรรมไม่ให้เสื่อมสภาพมากกว่าเดิม ทั้งการซ่อมบำรุงพื้นผนัง การสร้างความแข็งแรงการยึดติดของงานจิตรกรรม ประการที่สอง คือการศึกษาและเก็บข้อมูล ด้วยการบันทึกภาพ การทำวิจัย และเผยแพร่เพื่อขยายความรู้ในวงกว้าง เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น การจัดนิทรรศการเผยแพร่เพื่อขยายความรู้ออกไปในวงกว้างให้คนทั่วไปเห็นคุณค่า ความสำคัญ และร่วมกันอนุรักษ์ ไปจนถึงการประยุกต์รูปแบบและเพิ่มหน้าที่การใช้งานในลักษณะจิตรกรรมร่วมสมัย ให้จิตรกรรมไทยมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คนใน

ยุคปัจจุบันมากขึ้น จากแนวทางการอนุรักษ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีทั้งการอนุรักษ์ทางตรงและทางอ้อม โดยการที่ชุมชนจะสามารถมีส่วนร่วมได้ คือวิธีประการหลัง ซึ่งชุมชนสามารถทำได้โดยการสร้างความเข้าใจเพื่อสร้างการเห็นคุณค่า ซึ่งจะทำให้เกิดความหวงแหน และนำไปสู่การอนุรักษ์รักษาในลำดับต่อไป (ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์, 2561)

ศิลปศึกษาในฐานะส่วนหนึ่งของการศึกษาของชาติ จึงมีบทบาทและส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาศิลปวัฒนธรรมอันรวมถึงมรดกทางภูมิปัญญาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษา ซึ่งได้แก่ แชนแมน เฟลด์แมน แมคฟี แลนเนียร์ และเรเตอร์ (Chapman, 1969; Feldman, 1970; McFee, 1977; Lanier, 1972; Rader, 1976 cited in Dorn, 1981 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543) ที่เห็นว่า ศิลปศึกษาควรมีเป้าหมายในการรับใช้สังคม ในมุมมองต่างประเทศ คริสติน คองดอน (Congdon, 1986 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543) เห็นว่า ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้าน (Folk-Artist-In-Education Program) ในวงการศิลปศึกษา ศิลปศึกษาควรมีโครงการสำหรับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และตัวศิลปินพื้นบ้านเองควรเข้ามา มีบทบาทในการให้สาระความรู้และทักษะร่วมกับศิลปศึกษา

การเห็นคุณค่านั้นมาจากการเรียนรู้ในระดับความเข้าใจซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เป็นการรับรู้โมทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในวัฒนธรรมซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่บุคคลยึดถืออยู่ ส่วนการเห็นคุณค่าซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย เป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับความเข้าใจของผู้รับ ในกรณีนี้การรับรู้เกี่ยวกับงานลายคำจึงเป็นประสบการณ์ศิลปะที่สื่อสารจนเกิดความเข้าใจแล้วจึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญาและอารมณ์ ทำให้ผู้รับรู้งานลายคำสกุลช่างลำปางเกิดความตระหนักในคุณค่าที่ตนเองได้รับ เกิดความรู้สึกภูมิใจและหวงแหน นำไปสู่การเห็นคุณค่าโดยการดูแลรักษา และการอนุรักษ์ (ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์, 2561) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าศิลปะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมหรือชุมชนอยู่มาก การจัดกิจกรรมศิลปะจึงสามารถสร้างผลหรือปรากฏการณ์บางอย่างต่อชุมชนตามวัตถุประสงค์ได้ โดยอาจเรียกรูปแบบกิจกรรมดังกล่าวว่า “ศิลปะเพื่อชุมชน” หรือ “ศิลปะที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน”

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชน ในมทรรมรองเมือง เรืองยิ้ม (อภิชาติ พลประเสริฐ และ สรिता เจือศรีกุล, 2561) สามารถสรุปหลักการออกแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนได้ว่า กิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนควรประกอบด้วย 1. งานศิลปะที่สร้างขึ้นต้องสื่อถึงวิถีชีวิตหรืออัตลักษณ์ของชุมชน 2. กิจกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดของชุมชน 3. เป็นกิจกรรมที่ง่ายและสนุกเพื่อให้คนไม่มีพื้นฐานด้านศิลปะสามารถมีส่วนร่วมได้ และ 4. คำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและเป้าหมายของหน่วยงานผู้รับผิดชอบ งานวิจัยนี้

จึงสอดคล้องกับหลักการดังกล่าว เพราะมีเนื้อหาของกิจกรรมที่สื่อถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน และสอดคล้องต่อเป้าหมายภาครัฐที่ระบุในยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2570) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่กล่าวถึงการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์และให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อสร้างการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยศึกษาทั้งด้านรูปแบบ เรื่องราวและเทคนิค รวมถึงบริบทของพื้นที่ชุมชนโดยรอบ โดยการลงพื้นที่สำรวจและบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชน, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย, ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ, ครูผู้สอนในสถานศึกษาพื้นที่จังหวัดลำปาง และผู้จัดการกิจกรรมศิลปะชุมชน จากนั้นนำข้อมูลจากการศึกษาและสัมภาษณ์ มาใช้ในการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยการจัดกิจกรรมศิลปะร่วมกับสถานศึกษาและวัดในพื้นที่จังหวัดลำปาง จากนั้นจึงจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และผลการจัดกิจกรรมต่อไป

ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้จะเป็นต้นแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน
2. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำถามวิจัย

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง

ขอบเขตวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะงานลายคำสกุลช่างลำปาง ที่พบในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง
กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 กลุ่มที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ปราชญ์ชุมชน, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย, ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ, ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษา และ ผู้เชี่ยวชาญการจัดศิลปะ

ชุมชน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยการทดลองใช้ชุดกิจกรรม คือ เยาวชนที่กำลังศึกษาในพื้นที่จังหวัดลำปาง ช่วงอายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 30 คน

ระดับการเห็นคุณค่า (valuing) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างการเห็นคุณค่าในระดับการยอมรับในคุณค่านั้น (acceptance of a value) และการชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

งานลายคำสกุลช่างลำปาง หมายถึง งานจิตรกรรมลายทองที่ใช้ทองคำเปลวปิดบนพื้นรักสีดำหรือพื้นชาดสีแดงที่พบในพื้นที่จังหวัดลำปาง

เยาวชน หมายถึง ได้แก่ เยาวชนเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง อายุระหว่าง 18-25 ปี

ชุดกิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่มีเนื้อหาและเทคนิคทางศิลปะที่หลากหลาย

การเห็นคุณค่า หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง จนเกิดความรับรู้ในระดับความเข้าใจแล้วจึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญาและอารมณ์ เกิดความตระหนักในคุณค่าที่ตนเองได้รับ รู้สึกภูมิใจและหวงแหน นำไปสู่การเห็นคุณค่า แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1. การยอมรับในคุณค่านั้น 2. การชื่นชอบในคุณค่านั้น 3. ความผูกพันในคุณค่านั้น

การเห็นคุณค่างานลายคำ หมายถึง การเข้าใจและเห็นว่างานดังกล่าวมีความสำคัญต่อตนเองและชุมชน ส่งผลให้เกิดความหวงแหน และต้องการศึกษาและรักษางานลายคำนั้นให้คงอยู่ต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. ได้ตัวอย่างการสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนที่ช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

กรอบทฤษฎีการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปางนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งประเด็นออกเป็น 12 ประเด็น ดังนี้

1. จิตรกรรมไทย

พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2530 ได้ให้นิยามของจิตรกรรมไว้ว่า ศิลปะประเภทหนึ่งในทัศนศิลป์เกี่ยวกับการเขียนภาพ วาดภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานของวิชาช่างศิลปะประเภทต่างๆ การเขียนภาพแสดงออกโดยการใช้ เส้น สี แสงเงา ผิวดูแบบ และองค์ประกอบ เป็นภาพที่ถ่ายทอดจากความรู้สึกนึกคิดและศรัทธาของช่างเขียนออกมาเป็นรูปธรรม (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2547) สอดคล้องกับ เนื้ออ่อน ขรัวทองเขียว (2556) ที่กล่าวว่า จิตรกรรม หมายถึง การวาดภาพระบายสีบนพื้นราบ โดยมีสีและเส้นเป็นองค์ประกอบในการแสดงออกซึ่งความงาม โดยมีช่างเป็นผู้กำหนดเนื้อหา เรื่องราวและการจัดวางองค์ประกอบของภาพ

1.1 ความหมายของจิตรกรรมไทย

สมชาย มณีโชติ (2559) กล่าวว่า จิตรกรรมหรือภาพเขียนสีไทย เป็นศิลปะสาขาหนึ่งที่แสดงความงามจากเรื่องรูปทรง สี ปริมาตร และการจัดองค์ประกอบ เป็นภาพที่สะท้อนชีวิตจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมและสิ่งแวดล้อม รูปแบบของจิตรกรรมไทย มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีลักษณะแบบแผนเฉพาะตัว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติ

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2547) กล่าวว่า จิตรกรรมไทย หมายถึง รูปเขียนสีหรือรูปวาดระบายสีที่สร้างบนพื้นระนาบ 2 มิติและบนพื้นผิวของ 3 มิติ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา ชาดก วรรณคดีและวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น ภาพวาดในสมุดข่อย ภาพลายปิดทองรดน้ำ จิตรกรรมฝาผนังประดับศาสนสถาน เป็นต้น

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2547) กล่าวว่า จิตรกรรมไทย คือ การวาดภาพของมนุษย์ มีพัฒนาการ มาเป็นลำดับ จากยุคก่อนประวัติศาสตร์มาสู่ยุคประวัติศาสตร์ แล้วพัฒนาการมาเป็นงานจิตรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งมีขนบประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกัน

1.2 ประเภทของจิตรกรรมไทย

สมชาย มณีโชติ (2559) ได้แบ่งประเภทของจิตรกรรมไทยตามวิวัฒนาการ และรูปแบบทางศิลปกรรมไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. จิตรกรรมแบบประเพณีไทย เป็นจิตรกรรมที่สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต มีความประณีตสวยงาม นิยมเขียนบนฝาผนังภายในอาคารที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและอาคาร ที่เนื่องด้วยบุคคลชั้นสูง บนแผ่นผ้า กระดาษ นิยมเขียนเรื่องพุทธประวัติ ชาดก ไตรภูมิ วรรณคดีและวิถีชีวิตไทย เป็นศิลปะแบบอุดมคติ มีการใช้สีแตกต่างกันตามยุคสมัย ทั้งสีแบบเอกรงค์และพหุรงค์

2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย เป็นจิตรกรรมที่พัฒนาตามสภาพแวดล้อม ความรู้สึก ความนิยมในสังคม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง แสดงถึงความก้าวหน้าของศิลปินที่เฝหาแนวทางในการแสดงออก แสดงถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยในอีกรูปแบบหนึ่ง

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2547) ได้จำแนกประเภทของจิตรกรรมไทยไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. จิตรกรรมไทยในสมุดข่อย คือ จิตรกรรมไทยที่เขียนในสมุดไทยโบราณ มีทั้งภาพวาดเส้นและภาพพระบายสี จัดเป็นงานช่างฝีมือที่พัฒนามาจากฝีมือของช่างพื้นบ้าน เนื่องจากสมุดข่อยนั้นแพร่หลายตามวัดวาอารามซึ่งช่างพื้นบ้านที่บวชเรียนได้ศึกษาพระธรรมจากสมุดข่อยและคัดลอกสืบต่อกันมาก

2. จิตรกรรมแบบประเพณีไทย คือ จิตรกรรมที่มีพัฒนาการ ตามกระบวนแบบของช่างศิลป์ไทย โดยแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 จิตรกรรมไทยตกแต่ง มีลักษณะเป็นประณีตศิลป์หรือศิลปหัตถกรรม (creative craft) มีกรรมวิธีการสร้างสรรค์ตามภูมิปัญญาช่างบนพื้นระนาบ 2 มิติ เช่น งานประดับมุก งานลงรักปิดทอง เป็นงานจิตรกรรมเอกรงค์ ไม่นิยมแสดงเนื้อหาที่เป็นการเล่าเรื่อง

2.2 จิตรกรรมฝาผนัง คือ จิตรกรรมที่อาศัยฝาผนังอาคารเป็นพื้นรองรับ แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา ชาดก วรรณคดี เป็นจิตรกรรมที่มีการใช้สีหลากหลาย หรือที่เรียกว่า จิตรกรรมพหุรงค์

3. จิตรกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลต่างชาติ เป็นจิตรกรรมไทยที่คลี่คลายมาจากจิตรกรรมแบบประเพณี โดยผนวกลักษณะเด่นและข้อดีของศิลปกรรมต่างถิ่นเข้ามาผสมผสาน ซึ่งแบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 จิตรกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปกรรมจีน โดยได้รับอิทธิพลในด้านรูปแบบและลวดลาย แต่ยังคงกระบวนแบบการสร้างสรรค์แบบช่างไทย

3.2 จิตรกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะตะวันตก โดยอาศัยทัศนวิสัย 3 มิติ และแสงเงาแบบตะวันตกเข้ามาผสมผสาน แต่ยังคงแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ไทยชัดเจน

4. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย คือ จิตรกรรมไทยสมัยใหม่ที่มีแนวทางการสร้างสรรค์และกระบวนแบบอย่างตะวันตก ไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ชาดก หรือวรรณคดี มีลักษณะเน้นการแสดงออกทางศิลปะและอัตลักษณ์ของศิลปิน มีการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นสากลนิยม

1.3 จิตรกรรมแบบประเพณีไทย

จิตรกรรมแบบประเพณีไทย เป็นงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์โดยช่างเขียน สาราณกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 20 ได้กล่าวว่า ในอดีตก่อนที่จะมีระบบโรงเรียนฝึกช่างเขียนนั้น ผู้ที่จะเป็นช่างเขียน จะต้องฝากตัวเป็นศิษย์ในสำนักของช่างเขียน ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุ หรือฆราวาส โดยครูแต่ละสำนักต่างก็มีลักษณะ และกลวิธีการเขียนภาพเฉพาะของตนอย่างที่เรียกกันว่า "สกุลช่าง" ซึ่งสามารถแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ "ช่างหลวง" ซึ่งระเบียบแบบแผน ในการเขียนภาพของตน เป็นที่ยอมรับนับถือว่า เป็นงานจิตรกรรมที่ประณีตงดงาม และ "ช่างท้องถิ่น" ซึ่งมีฝีมือและลักษณะต่าง ๆ กัน ตามสกุลช่างของตน ส่งผลให้งานจิตรกรรมสามารถแบ่งได้เป็น "จิตรกรรมราชสำนัก" และ "จิตรกรรมพื้นบ้าน"

ทั้งนี้ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2559) กล่าวว่า 1. จิตรกรรมราชสำนัก คือ จิตรกรรมที่มีรูปแบบ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นแบบแผนของจิตรกรรมแบบประเพณีไทย ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังสมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-3 ถือว่ามีรูปแบบโดดเด่น มีเอกลักษณ์ชัดเจน ฝีมือช่างสูง ซึ่งเป็นช่างหลวงหรือช่างราชสำนัก ปรากฏในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์และปริมณฑล รวมถึงวัดในภูมิภาคที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงหรือเป็นฝีมือช่างหลวงที่ออกไปยังหัวเมือง 2. จิตรกรรมพื้นบ้าน คือ ภาพเขียนระบายสีที่วาดบนกระดาษ ผ้า แผ่นไม้ และผนังอาคาร มีแบบแผนการวาดและรูปแบบเฉพาะถิ่นแตกต่างจากงานจิตรกรรมฝีมือช่างชั้นสูงหรือช่างหลวง จิตรกรรมพื้นบ้านวาดโดยช่างชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งจะมีรูปแบบและคตินิยมในการวาดแตกต่างกันไป

1.4 รูปแบบและเอกลักษณ์

เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว (2556) ได้กล่าวถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ของจิตรกรรมแบบประเพณี ไทย กล่าวได้โดยสรุปดังนี้

1. มีลักษณะอุดมคติ (Idealistic) โดยเฉพาะในตัวหลักเช่น ตัวพระตัวนาง ได้รับการออกแบบอย่างงามสง่าอ่อนช้อยแบบนาฏลักษณะ (Dramatic) มีการแสดงอารมณ์ความรู้สึกด้วยท่วงท่ามากกว่าการแสดงออกทางสีหน้า การวาดภาพสัตว์แม้จะเป็นการวาดเลียนแบบอาการของจริง แต่ก็มีศิลปะประดิษฐ์สัตว์ชนิดใหม่ๆ ขึ้นด้วย เช่น สัตว์หิมพานต์

2. มักแสดงภาพคล้ายการมองจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ แบบที่เรียกว่า ทศนียภาพแบบตานกมอง (Bird's Eye View) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมสามารถเห็นรายละเอียดได้มากที่สุด เช่น มองเห็นรายละเอียดภายในอาคารโดยผ่านทางประตู หน้าต่าง

3. มักแสดงภาพ 2 มิติ คือกว้างและยาว โดยไม่แสดงแสงเงาตามธรรมชาติ ไม่แสดงเวลาสัดส่วน และระยะใกล้ไกลตามหลักทัศนียวิทยา การระบายสีใช้สีแบนเรียบ แสดงความสำคัญของบุคคลด้วยสีอ่อนเข้ม และตัวละครสำคัญที่สุดด้วยการปิดทอง มีการใช้น้ำหนักเส้นเน้นความสำคัญ และช่วยให้ภาพดูกลมกลืนกัน

4. เป็นภาพเขียนต่อเนื่องกันไปทั้งผนัง จิตรกรรมไทยมีการเล่าเรื่องราวแบบใช้การเล่าเรื่องเป็นตอนๆ โดยไม่มีการแบ่งกรอบเหมือนจิตรกรรมตะวันตก จึงต้องใช้เส้นแบ่งเรื่องโดยใช้เส้นสีเทา พุ่มไม้ ท้องฟ้า ภูเขา โขดหิน และสถาปัตยกรรมคั่นแบ่งฉาก โดยช่างจะออกแบบให้สัมพันธ์กับพื้นที่ เพื่อให้ภาพรวมมีความเป็นเอกภาพ

5. ในการวาดภาพจิตรกรรมไทยประเพณีมักใช้สัญลักษณ์ซ้ำๆ เพื่อสื่อความหมายในความเข้าใจเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวจะได้รับการเขียนซ้ำๆ โดยมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกันในแต่ละวัด ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจจากการทำซ้ำนี้ได้ง่ายขึ้น

6. มีการประดิษฐ์ลวดลายต่างๆ เพื่อใช้ในการตกแต่งภาพและแก้ปัญหาพื้นที่ว่าง ลวดลายบางส่วนมีต้นแบบจากพืชพรรณในธรรมชาติ โดยช่างจะนำลวดลายมาผูกลายให้เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง และนำมาจัดวางซ้ำๆจนดูกลมกลืนไปทั้งภาพ

1.5 คุณค่าของงานจิตรกรรมแบบประเพณีไทย

สมชาย มณีโชติ (2559) กล่าวว่า การชื่นชมคุณค่าความงามทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ คุณค่าความงามทางด้านเรื่องราว (Content Value) และ คุณค่าความงามทางรูปทรง (Form Value) ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าของจิตรกรรมไทย ดังนี้

1. คุณค่าทางเรื่องราว (Content Value) นับแต่อดีต การชมจิตรกรรมนั้น ผู้ชมย่อมต้องการทราบว่าภาพดังกล่าวคือเรื่องราวใด มีรายละเอียดเป็นรูปทรงสัมพันธ์กับเรื่องราวหรือไม่ การแสดง

เรื่องราวลงในภาพจิตรกรรมโดยศิลปินนั้น ย่อมต้องแสดงจุดสำคัญของเรื่องเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจ ซึ่งถือเป็นความสามารถของศิลปินผู้สร้างสรรค์ที่จัดว่าเป็นเลิศในการแสดงเรื่องราวดังกล่าว

2. คุณค่าทางรูปทรง (Form Value) สิ่งที่คุณค่าได้สัมผัสจากการรับชมจิตรกรรมนั้น คือรูปร่างลักษณะต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบก่อให้เกิดเป็นรูปทรงได้ การสรรหารูปแบบเพื่อจัดองค์ประกอบภาพให้มีความเหมาะสมกับเรื่องราว จึงถือเป็นความสามารถอีกประการหนึ่งของศิลปินผู้สร้างสรรค์งานจิตรกรรมนั้น

เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว (2556) กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรมไทย ประเพณี ดังนี้

1. คุณค่าทางด้านศาสนา เนื้อหาในจิตรกรรมไทยประเพณีส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว โดยแสดงภาพความสมบูรณ์พูนสุขของสวรรค์ และความน่าสะพรึงกลัวของนรกเพื่อเตือนใจผู้คนให้สร้างคุณความดี

2. มีความสำคัญต่อการศึกษาศาสนาสภาพสังคมและประวัติศาสตร์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระราชดำรัสถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความตอนหนึ่งว่า “หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เราถือได้ว่าเป็นหลักฐานทางโบราณคดีแท้ๆ คือ หลักฐานจากงานศิลปะที่ปรากฏอยู่ในรูปของโบราณสถาน จิตรกรรม และประติมากรรม” แม้งานจิตรกรรมไทยประเพณีจะมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในพระพุทธศาสนา แต่องค์ประกอบอื่นๆ ภายในเรื่องราวก็ถ่ายทอดสภาพสังคม วิถีชีวิตของชาวบ้านและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ด้วย กล่าวได้ว่า จิตรกรรมไทยประเพณีเป็นสหวิทยาการที่รวบรวมความรู้ แสดงเรื่องราวในอดีต สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และโลกทัศน์ของผู้คนสมัยนั้นๆ จึงนับว่ามีคุณค่าอย่างมากในการศึกษาประวัติศาสตร์แง่มุมต่าง

3. คุณค่าทางด้านศิลปะ เนื่องจากจิตรกรรมถูกสร้างขึ้นเพื่อประดับตกแต่งอาคาร จึงเป็นพื้นที่แสดงความสามารถทางเชิงช่างของช่างที่วาด โดยเฉพาะการเลือกสรรอิทธิพลจากแหล่งต่างๆ มาประยุกต์ในงานจิตรกรรม อีกประการหนึ่งคือการออกแบบโครงสร้างและรายละเอียดให้สัมพันธ์กับพื้นที่ สิ่งเหล่านี้คือความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้จิตรกรรมไทยประเพณีมีคุณค่าสูงยิ่ง

4. มีความสำคัญในการช่วยกระตุ้นความรู้สึกราชาชาตินิยม จิตรกรรมไทยประเพณี เป็นหลักฐานที่แสดงความเป็นมาในอดีต แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของไทย การศึกษาและสืบทอดสามารถกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกราชาชาตินิยมในชาติของตน

5. มีความสำคัญในการเป็นทุนทางวัฒนธรรม จิตรกรรมไทยประเพณีถือเป็นมรดกตกทอดที่สำคัญยิ่ง เป็นเครื่องหมายแสดงถึงการมีอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศ วัฒนธรรมไทยจึงถือเป็นจุดขายสำคัญคู่กับความงามของธรรมชาติในสถานที่ท่องเที่ยว นอกเหนือจากนั้น คือการเป็นทุน

ทางการต่อ ยอดสร้างสรรค์ เพราะมนุษย์ในปัจจุบันศึกษางานศิลปะในอดีตเพื่อเรียนรู้รูปแบบ แนวคิด เทคนิค เพื่อนำไปประยุกต์กับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในแนวทางของตนเองเพื่อสร้างนำเสนอต่อสังคมอย่างมีพื้นที่และจุดยืน

2. จิตรกรรมล้านนา

“ล้านนา” เป็นชื่ออาณาจักรที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น สุโขทัยและอยุธยา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) ล้านนามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเรื่อยมาจนรวมเข้ากับสยามในยุครัตนโกสินทร์ อิทธิพลจากดินแดนและวัฒนธรรมใกล้เคียงได้ส่งผลกระทบต่องานศิลปกรรมล้านนาประเภทต่างๆ รวมถึงงานจิตรกรรม ดังปรากฏอิทธิพลศิลปะสุโขทัยในจิตรกรรมล้านนาช่วงแรก อิทธิพลศิลปะพม่าในช่วงกลาง และอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 ลงมา ดังที่เรียกว่า จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนา

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2556) กล่าวว่า จิตรกรรมในสมัยอาณาจักรล้านนานั้นหลงเหลืออยู่น้อยมาก เนื่องจากเป็นจิตรกรรมที่นิยมเขียนบนฝาผนังเครื่องไม้ ซึ่งย่อมผุพังไปตามกาลเวลา จิตรกรรมล้านนาสามารถแบ่งตามช่วงอายุได้ 3 ช่วง ได้แก่ จิตรกรรมสมัยอาณาจักรล้านนา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 จิตรกรรมช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-24 และจิตรกรรมในระยะหลัง ช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวได้โดยละเอียด ดังนี้

1. งานจิตรกรรมสมัยล้านนา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 : อาณาจักรล้านนาสมัยดังกล่าวนี้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดอาณาจักรหนึ่งร่วมสมัยกับอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรอยุธยา ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวส่งผลให้เกิดงานศิลปกรรมที่มีความประณีตงดงาม แต่หลักฐานดังกล่าวหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันน้อยมาก จิตรกรรมสำคัญที่หลงเหลืออยู่ ได้แก่ จิตรกรรมห้องกรุเจดีย์ วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) จ.เชียงใหม่ และจิตรกรรมภายในอุโมงค์วัดดังกล่าวถือเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมรูปแบบพิเศษหลายประการ แสดงถึงความสัมพันธ์ของศิลปะที่หลากหลายทั้งเจดีย์ของวัดซึ่งมีรูปแบบคล้ายคลึงกับเจดีย์ฉวางในเมืองพุกาม ประเทศพม่า และอุโมงค์ทางเดินซึ่งสันนิษฐานว่าใช้สำหรับการปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับตำแหน่งที่ตั้งของวัดซึ่งเป็นเขตอรัญญิก บริเวณป่าเชิงดอยสุเทพ รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบอุโมงค์ดังกล่าว คาดว่าได้รับอิทธิพลจากอุโมงค์ภายในเจดีย์วิหารในสถาปัตยกรรมแบบพุกาม สำหรับจิตรกรรมห้องกรุเจดีย์นั้น ภายในแสดงภาพพระอดีตพุทธเจ้าเขียนเส้นด้วยชาดบนพื้นปิดทองทึบ ลักษณะของภาพเป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งในซุ้มเรือนแก้ว เบื้องบนเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย เรียงกันเป็นแถวและซ้อนชั้นกันหลายแถว จากภาพคัดลอกส่วนที่หลงเหลืออยู่ วิเคราะห์ องค์ประกอบภาพและรายละเอียดปลีกย่อยได้ว่า มีความสัมพันธ์กับการเขียนภาพพระอดีตพุทธในศิลปะสุโขทัยและศิลปะอยุธยา ซึ่งนิยมการ

เขียนภาพภายในกรุเจดีย์ ดังปรากฏในเจดีย์รายของวัดเจดีย์เจ็ดแถวที่เมืองศรีสัชชนาลัย และภาพภายในเจดีย์มูมของปราสาทประธานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อโยธยา ข้อสำคัญประการหนึ่งของจิตรกรรมดังกล่าวคือ ลายหน้ากระดานที่คั่นแถวของพระอดีตพุทธ ลายดังกล่าวเรียกว่า “ลายประจำยามก้ามปู” ซึ่งเป็นที่นิยมในศิลปะอโยธยาตอนต้น และไม่ปรากฏในศิลปะล้านนา จึงสันนิษฐานได้ว่าอาจมีการรับอิทธิพลจากศิลปะอโยธยาแล้ว นอกจากนี้ยังปรากฏลายพรรณพฤกษาและลายนกในส่วนอุโมงค์ทางเดิน ลวดลายดังกล่าวสัมพันธ์กับศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หยวน-หมิง อย่างไรก็ตามรูปแบบการเรียงลวดลายซ้ำภายในอุโมงค์นั้น ปรากฏมาก่อนแล้วในศิลปะพุกาม ทั้งนี้สันนิษฐานจิตรกรรมดังกล่าวเขียนขึ้นในสมัยหลังราวพุทธศตวรรษที่ 22 มาแล้ว

2. จิตรกรรมล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-24: ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวถึงการรบระหว่างอาณาจักรล้านนาและพม่าในปีพุทธศักราช 2101 พม่าปกครองล้านนาโดยเจ้านายราชวงศ์มังราย และปกครองล้านนาโดยเจ้านายพม่าโดยตรง ตั้งแต่รัชกาลของนรธาเมงสอหรือมังนรธาช่อ ในปีพ.ศ. 2121 เป็นต้นมา จนกระทั่งพม่าหมดอำนาจในล้านนาเพราะถูกขับไล่โดยกองทัพกรุงธนบุรีและชาวล้านนาที่เข้าสวามิภักดิ์ในปี พ.ศ. 2317 จึงอาจกล่าวได้ว่า ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 22 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ไม่ปรากฏอิทธิพลของศิลปะพม่าในล้านนามากนัก จิตรกรรมที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในช่วงระยะเวลานี้ ได้แก่ จิตรกรรมบนฝ้ายอัยวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง วิหารดังกล่าวน่าจะสร้างมาตั้งแต่ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 เพราะปรากฏหลักฐานว่ามีการหล่อพระประธานขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว และคงมีการบูรณะมาโดยลำดับ โดยคำว่า “น้ำแต้ม” มีความหมายถึง ภาพจิตรกรรม สื่อถึงอาการปฏิกิริยาของการใช้สีซึ่งเป็นน้ำ แต้มหรือทาลงบนผนัง ในทำนองเดียวกับคำว่า “ฮูปแต้ม ในวัฒนธรรมอีสาน ชื่อของวิหารน้ำแต้มนั้น คงจะมาจากภาพจิตรกรรมบนฝ้ายอัยหรือผนังไม้ในวิหารนี้เอง งานจิตรกรรมดังกล่าว เป็นการเขียนสี แสดงเรื่องราวของมขมานพ และโฆสะกะเศรษฐี โดยเรื่องหลังนักวิชาการบางท่านตีความว่าเป็นเรื่องนางสามาวดี รูปแบบสำคัญของจิตรกรรมแห่งนี้ คือรูปแบบเครื่องแต่งกายของชนชั้นสูง ชาวบ้าน สถาปัตยกรรม รวมถึงการใช้เส้นแบ่งภาพแบบเส้นโค้งคล้ายเมฆหรือภูเขา รูปแบบดังกล่าวเป็นงานจิตรกรรมแบบพม่า โดยเปรียบเทียบได้กับจิตรกรรมพม่าในช่วงราชวงศ์นยองยาน ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 - พุทธศตวรรษที่ 23 สอดคล้องกับสภาพสังคมล้านนาในช่วงเวลาดังกล่าวที่ถูกปกครองโดยพม่า ทั้งนี้ปรากฏจารึกอักษรล้านนาในตัวจิตรกรรม แสดงให้เห็นว่าชาวล้านนายังคงมีส่วนในการสร้างจิตรกรรมในวิหารหลังนี้ จึงสันนิษฐานอายุของจิตรกรรมแห่งนี้ไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 22 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ทั้งนี้แม้จะปรากฏอิทธิพลของศิลปะพม่าในล้านนา แต่ก็พบเฉพาะแต่จิตรกรรมแห่งดังกล่าว และไม่พบว่ามีศิลปกรรมเช่นนี้ในแห่งอื่น เพราะศิลปกรรมพม่าในล้านนาที่ปรากฏในปัจจุบันนั้น เป็นงานสมัย

ราชวงศ์คองบองลงมา ซึ่งตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ของไทย จึงอาจกล่าวได้ว่า ในการปกครองล้านนา โดยพม่าในยุคนี้ไม่ได้มีอิทธิพลต่องานศิลปะในล้านนามากนัก

3. จิตรกรรมล้านนาในระยะหลัง ช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 : หลังการเข้าสวามิภักดิ์เป็นเมืองประเทศราชต่อกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์โดยลำดับ ล้านนาได้ฟื้นฟูบ้านเมืองขึ้น โดยเรียกว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง ในช่วงคือการรวบรวมไพร่พล ช่างฝีมือ ผู้คนทั้งชาวล้านนา ที่กระจัดกระจายไป รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าไว้ในเมืองหลักของล้านนา ส่งผลให้เกิดการผสมผสานขนบธรรมเนียม การจัดระเบียบทางสังคม รวมถึงศิลปวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์ ในย่านต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น บ้านเมืองจึงได้มีความเจริญขึ้นโดยลำดับ ความเจริญดังกล่าวคู่ขนานมากับกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวลงมา ในช่วงดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งของความเจริญรุ่งเรืองในล้านนานั้นมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งจากพ่อค้าชาวจีนแขก ชาวอังกฤษและสยามที่เข้ามาทำการค้าด้านต่างๆ ในขณะที่พม่าได้กลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษแล้ว อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญต่องานจิตรกรรมยุคดังกล่าว เพราะพบปรากฏจิตรกรรมที่เป็นอิทธิพลของช่างหลากหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มฝีมือช่างพื้นบ้านล้านนา แบ่งตามอิทธิพลของอิทธิพลที่ปรากฏในงาน เช่น ฝีมือช่างชาวจีน ชาวไทใหญ่ ชาวพม่า ชาวไทลื้อ และอิทธิพลจากกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการว่าจ้างของชนชั้นนำและคหบดีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาทำการค้า เมื่อมีฐานะจึงสร้างหรือปฏิสังขรณ์วัดเพื่อสร้างกุศล ดังปรากฏความเชื่อของคหบดีชาวพม่าที่เข้ามาค้าไม้ในล้านนา ซึ่งเชื่อว่าการตัดไม้เป็นการทำลายที่สถิตย์ของรุกขเทวดาในต้นไม้ นั้น เมื่อมีฐานะจากการค้าไม้แล้ว จึงสร้างหรือปฏิสังขรณ์วัดเพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่รุกขเทวดานั้น ดังนั้นช่างและงานศิลปกรรมต่างๆในการสร้างหรือปฏิสังขรณ์นั้น ย่อมเป็นไปตามธรรมเนียมหรือศิลปะของชาติพันธุ์ผู้ว่าจ้างนั่นเอง มีข้อสังเกตว่า งานจิตรกรรมที่มีอิทธิพลจากกรุงเทพฯนั้น มักเป็นวัดที่อุปถัมภ์โดยกลุ่มเจ้านายและชนชั้นสูงที่มีบทบาทในสังคม ขณะที่งานจิตรกรรมที่มีอิทธิพลพม่าหรือไทใหญ่ มักเป็นวัดประจำชุมชนของชาติพันธุ์หรือได้รับอุปถัมภ์จากตระกูลคหบดี เชื้อชาติพม่า ไทใหญ่ หรือเจี๋ยว ส่วนงานจิตรกรรมพื้นบ้านนั้น มักเป็นวัดประจำชุมชนมาแต่เดิม อาจมีการว่าจ้างช่างพื้นบ้านที่เรียกว่า “สล่า” หรือช่างกลุ่มอื่นๆตามแต่ความประสงค์ของผู้ว่าจ้าง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของงานจิตรกรรมในยุคนี้ คือเรื่องราวในงานจิตรกรรม ที่มักแสดงภาพพุทธประวัติ ทศชาติชาดก และนิทานชาดกที่เรียกว่า “ปัญญาชาดก” ซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาต ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตชาติ โดยแต่งขึ้นในล้านนา จำนวน 50 เรื่อง กล่าวกันว่าผู้แต่งคือพระภิกษุชาวเชียงใหม่ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 เพื่อใช้ประกอบการเทศน์สั่งสอนผู้คนในยุคนั้น ลักษณะดังกล่าวแตกต่างจากจิตรกรรมในแหล่งอื่นๆอย่างชัดเจน เรื่องที่พบในจิตรกรรมพื้นบ้าน เช่น สุวรรณสังข์ชาดก สุวรรณหงส์ชาดก จันทกาศชาดก และคันธกุมารชาดก ความนิยมเรื่องชาดกดังกล่าว สอดคล้องกับจำนวนจารึกโบราณสำหรับใช้ในการเทศน์ ซึ่งพบได้ในวัดต่างๆทั่วล้านนา

ลักษณะสำคัญประการต่อมา คือการแสดงภาพวิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคม โดยสอดแทรกในภาพชาวบ้าน ชุมนาง พ่อค้า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แสดงรายละเอียดการแต่งกาย อาคารบ้านเรือน ทัศนกรรมเครื่องใช้ และสิ่งแวดล้อมโดยรอบไว้ในงานจิตรกรรมได้อย่างมีชีวิตชีวา แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์และความเป็นอิสระทางเชิงช่าง ที่ไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์เช่นในจิตรกรรมไทยแบบประเพณีภาคกลาง จากรูปแบบงานจิตรกรรมล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 ลงมา แสดงถึงความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบ ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละชุมชน จิตรกรรมล้านนาในช่วงดังกล่าว จึงสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนา”

2.2 จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนา

ภานุพงษ์ เลหาสม (2541) กล่าวว่า จิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านล้านนา เป็นงานที่มีอายุอยู่ในช่วงกลาง-ปลายพุทธศตวรรษที่ 25 เท่าที่มีการสำรวจ พบมากในเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ และลำปาง โดยแต่ละแห่งมักมีรูปแบบการแสดงออกที่ต่างกัน ไม่มีความสืบเนื่องของกลุ่มช่างโดยตรง ยกเว้นในแถบอำเภอแจ้ห่ม และอำเภอวังเหนือของจังหวัดลำปาง แม้บางครั้งจะพบอิทธิพลศิลปะของเมืองไปใช้ แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านฝีมือช่าง เทคนิค ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม ทำให้งานจิตรกรรมมีความแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง โดยทั่วไปงานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาจะแสดงถึงวิถีคิดและการแสดงออกทางศิลปะอย่างง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน แต่จะแฝงเสน่ห์ของความเรียบง่ายและความบริสุทธิ์ใจ การเข้าใจงานพื้นบ้านในบางครั้งต้องมองเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมากกว่าจะพิจารณาในแง่ศิลปะวัตถุทั่วไป จิตรกรรมฝาผนังแสดงออกซึ่งฝีมืออารมณ์ เรื่องราวความเชื่อ รวมถึงเรื่องราวประสบการณ์ของช่าง สภาพแวดล้อม ตลอดจนเรื่องราวในชีวิตประจำวัน อาคารบ้านเรือน ลักษณะป่าเขาและสัตว์ชนิดต่างๆในธรรมชาติ ล้วนถูกบันทึกในจิตรกรรมฝาผนังทั้งสิ้น

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2559) กล่าวว่า จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนา คือ ภาพวาดตามผนังโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สมุดสา ภาพพระภูในบริเวณภาคเหนือ จิตรกรรมพื้นบ้านภาคเหนือมี 2 ประเภท คือ 1.จิตรกรรมลายคำ และ 2. ภาพวาดระบายสีบนฝาผนังหรือแผ่นไม้คอสองของวิหาร นิยมวาดเรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก นิทานพื้นบ้าน ประเพณีท้องถิ่น รูปแบบของจิตรกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากจิตรกรรมแบบประเพณีหรือรูปแบบที่ช่างพื้นบ้านสร้างสรรค์ขึ้นตามขนบนิยมในท้องถิ่น

3. งานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง

3.1 ความหมายของลายคำ

งานลายคำ ถือเป็นรูปแบบจิตรกรรมล้านนาประเภทหนึ่ง เรียกว่า “จิตรกรรมลายคำ” หรือลายคำน้ำแต้ม โดยปรากฏคำเรียกงานดังกล่าวในโคลงมังทรารบเชียงใหม่ ซึ่งเป็นวรรณกรรมในช่วง

พุทธศตวรรษที่ 22 (สุรพล ดำริห์กุล, 2564) จึงถือได้ว่าลายคำเป็นรูปแบบงานจิตรกรรมที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานรูปแบบหนึ่งในศิลปะล้านนา

สุรพล ดำริห์กุล (2564) ได้ให้ความหมายว่า “ลวดลายปิดทอง” ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของงานลงรักปิดทองที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปะล้านนา ซึ่งลวดลายดังกล่าวจะนิยมทำลวดลายดังกล่าวบนพื้นสีแดงชาด ซึ่งในภาคกลางเรียกว่า “ปิดทองล่องชาด” จากการศึกษางานลายคำซึ่งปรากฏอยู่ในวิหารล้านนาพบว่าลายคำที่ปรากฏจะมีอายุตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 โดยงานดังกล่าวจะปรากฏในพื้นที่สำคัญต่างๆของวิหาร เช่น บริเวณโครงสร้างไม้เครื่องบนของวิหาร หรือที่เรียกว่า “ซุ้มม้าย่างใหม่” เสาววิหาร ผนังภายใน ตลอดจนแผงไม้ที่เรียกว่า “แผงคอสอง” ซึ่งงานลายคำดังกล่าวได้สร้างความงดงามให้รู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความศรัทธา และความสุขสงบ นับเป็นแบบแผนหนึ่งในงานศิลปกรรมล้านนา

ลิขิต มาแก้ว (2558) กล่าวถึงงานลายคำว่า เป็นงานที่สร้างขึ้นเพื่อความงาม และการแก้ปัญหาทางเชิงช่าง คือการลดทอนความแข็งกระด้างของโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม ให้เกิดความนุ่มนวลด้วยแสงที่กระทบลวดลายที่ประดับตกแต่ง มีลักษณะเป็นงานภาพพิมพ์ฉลุกระดาษ และเป็นงาน 2 มิติ ลายคำดังกล่าว ปรากฏในดินแดนลุ่มน้ำโขงในหลายประเทศ ใช้ตกแต่งศาสนสถานและเครื่องสักการะต่างๆ สอดคล้องกับ ฐาปกรณ์ เครือระยา (2563) ที่กล่าวถึงงานดังกล่าวว่า “เทคนิคงานลายคำหรืองานปิดทองล่องชาด ถือเป็นเทคนิคที่นิยมในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนา” และสอดคล้องกับ จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา (2544) ที่กล่าวว่างานลายคำของลำปางและสิมวัดเชียงทองนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันโดยเฉพาะในส่วนของแนวทางและรูปแบบการตกแต่ง

จากข้อมูลเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า ลายคำ คือ งานจิตรกรรมล้านนาประเภทงานลงรักปิดทอง งานดังกล่าวมีเทคนิคในการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ทั้งเทคนิคงานภาพพิมพ์ประเภทภาพพิมพ์ฉลุ โดยใช้เทคนิคปิดทองบนพื้นยารักซึ่งมีสีแดงและชาดที่มีสีแดง รวมถึงเทคนิคงานลายรดน้ำ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะไทยภาคกลาง งานลายคำเกิดจากการสร้างสรรค์เพื่อความงามและการแก้ปัญหาทางเชิงช่างในงานตกแต่งภายในของศาสนสถาน รวมถึงใช้ในการประดับตกแต่งงานประณีตศิลป์ประเภทเครื่องสักการะและเครื่องใช้ในพิธีกรรมในวัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำโขง ถือเป็นรูปแบบงานศิลปกรรมที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน

3.2 เทคนิคในงานลายคำ

งานลายคำ สามารถแบ่งกระบวนการสร้างสรรค์ลายคำ ไว้ 4 วิธี ประกอบด้วย

1. เทคนิคแม่พิมพ์ลายทองฉลุ : เป็นการสร้างลวดลายด้วยเทคนิคปิดทองลงบนพื้นรักตามร่องฉลุของลวดลายบนกระดาษ ค่อยคลึงกับเทคนิคปิดทองของช่างไทยภาคกลางที่เรียกว่า

“ปิดทองลายฉลุ” วิธีการนี้เป็นเทคนิคที่ทำได้ง่ายและรวดเร็ว มักใช้ในการสร้างลวดลายที่ซ้ำกัน (สุรพล ดำริห์กุล, 2564) ทั้งนี้ เพราะช่างในวัฒนธรรมล้านนามีความผูกพันกับงานกระดาษอยู่แล้ว การเขียนแบบผูกลวดลายบนกระดาษจึงง่ายและถนัดมากกว่าวิธีอื่น (ฐาปกรณ์ เครือระยา, 2563)

2. เทคนิคลายขูด: เป็นการสร้างลวดลายโดยการขูดขีดเส้นลงบนพื้นที่ที่ปิดทองไว้แล้ว ลักษณะคล้ายคลึงกับการทำลวดลายบนพื้นผิวภาชนะที่เรียกว่าเครื่องเงิน ที่เรียกว่า “ฮายดอก หรือ ฮายลาย” ลวดลายดังกล่าวจะมีรายละเอียดและเส้นที่เป็นอิสระมากกว่าลายทองฉลุ ถือเป็นเทคนิค รุ่นเก่าที่พบในการประดับเสาศาครในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

3. เทคนิคผสมระหว่างการขูดลายและลายทองฉลุ: เทคนิคดังกล่าวเป็นการปิดทองลายฉลุ เพื่อเป็นเค้าโครงของลาย จากนั้นจึงเพื่อรายละเอียดด้วยการใช้เหล็กแหลมขูดตกแต่งภายในเค้าโครง ลายนั้น มักพบเทคนิคดังกล่าวในภาพที่ต้องการรายละเอียดมาก โดย สุรพล ดำริห์กุล (2564) กล่าวว่าเทคนิคดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะเฉพาะของลายคำล้านนา โดยพบว่ามีจำนวนมากที่สุดและพบในทุกช่วงเวลา

4. เทคนิคลายรดน้ำ: เทคนิคดังกล่าว มีกระบวนการวิธีเช่นเดียวกับลายรดน้ำในงานศิลปะไทย ภาคกลาง โดยฐาปกรณ์ เครือระยา (2563) กล่าวว่า เป็นเทคนิคที่เริ่มปรากฏในล้านนาราวช่วงปลาย พุทธศตวรรษที่ 24 มาจนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 26 โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ แสดงถึงการรับอิทธิพลจากงานศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์อย่างชัดเจน

3.3 คติที่ปรากฏในงานลายคำ

สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชณะ ปิ่นเงิน (2553) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของการสืบทอดงาน จิตรกรรมฝาผนัง คือ การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้กับวิหาร จากข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึง หน้าที่ของงานจิตรกรรมที่เป็นสัญลักษณ์แสดงคติที่รับกับคติในองค์ประกอบอื่น เช่น การตั้งสัตตภัณฑ์ ภายในอาคารเพื่อแสดงถึงคติจักรวาลในงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ความหมายเข้าสู่โลกุตระ โดยคติสำคัญที่ปรากฏในงานศิลปะล้านนารวมถึงงานลายคำ ได้แก่ คติภูมิ จักรวาล

คติดังกล่าวด้วย จักรวาลของสิ่งมีชีวิต ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สวรรค์ แผ่นดิน และ บาดาล หรือแบ่งเป็นเทวโลก มนุษย์โลก และนาคพิภพ คติดังกล่าวอธิบายตามแนวคิดของพุทธ ศาสนาเถรวาท ที่กล่าวถึง การเวียนว่ายตายเกิดตามระดับภูมิทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ กามาวจร รูปาวจร และอรุปาวจร

ศูนย์กลางของจักรวาลนั้น ประกอบด้วยจักรวาลใหญ่ที่มีเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลาง จักรวาล โดยมีจักรวาลย่อย ซึ่งแสดงผ่านพระพุทธรูปและองค์ประกอบที่รายล้อมอยู่ ได้แก่ ภาพต้น

พระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นฉากหลังของพระพุทธรูป แสดงถึงการเป็นโพธิบัลลังก์ศูนย์กลางจักรวาล รายล้อมด้วยสัญลักษณ์มงคลต่างๆ ที่ประดับตามองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายในวิหาร

องค์ประกอบที่รายล้อมที่แสดงถึงการสร้างความสมบูรณ์ให้กับคติภูมิจักรวาล ได้รับการถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนงานหัตถกรรมต่างๆ อย่างมีความหมายในตัวเอง และมีความหมายอย่างสมบูรณ์เมื่อตั้งอยู่อย่างครบองค์ประกอบ เป็นการสนับสนุนคติจักรวาลและแสดงถึงการดำรงอยู่ของพระพุทธเจ้าและศาสนาในฐานะศูนย์กลางจักรวาล งานลายคำจึงถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการแสดงออกทางคติออกมาเป็นสัญลักษณ์อย่างเป็นรูปธรรมดังกล่าว

3.4 ประเภทของลวดลาย

งานลายคำ เป็นงานที่ใช้ในการตกแต่งศาสนสถานและเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การออกแบบงานลายคำจึงแฝงนัยยะสำคัญของลวดลายเพื่อแสดงออกถึงความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรือง และแสดงสัญลักษณ์ของความศรัทธา ความเป็นสิริมงคลตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยมีรูปแบบและความหมายที่สัมพันธ์กับลวดลายล้านนาในเทคนิคอื่นๆ ทั้งนี้ สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชชนะ ปิ่นเงิน (2553) กล่าวว่าการแบ่งหน้าที่ของลวดลายและองค์ประกอบของลวดลายนั้น ต้องอาศัยการแยกตามรูปแบบที่ปรากฏเนื่องจากลวดลายหรือภาพบางภาพสามารถใช้ตกแต่งได้หลายแบบ ทั้งสร้างขึ้นด้วยเทคนิคที่หลากหลายทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม ตามวัตถุประสงค์และหน้าที่การใช้งาน โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ทำให้คติจักรวาลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ ภาพสัตว์หิมพานต์ ซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์คือชมพูทวีปและสวรรค์ที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาลวิทยาตามคติทางพระพุทธศาสนา โดยมีการจำลองป่าหิมพานต์เป็นทางเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และเขาพระสุเมรุ

2. สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ลายพันธุ์พฤกษา ลายสัญลักษณ์มงคล ลวดลายเรขาคณิต และดอกไม้ เช่น ดอกบัว ซึ่งแสดงคติที่หลากหลาย ทั้งการเปรียบเทียบบุปผิภพลักษณะกับดอกบัว คติที่แสดงถึงดอกบัวในฐานะดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นต้นไม้ต้นแรกที่เกิดขึ้นในจักรวาล หลังโลกถูกทำลายด้วยไฟบรรลัยกัลป์ หรือเปรียบดอกบัวกับบุคคล 4 ประเภท เป็นต้น

3. สัญลักษณ์ในผลงานที่สร้างขึ้นสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ตุง โคม สัตตภัณฑ์ องค์ประกอบของลวดลายดังกล่าว ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏในงานศิลปกรรมล้านนา (สุรพล ดำริห์กุล, 2564) กล่าวถึงลักษณะของลวดลายในงานลายคำว่าสามารถเปรียบเทียบกับลวดลายปูนปั้นที่ประดับตามศาสนสถานในวัฒนธรรมล้านนาได้ แม้ว่าลายคำจะมีลักษณะแบนไม่มี

ความนูนลึก แต่รูปแบบของลวดลายไม่แตกต่างจากลวดลายในเทคนิคอื่น ๆ จึงสามารถนำมาเปรียบเทียบศึกษาร่วมกันได้

ทั้งนี้ ลิปิกร มาแก้ว (2558) กล่าวถึงประเภทของลวดลายที่นิยมว่ามีความหลากหลาย ไม่มีลักษณะตายตัว แต่จะมีลายเส้นเฉพาะของแต่ละบุคคลหรือสืบทอดมาตามสายสกุลช่าง โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. ลวดลายรูปเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม วงกลม วงรี
2. ลวดลายภาพพระพุทธรูป
3. ลวดลายเทวดา เช่น เทวดา พระอินทร์ พระพรหม พิทยากร
4. ลวดลายบุคคล เช่น พระสาวก ผู้ชาย ผู้หญิง
5. ลวดลายสัตว์หิมพานต์ เช่น พญานาค กินรี กิณร สิงห์ มอม ลวง
6. ลวดลายสัตว์ เช่น เสือ วัว นก ไก่ ปลา
7. ลวดลายพันธุ์พฤกษา หรือ ลายเครือล้านนา
8. ลวดลายธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ โขดหิน
9. ลวดลายสถาปัตยกรรม เช่น ปราสาท อาคาร บ้านเรือน เป็นต้น

3.5 ตัวอย่างลวดลายและความหมาย

สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชปนะ ปิ่นเงิน (2553) กล่าวถึงความหมายของลวดลายและภาพต่างๆที่ปรากฏในงานศิลปกรรมล้านนา ตัวอย่างเช่น

3.4.1 สิงห์ หรือ ราชสีห์ เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและความกล้าหาญ ความสง่างามและความเข้มแข็ง จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ช่างนำรูปสัญลักษณ์ดังกล่าวมาใช้ประดับอาคารศาสนสถาน เพื่อปกป้องรักษาสิ่งชั่วร้ายมิให้เข้าสู่บริเวณศาสนสถานนั้นได้

3.4.2 นาค หมายถึง สูงศักดิ์ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์มาก มีปรากฏพระสูตรทางพระพุทธศาสนา

3.4.3 ปลา หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ทั้งเป็นสัตว์ที่มีอยู่จริง

3.4.4 ธรรมจักร หมายถึง พระธรรม ถือเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

3.4.5 ดอกโบตั๋น หมายถึง ความสง่างาม ความโดดเด่น ความร่ำรวยมั่งคั่งความเป็นเลิศทั้งความงามและความสามารถ เป็นดอกไม้มงคลในวัฒนธรรมจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง เป็นต้น

3.4.6 ดอกบัว หมายถึง ความบริสุทธิ์และความดีงาม ความสูงส่งและความศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นดอกไม้สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา

3.4.7 หม้อดอก หรือ ปุณณฆฏะ หมายถึง หม้อน้ำที่มีน้ำเต็มบริบูรณ์ มีเถาไม้เลื้อยออกทั้งสองข้าง แสดงถึงชีวิตและความสร้างสรรค์ หรือบางแห่งปรากฏในลักษณะของรูปหม้อน้ำบรรจุดอกบัวทั้งดอกและก้านใบ ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ผู้เป็นเจ้าของประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาและบันดาล

ทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง ถือเป็นหนึ่งในลายมงคล 108 ประการ โดยชาวล้านนานิยมจัดหม้อดังกล่าวเป็นเครื่องสักการบูชาบนหิ้งพระ

3.4.8. ต้นโพธิ์ หรือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งแต่ละพระองค์มีต้นไม้ที่แตกต่างกันออกไป ถือเป็นสัญลักษณ์โพธิบัลลังก์ที่ประทับตรัสรู้

3.6 ลายคำสกุลช่างลำปาง

ภานุพงษ์ เลหาสม (2541) ได้แบ่งสกุลช่างและฝีมือของช่างในงานจิตรกรรมล้านนาไว้ 6 สกุลช่าง ได้แก่ 1. สกุลช่างลำปาง 2. สกุลช่างเชียงใหม่ 3. สกุลช่างเมืองน่าน 4. ฝีมือช่างไทใหญ่ 5. ฝีมือช่างตามแบบศิลปะกรุงเทพฯ 6. ศิลปะพื้นบ้านล้านนา โดยนิยามสกุลช่างลำปางไว้ว่า “งานจิตรกรรมที่ปรากฏในเขตจังหวัดลำปางในปัจจุบัน” จากการศึกษาเรื่องลายคำล้านนา สุรพล ดำริห์กุล (2564) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าอาคารหรือวิหารแบบล้านนาในการศึกษาเกี่ยวกับลายคำนั้นโดยมากอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยสันนิษฐานว่าเกิดจากความวุ่นวายในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งมีสงครามระหว่างไทยและพม่า ได้ส่งผลให้บ้านเมืองในล้านนากลายเป็นเมืองร้างไปเป็นเวลานาน ส่วนเมืองลำปางนั้นมีความสัมพันธ์กับพม่าทำให้มีความเสียหายน้อย ทั้งพื้นที่ตั้งของชุมชนที่ปรากฏอาคารดังกล่าวอยู่นอกพื้นที่หลักของเมือง ทำให้ได้รับผลกระทบไม่มากนัก จึงไม่เคยเป็นชุมชนร้าง ทำให้ศาสนสถานได้รับการดูแลมาโดยตลอด ส่งผลให้เหลืออาคารวิหารล้านนาที่ปรากฏงานลายคำโบราณมากกว่าแห่งอื่นๆ ทั้งนี้ สุรพล ดำริห์กุล (2564) ได้ศึกษางานลายคำโบราณที่มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 โดยศึกษางานลายคำที่ปรากฏในอาคารศาสนสถาน เขตพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 7 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 1 การศึกษางานลายคำโบราณที่มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 ในอาคารศาสนสถาน เขตพื้นที่จังหวัดลำปาง จากการศึกษาของสุรพล ดำริห์กุล

ที่	ตัวอย่างภาพ	ตำแหน่ง	การกำหนดอายุ	ข้อมูลงานลายคำ
1	 <p>ลายคำกลุ่มแรก บริเวณเสายภายในวิหารพระพุทธ</p> <p>ลายคำกลุ่มที่สอง บริเวณผนังด้านหน้าวิหารพระพุทธ</p>	<p>วิหารพระพุทธ</p> <p>วัดพระธาตุ</p> <p>ลำปางหลวง</p> <p>อ.เกาะคา</p> <p>จ.ลำปาง</p>	<p>พุทธศตวรรษที่ 21</p> <p>และ</p> <p>พุทธศตวรรษที่ 24</p>	<p>งานลายคำในวิหารดังกล่าว สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่</p> <p>กลุ่มแรก เป็นลายคำภายในวิหารปรากฏในบริเวณห้องประดิษฐานพระประธานและเสาทรง เป็นลายเครือเถา ลายช่อดอกบัว และลายสัตว์ในช่องกระจก</p> <p>กลุ่มที่สอง เป็นงานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ปรากฏลายคำบริเวณผนังไม้หน้ามุขและบานประตู โดยไม่ปรากฏอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ หากแต่พบกลุ่มลายอิทธิพลศิลปะดังกล่าว ในฐานะชุกชีและฐานปูนเสาทรงคู่หนึ่งในวิหาร เป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์</p> <p>ลายคำในวิหารพระพุทธ เป็นเทคนิคผสมระหว่างการชุตลายและการปิดทองลายฉลุ</p>
2	 <p>ลายคำกลุ่มแรก บริเวณผนังหลังพระประธาน</p> <p>ลายคำกลุ่มที่สอง บริเวณเชิงเสาวิหารน้ำแต้ม</p>	<p>วิหารน้ำแต้ม</p> <p>วัดพระธาตุ</p> <p>ลำปางหลวง</p> <p>อ.เกาะคา</p> <p>จ.ลำปาง</p>	<p>พุทธศตวรรษที่ 22</p> <p>และ</p> <p>พุทธศตวรรษที่ 24</p>	<p>งานลายคำในวิหารดังกล่าว สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่</p> <p>กลุ่มแรก เป็นงานลายคำประดับเสาทรง ฝาผนัง และแผงคอสองท้ายวิหาร โดยรูปแบบลายสัมพันธ์กับวิหารพระพุทธ เช่น ลายเชิงเสายังคงใช้เทคนิคลายชุต</p> <p>กลุ่มที่สอง คือลายฉลุประดับฐานชุกชีและเชิงเสา ซึ่งเป็นการซ่อมทับซ้อนไปบนลายเดิม เป็นรูปแบบลวดลายที่ได้รับอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์แล้ว</p>

ที่	ตัวอย่างภาพ	ตำแหน่ง	การกำหนดอายุ	ข้อมูลงานลายคำ
3	 <p>ภาพที่ 5 ลายคำเชิงเสาวิหาร วัดเวียง</p>	วัดเวียง อ.เถิน จ. ลำปาง	พุทธศตวรรษที่ 22	<p>วิหารวัดเวียง เป็นวิหารที่ไม่ปรากฏร่องรอยการบูรณะมากนัก ทั้งไม่ปรากฏการซ่อมแซมงานลายคำแต่อย่างใด จึงจัดเป็นงานลายคำกลุ่มเดียวกันทั้งหมด และควรมีอายุร่วมกับช่วงเวลาของการสร้างวิหารนี้</p> <p>โดยปรากฏลายคำในตำแหน่งต่างๆ เช่น เสาหลวง โครงสร้างเครื่องบน คอสอง หน้าบันด้านใน</p> <p>ลวดลายประกอบด้วย ลายพระอติตพุทธ ภาพสัตว์ เครื่องเภา หม้อดอก</p>
4	 <p>ลายคำกลุ่มแรก บริเวณเครื่องบนวิหาร</p> <p>ลายคำกลุ่มที่สอง บริเวณอุคูปักนก</p> <p>ลายคำกลุ่มที่สาม บริเวณด้านหลังพระประธาน วิหารวัดไหล่หิน</p>	วิหาร วัดไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง	พุทธศตวรรษที่ 23 และ พุทธศตวรรษที่ 25	<p>สภาพวิหารปรากฏการซ่อมแซมค่อนข้างมาก ปรากฏลายเครื่องเภา ซิอดอกไม้ ภาพสัตว์ พระอติตพุทธเจ้า</p> <p>งานลายคำแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้</p> <p>กลุ่มแรก เป็นงานลายคำประดับตัวไม้เครื่องบนวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมวิหารในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 23</p> <p>กลุ่มที่สอง เป็นภาพสัตว์ทิมพานต์ และบุคคลบริเวณอุคูปักนก ฝีมือค่อนข้างหยาบ สันนิษฐานว่าเป็นงานซ่อมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 ลงมา</p> <p>กลุ่มที่สาม เป็นงานลายคำประดับบริเวณผนังปูนด้านหลังพระประธาน เป็นลวดลายดอกพุดตาน ลายมังกรในศิลปะจีน ซึ่งเป็นลายที่นิยมในงานล้านนาระยะหลังๆ</p>

ที่	ตัวอย่างภาพ	ตำแหน่ง	การกำหนดอายุ	ข้อมูลงานลายคำ
5	 <p>ภาพที่ 9 ลายคำรูปหม้อดอก หรือปทุมชฎะ บริเวณแผงคอ สอง วิหารจามเทวี วัดปงยางคก</p> <p>ลายคำรูปเทวดา บริเวณด้านหลังโขงพระเจ้า วิหารจามเทวี วัดปงยางคก</p>	<p>วิหารจามเทวี วัดปงยางคก อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง</p>	<p>พุทธศตวรรษที่ 23</p>	<p>วิหารดังกล่าวปรากฏงานลายคำ ภายในวิหาร ในเกือบทุกจุดของวิหาร พบ ร่องรอยการซ่อมแซมลายคำดังกล่าวเพียง เล็กน้อย จึงสันนิษฐานได้ว่างานลายคำ ดังกล่าว เป็นของที่มีมาพร้อมวิหารเดิม</p> <p>งานลายคำในวิหารนี้ ปรากฏทั้ง บริเวณผนังข้างซุ้มปราสาทซึ่งประดิษฐาน พระประธาน ชื่อคาน เสาภายใน รวมถึง แผงคอสอง</p> <p>ลวดลายภายในวิหารประกอบด้วย ภาพลายพรรณพฤกษา ลายพระอดีตพุทธ ลายโคม ลายเทวดา ลายต้นพระศรีมหา โพธิ์ และลายหม้อดอกหรือปทุมชฎะ ใช้เทคนิคปิดทองฉลุ</p>
6	 <p>ลายคำ บริเวณเสา ภายในวิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ</p>	<p>วัดพระธาตุ เสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง</p>	<p>พุทธศตวรรษที่ 24</p>	<p>วิหารดังกล่าวปรากฏลายคำเฉพาะ บริเวณเสาและโคนเสา เนื่องจากถูก ซ่อมแซมใหญ่ในช่วงปีพุทธศักราช 2500 ทั้งนี้ ไม่พบร่องรอยการซ่อมงานลายคำ เพิ่มเติมอย่างใด</p> <p>ลายคำในวิหารเป็นลวดลายเทคนิค ปิดทองฉลุสลับกับเทคนิคขุดลาย เป็น ลวดลายรูปแบบแตกต่างกันจำนวน 5 รูปแบบ ประกอบด้วยลายพรรณพฤกษา ลายนาคเกี้ยว และลายพุ่มข้าวบิณฑ์ก้าน แย่ง ลายที่โคมเสาใช้เทคนิคปิดทองฉลุ ประกอบการขุดลาย</p>

ที่	ตัวอย่างภาพ	ตำแหน่ง	การกำหนดอายุ	ข้อมูลงานลายคำ
7	 <p>ลายคำ บริเวณ ผนังหลังพระประธาน</p> <p>ลายคำภาพเทวดา บนบานหน้าต่าง วิหารวัดคดกกเชียงใหม่</p>	วัดคดกก เชียงใหม่ อ.เมือง จ.ลำปาง	พุทธศตวรรษที่ 24	<p>วิหารดังกล่าวปรากฏลายคำบริเวณ โครงสร้างเครื่องบน แผงคอสอง หน้าบัน ด้านใน เพดาน บานหน้าต่าง เสาหลวง และผนังท้ายวิหาร ซึ่งมีสภาพค่อนข้างลบ เลือน</p> <p>ลายคำในวิหารหลังนี้ เป็นงานปิดทอง ลายฉลุ ลายชุด และลายผสม ไม่ปรากฏ การซ่อมแซม จึงเป็นของที่มีมาพร้อม อาคาร</p> <p>ลายที่ปรากฏ ประกอบด้วย ภาพพระ อดีตพุทธเจ้า ลายหม้อดอก หรือ ปुरुณฤๅษะ ภาพเทวดา และต้นพระศรีมหา โพธิ์ ลายประดับเพดาน และลายหน้าขบ ซึ่งเป็นอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์</p>

ทั้งนี้ การศึกษางานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางดังกล่าว เป็นการศึกษารูปแบบลวดลาย และยึดการกำหนดอายุกับประวัติการสร้างของอาคารเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจนมากนัก เนื่องจากงานลายคำเป็นงานจิตรกรรมที่มักไม่ระบุประวัติของผู้สร้างและปีที่สร้างอย่างชัดเจน และเป็นงานซึ่งสร้างจากวัสดุที่มีความเสื่อมสภาพปรากฏเป็นระยะ ซึ่งสอดคล้องกับกรณีปัญหาที่พบได้โดยมากในการกำหนดอายุของงานจิตรกรรมและการระบุตัวผู้สร้างในเฉพาะตัวผลงานก่อนหน้า พุทธศตวรรษที่ 25 โดยเนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว (2556) กล่าวว่า เนื่องจากจิตรกรรมไทยประเพณี ส่วนใหญ่เขียนขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาโดยไม่ระบุตัวผู้สร้าง ทำให้การศึกษาลักษณะร่วมบางประการเพื่อเป็นมาตรฐานในการกำหนดอายุของผลงานนั้นๆทำได้ยาก โดยเฉพาะจิตรกรรมที่ปรากฏในอาคารที่มีการใช้สอยต่อเนื่องและผ่านการซ่อมแซมในระยะหลังๆ จนบดบังรูปแบบดั้งเดิม โดยในกรณีพื้นที่จังหวัดลำปางนั้น พบว่าอาคารศาสนสถานโดยส่วนใหญ่ ยังคงเป็นโบราณสถานที่ยังคงปรากฏการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งปัจจุบัน

จากการศึกษาลายคำที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางทั้ง 7 แห่ง สามารถสรุปได้ว่า งานลายคำสกุลช่างลำปางเป็นงานลายคำที่ปรากฏภายในอาคารเป็นหลัก และปรากฏภายนอกวิหารเป็นส่วน

น้อย โดยปรากฏพบตรงตำแหน่งเสาและโคนเสา โครงสร้างหลังคาภายใน เช่น ชื่อคานที่เรียกว่าชื่อม้าต่างใหม่ แผงไม้คอสอง และผนังด้านข้างและผนังด้านหลังพระประธาน ปรากฏการใช้เทคนิคที่หลากหลายทั้งเทคนิคปิดทองฉลุ เทคนิคชูดลาย และเทคนิคผสมระหว่างเทคนิคปิดทองฉลุและเทคนิคชูดลาย ไม่ปรากฏการใช้เทคนิคลายรดน้ำ รูปแบบลวดลาย รูปแบบการวางลาย นิยมการวางผังลายในลักษณะซ้ำๆกัน ไม่นิยมสร้างเป็นภาพเล่าเรื่องปรากฏทั้งลายพรรณพฤกษา ลายเทวดา ลายพระอดีตพุทธ ลายต้นพระศรีมหาโพธิ์ และลายปुरुณฆฏะซึ่งพบมากที่สุด โดยลวดลายที่สำคัญคือ ลายต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งปรากฏบนผนังด้านหลังพระประธานของวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา และลายหม้อดอกหรือปुरुณฆฏะ ซึ่งปรากฏบนแผงไม้คอสองของวิหารจามเทวี วัดปงยางคก อ.ห้างฉัตร โดยทั้งงานลายคำทั้งสองแห่งถือเป็นงานลายคำที่มีความสวยงาม ความสมบูรณ์และถือเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปาง

4. ศิลปกรรมชุมชน

ศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่อดีต โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นย่อมมีการรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มต่างๆ ประกอบรวมกันเป็นสังคม มีการติดต่อสื่อสารและมีการถ่ายทอดและแสดงออกทางความคิดและความรู้สึก เกิดเป็นขนบธรรมเนียมและแบบแผนประเพณีขึ้น ศิลปะจึงมีบทบาทในการตอบสนองอารมณ์และความคิด และมีบทบาทเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทการสร้างสรรคงานศิลปะตามวัตถุประสงค์ต่างๆได้ ดังนี้

1. ศิลปะถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองด้านประโยชน์ใช้สอย (Useful Arts) วัตถุประสงค์ดังกล่าว เป็นเงื่อนไขด้านประโยชน์ใช้สอยที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ศิลปะประเภทนี้มักใช้คำเรียกต่างๆกัน เช่น ประยุกต์ศิลป์ ประโยชน์ศิลป์ หรือ อรรถศิลป์

2. ศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองทางความเชื่อ (Belief Arts) สามารถแบ่งได้ตามระดับความเชื่อ ความเชื่อดังกล่าวไม่มีเหตุผลรองรับ แล้วแต่จะแบ่งตามเกณฑ์ประเภทใด

3. ศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ศาสนานั้นมีความแตกต่างจากความเชื่อตรงที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน กล่าวคือ ต้องมีศาสดา คำสอนหรือหลักธรรม มีการเผยแพร่และศาสนิกชน ความศรัทธาของมนุษย์ถูกแสดงออกผ่านประเพณี พิธีกรรม และงานศิลปกรรม ข้อสังเกตเกี่ยวกับงานศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวคือ ถูกสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาเลื่อมใสเป็นสำคัญ มักไม่ปรากฏการจารึก การสร้างด้วยผลในการชักนำผู้อื่นให้เลื่อมใสศรัทธาจากงานศิลปะนั้น ผู้สร้างจึงสร้างอย่างเต็มฝีมือตามศกยภาพที่มีอยู่

4. ศิลปะถูกสร้างขึ้นเพื่อเน้นการตอบสนองอารมณ์ทางด้านความงาม (Fine Arts) งานศิลปะดังกล่าวเป็นการตอบสนองอารมณ์และการรับรู้ความงาม ซึ่งรวมถึง การละเล่น การร้องรำทำเพลง และวรรณกรรม เป็นการสร้างขึ้นโดยมิได้คาดหวังประโยชน์ทางการใช้สอยในชีวิตประจำวัน

จากข้อมูลข้างต้นอาจสรุปได้ว่าศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่ในชีวิตประจำวันไปจนถึงความเชื่อ ศาสนา และการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึก จากการรวมกลุ่มเป็นสังคมของมนุษย์ ศิลปะยังเป็นสื่อเชื่อมโยงความคิดและความรู้สึกเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดศิลปะที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ทั้งการสร้างสรรคและผลที่ได้รับร่วมกัน เรียกว่า “ศิลปกรรมชุมชน”

ศิลปกรรมชุมชน (Community Arts) เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง ต่างจากงานช่างหลวงที่มีแบบแผนและกฎเกณฑ์เดียวกันในทุกกลุ่มคน มีจุดมุ่งหมายในการแสดงออกในเรื่องความงาม ตลอดจนคติความเชื่อบางประการในผลงานนั้นๆ จึงเป็นงานที่สะท้อนถึงองค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และความสามารถในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น เป็นผลผลิตระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ นอกจากประโยชน์ทางการใช้สอยแล้ว ยังรวมถึงประโยชน์ด้านสุนทรียะและความงามอีกด้วย ศิลปกรรมชุมชนจึงเป็นหลักฐานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด วิถีชีวิต และสภาพสังคมในระยะเวลาต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชนตามกาลเวลาจึงส่งผลกระทบต่อคุณค่าและหน้าที่ของศิลปกรรมชุมชนไปด้วย

จิรวัดน์ พิระสันต์ (2557) ได้กล่าวถึงบทบาทของศิลปกรรมชุมชนในปัจจุบันไว้ว่า “ปัจจุบันบทบาทของศิลปกรรมชุมชนมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น เฉพาะพื้นที่และเฉพาะด้าน เพราะการส่งเสริมศิลปกรรมชุมชนของหน่วยงานต่างๆ ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและเป็นการส่งเสริมโดยมีงานรูปธรรมเฉพาะด้านของหน่วยงานเป็นแกนกลางของการทำงาน การกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และแนวทางในการที่จะพัฒนาศิลปกรรมชุมชน ทั้งนี้เห็นว่าการรวบรวมองค์ความรู้ชุมชน ทั้งในความหมายที่เป็นองค์ความรู้และความหมายของบุคคลในฐานะผู้ทรงภูมิปัญญาให้ได้รับการพัฒนา และยอมรับในบทบาทที่เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาทางสังคมอย่างยั่งยืน มีความสมดุลและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสังคมไทย โดยมีองค์ความรู้เพื่อพัฒนา “คน” เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทุกด้าน” หัวใจสำคัญของศิลปกรรมชุมชน คือ ผลักดันให้เกิดการถ่ายทอดศิลปกรรมด้วยความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติปลูกฝังศิลปะและวัฒนธรรมให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้ เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปกรรม

5. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้ให้ความหมายของ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความว่า “ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ

หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดย อาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 กล่าวว่า การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้ เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการปลูกฝังการเห็นคุณค่า การส่งเสริมและรักษามรดกทางภูมิปัญญา ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยให้กับคนไทย

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า งานลายคำสกุลช่างลำปางนั้น เป็นส่วนหนึ่งของงาน จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาประเภทหนึ่ง ที่มีคุณค่าทั้งในบริบทของจิตรกรรมแบบประเพณีและงาน จิตรกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ โดยในบริบทของจิตรกรรมแบบประเพณีไทย คือ คุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านสังคมและประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านศิลปะ ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าด้านเรื่องราวและ คุณค่าด้านรูปทรง คุณค่าด้านการช่วยกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยม และคุณค่าด้านการเป็นทุนทาง วัฒนธรรม และในบริบทของงานศิลปะพื้นบ้าน คือ ด้านที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของบุคคล คุณค่า ด้านที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมส่วนรวม

6. วิธีการสร้างการเห็นคุณค่า

การเห็นคุณค่าเป็นการรับรู้โน้ตทัศน์ที่อยู่ระหว่างความเข้าใจและความซาบซึ้ง โดยความ ซาบซึ้งนั้น เป็นประสบการณ์อารมณ์ ทั้งนี้ก่อนการเกิดอารมณ์ความซาบซึ้งนั้น จะต้องเกิดความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าเสียก่อน ความเข้าใจ(Understanding) นั้น คือการรับรู้โน้ตทัศน์สิ่งรูปธรรมและ นามธรรม และยังเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ที่บุคคลยึดถืออยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การเห็นคุณค่า (Awareness) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแตกต่างกันไปตามระดับความเข้าใจของผู้รับ เมื่อ เชื่อมโยงประสบการณ์ศิลปะเข้ากับประสบการณ์ปัญญา และประสบการณ์อารมณ์ ทำให้เกิดความ ตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่ตนกำลังได้รับ เช่น รู้สึกหวงแหน เสียหาย ภาคภูมิใจ นำไปสู่การดูแล รักษา อนุรักษ์ ซ่อมแซม เป็นต้น ในที่นี้การรับรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาจึงเป็นประสบการณ์ ศิลปะที่สื่อสารจนเกิดความเข้าใจแล้วจึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญาและอารมณ์ ทำให้ผู้รับรู้งาน จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาเกิดความตระหนักในคุณค่าที่ตนเองได้รับ เกิดความรู้สึกภูมิใจและหวงแหน นำไปสู่การเห็นคุณค่าในจิตรกรรมนั้น

วิธีการสร้างการเห็นคุณค่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษาสามารถสรุปวิธีการสร้างการเห็นคุณค่าได้ดังนี้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2525) มีหลักการสี่บทและเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย ดังนี้ 1. ชี้แจงให้เห็นความสำคัญของศิลปะหรือวัฒนธรรมต่อชีวิตและชาติ 2. ให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม และ 3. มีวิธีการต่างๆ ในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม โดยจัดสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพียงพอจึงจะเกิดความซาบซึ้ง นอกจากนี้ควรเสริมสร้างเจตคติและความสนใจให้ผู้เรียนด้วย สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) ได้กล่าวในหนังสือ สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย ว่า วิธีสอนต้องจัดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและเข้าถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และขยายวงกว้างออกไปจนนักเรียนเกิดความตระหนักว่า บ้านเมืองไทยเรานี้ช่างมีสิ่งที่ดีงามล้ำค่าที่ต้องธำรงรักษาไว้อย่างจริงจัง คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงาน (2545) กล่าวถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จากการซึมซับ การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมีความซาบซึ้ง ผ่านการซึมซับที่เกิดจากการได้รู้ ได้เห็น ได้ยินบ่อยๆ จนผู้เรียนคุ้นชินเป็นกิจวัตร การทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจถึงความหมายและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมจากวิธีการเขียน การบอก การสอน หรืออภิปรายเพียงอย่างเดียว ไม่อาจทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวัฒนธรรมได้ ต้องให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ซึ่งช่วยทำให้เกิดสติปัญญา และการได้ฝึกปฏิบัติจริงในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง จะทำให้เกิดทักษะ การที่สามารถทำได้ ทำเป็น จะทำให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเองในเรื่องนั้น ซึ่งจะทำให้เรียนรู้ด้วยความสุข เกิดความภูมิใจในตนเองและในสิ่งที่ทำ ทำให้เข้าใจและรักวัฒนธรรมไทยซึ่งมีสิ่งที่มีคุณค่าดีงามอยู่มากมาย และใส่ใจในวัฒนธรรมอย่างสืบเนื่อง สามารถสืบทอดต่อไปได้ด้วยตนเอง ครูควรเป็นผู้เชื่อมโยง เป็นผู้ให้คำแนะนำ ต้องทำให้ผู้เรียนซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งเกิดขึ้นจากการซึมซับวัฒนธรรมจนกลายเป็นวิถีชีวิต หรือเกิดจากการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จากการได้ปฏิบัติจนทำได้ ทำเป็น รู้จัก เห็นความหมาย และคุณค่าของวัฒนธรรม การบูรณาการวัฒนธรรมการศึกษานอกจากพาไปเห็นของจริงแล้ว ควรเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ว่ามีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิต

7. ทฤษฎีการเรียนรู้

การรับรู้มีขั้นตอนในระดับความเข้าใจนั้นตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ (Bloom, 1956) ในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งแบ่งเป็นระดับการเรียนรู้ 6 ระดับ ได้แก่

1. ความจำ คือ สามารถในการจดจำความรู้ต่างๆที่ได้เรียนรู้มา
2. ความเข้าใจ คือ สามารถแปลและขยายความในสิ่งที่ได้เรียนรู้

3. การประยุกต์ คือ สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้
4. การวิเคราะห์ คือ สามารถคิด แยกแยะเรื่องราวออกเป็นส่วนย่อย
5. การสังเคราะห์ คือ สามารถรวบรวมส่วนย่อยเข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ
6. การประเมินค่า คือ สามารถตัดสิน สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่างๆออกมาอย่างเหมาะสม

เมื่อรับรู้มโนทัศน์ในระดับความเข้าใจแล้ว จึงจะเกิดการเห็นคุณค่า ซึ่งตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2562) ในด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ โดยได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Receiving or attending) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่จะปลูกฝัง โดยผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

- 1.1 การรู้ตัว (awareness)
- 1.2 การเต็มใจรับรู้ (willingness)
- 1.3 การควบคุมการรับรู้ (control)

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) คือ การที่ผู้เรียนรับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น และมีโอกาสตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

- 2.1 การยินยอมตอบสนอง (acquiescence in responding)
- 2.2 การเต็มใจตอบสนอง (willingness to respond)
- 2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนอง (satisfaction in response)

3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) คือ การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น เกิดการเห็นคุณค่า มีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น โดยผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

- 3.1 การยอมรับในคุณค่านั้น (acceptance of a value)
- 3.2 การชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value)
- 3.3 ความผูกพันในคุณค่านั้น (commitment)

4. **ขั้นการจัดระบบ (Organization)** คือ การที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นนั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน ในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

4.1 การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น (conceptualization of value)

4.2 การจัดระบบคุณค่านั้น (organization of a value system)

5. **ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)** คือ การที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ตนได้รับมาอย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งเป็นนิสัย ในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

5.1 การมีหลักยึดในการตัดสินใจ (generalization set)

5.2 การปฏิบัติตนตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย (characterization)

8. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom Arts Education)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2548) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย สามารถพิจารณาพหุสาขากันได้ทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้มีการพัฒนาสืบทอดต่อมาภายในชุมชน ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้มีการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในแต่ละช่วงเวลา อีกด้านหนึ่งคือ ภูมิปัญญาที่คนไทยคิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ การศึกษาทางด้านพหุศิลปศึกษา แต่ภูมิปัญญาเป็นนามธรรม แต่ภูมิปัญญาก็สะท้อนสู่พฤติกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะ และวัตถุที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น การพิจารณาโดยภาพรวมของภูมิปัญญา สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. วิธีการดำเนินชีวิต
2. ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ปรัชญาความเชื่อ
4. เรื่องเล่าพื้นบ้าน
5. ความเชื่อทางศาสนา
6. การละเล่นพื้นบ้าน
7. ศิลปะและงานช่าง
8. ภูมิปัญญาร่วมสมัย

การศึกษาทางด้านพหุศิลปศึกษา สามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาไทย ทั้งที่สืบทอดกันมาจากอดีต ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาร่วมสมัย สามารถนำมาแยกพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยแยกกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ ภูมิปัญญาไทยจากบุคคล ในรูปแบบการพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ จากผู้รู้พื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ ผู้สอนศาสนา ผู้เฒ่า ศิลปิน ช่างพื้นบ้าน ผู้ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ

2. การแสวงหาความรู้ ภูมิปัญญาไทย จากเอกสารและบันทึกต่าง เช่น จากสมุดข่อยหนังสือจดหมายเหตุ งานวิจัย ทั้งทางด้านปรัชญา ความคิด การดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

3. การแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ตรง เป็นการเดินทางไปสู่แหล่งข้อมูลการใช้ชีวิตฝังตัวอยู่ในแหล่งข้อมูลหรือแหล่งประสบการณ์ เรียนรู้ สังเกต และสัมผัสประสบการณ์รอบตัวด้วยตนเอง ซึ่งสามารถสัมผัสและเรียนรู้ภูมิปัญญาได้ทุกด้าน

4. การพัฒนาภูมิปัญญาไทย เมื่อเรามีชีวิตอยู่กับภูมิปัญญาของเรา ได้ศึกษาค้นคว้าหรือได้มีประสบการณ์ตรง เราสามารถอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาภูมิปัญญาให้เหมาะสมสอดคล้องกับปัจจุบัน เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างสรรค์ชิ้นใหม่

5. การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะและงานช่าง ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี และทัศนศิลป์งานช่างที่มีความหลากหลายในแต่ละภูมิภาคและชุมชน เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักรสาน การทอผ้า การแกะสลักไม้ การทำเครื่องถม เป็นต้น

การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะจากภูมิปัญญาไทย จำเป็นต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ แสวงหาประสบการณ์ตรง สร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์ กิจกรรมพหุศิลปศึกษาสามารถสร้างสรรค์ได้ ทั้งบูรณาการสื่อการแสดงออก ทัศนศิลป์ การแสดง ดนตรี เข้าด้วยกัน หรือการบูรณาการสื่อที่หลากหลาย เช่น ทัศนศิลป์สื่อผสม การแสดงผสมผสาน ดนตรีผสมผสาน การบูรณาการระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ไทยกับสากล หรือบูรณาการกับกิจกรรมอื่นๆพร้อมกันนั้น ก็สามารถแยกการแสดงออก แยกสื่อ แยกลักษณะการสร้างสรรค์ได้เช่นกัน

9. กระบวนการการเรียนรู้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2534 อ้างถึงใน ติศนา เขมมณี, 2562) ได้ให้ความหมายของการสอนที่เน้นกระบวนการไว้ดังนี้

1. เป็นการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถทำตามขั้นตอนได้และรับรู้ขั้นตอนทั้งหมดจนสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ใหม่ๆ

2. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ได้อย่างอัตโนมัติ ในที่นี้จะกล่าวถึงกระบวนการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านค่านิยม ดังนี้

กระบวนการเรียน ความรู้ความเข้าใจ กระบวนการนี้ใช้กับการเรียนเนื้อหาเชิงความรู้ มีขั้นตอนดังนี้

1. สังเกต ตระหนัก โดยให้ผู้เรียนพิจารณาข้อมูล สารความรู้ เพื่อสร้างความคิดรวบยอด ตั้งข้อสังเกต สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่จะเรียนรู้

2. วางแผนปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนนำวัตถุประสงค์มาวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ที่เหมาะสม

3. ลงมือปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบจากแหล่งความรู้ด้วยวิธีต่างๆ ตามแผนงาน ที่วางไว้

4. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ โดยให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มารายงานและอภิปราย

5. สรุป โดยให้ผู้เรียนรวบรวมสาระที่ควรรู้บันทึกลงสมุด

กระบวนการสร้างเจตคติ เป็นกระบวนการที่แทรกได้กับทุกเนื้อหา เน้นความรู้สึกต่อสิ่งที่เรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. สังเกต โดยให้ผู้เรียนพิจารณาข้อมูล เหตุการณ์ การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการมีเจตคติที่ดี และ เจตคติที่ไม่ดี

2. วิเคราะห์ โดยให้ผู้เรียนพิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นตามมา แยกเป็นการกระทำที่เหมาะสม เป็นที่น่าพอใจ และการกระทำที่ไม่เหมาะสมได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ

3. สรุป โดยให้ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลเป็นหลักการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ

กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกการยอมรับและเห็นคุณค่าของค่านิยมด้วยตนเอง มีขั้นตอนดังนี้

1. สังเกต ตระหนัก โดยให้ผู้เรียนพิจารณาการกระทำที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม รับรู้ ความหมาย จำแนกการกระทำที่แตกต่างกันได้
2. ประเมินเชิงเหตุผล โดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการกลุ่มอภิปราย แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์สถานการณ์ต่างๆว่าเหมาะสมหรือไม่
3. กำหนดค่านิยม โดยให้ผู้เรียนแต่ละคนแสดงความเชื่อ ความพอใจในการกระทำที่ควรกระทำในสถานการณ์ต่างๆ
4. วางแผนปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนกำหนดแนวปฏิบัติในสถานการณ์จริง
5. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม โดยครูให้การเสริมแรงระหว่างการปฏิบัติเพื่อให้เกิด ความยินดี

10. ชุดกิจกรรม

10.1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายคน ได้กล่าวเกี่ยวกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

Duke (1973) ได้กล่าวว่า ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity Packages or LAPs) เป็นการคิดค้นวิธีการเรียนรู้ที่ปรับให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยชุดกิจกรรมจะอยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ซึ่งครอบคลุมหัวข้อเฉพาะเรื่อง มีรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองได้

Good C. V. (1945) ได้กล่าวว่า ชุดสื่อการเรียนรู้ (Kit of Learning Materials) หมายถึง ชุดของสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีความน่าสนใจและน่าค้นหา และถูกสร้างให้มีคุณค่า ทั้งสามารถประเมินผู้เรียนรายบุคคลได้โดยไม่ต้องพึ่งคำอธิบายคำแนะนำหรือการประเมินจากผู้สอน

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2553) ได้กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ คือสื่อประเภทหนึ่งซึ่งที่อาศัยระบบการบูรณาการสื่อหลายๆอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในหน่วยการเรียนรู้ นั้นๆ โดยผู้เรียนสามารถใช้สื่อในการเรียนรู้จากการประกอบกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตนเองสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ วิธีการเรียนรู้ภายใต้หัวข้อหนึ่งๆ เพื่อสนองต่อความสนใจ

ของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก

10.2 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างการเห็นคุณค่าในงานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนา ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของชุดการเรียนการสอน โดยมีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536) กล่าวว่า ชุดการเรียนประกอบด้วยส่วนประกอบต่างๆที่คล้ายกัน คือ 1.หลักการและเหตุผล 2.วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 3.แบบทดสอบก่อนเรียน 4.การวิเคราะห์แบบทดสอบก่อนเรียน 5.ความรู้พื้นฐาน 6.โปรแกรมการเรียน 7.แบบทดสอบการประเมินผลตนเอง 8.การวิเคราะห์แบบทดสอบการประเมินผลตนเอง 9.อ้างอิงข้อมูลเพิ่มเติม ฯลฯ

บุญชม ศรีสะอาด (2537) แบ่งองค์ประกอบชุดการเรียนการสอนเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. คู่มือการใช้ชุดการเรียน 2. บัตรงาน 3. แบบทดสอบวัดความก้าวหน้าของผู้เรียน 4. สื่อการเรียน

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการกำหนดองค์ประกอบที่ต่างกันไปโดยมีบางส่วนคล้ายกัน ผู้วิจัยจึงทำการเลือกองค์ประกอบที่เหมาะสมและปรับใช้ให้เหมาะสมกับการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
2. เนื้อหา
3. สื่อการเรียนรู้
4. แบบประเมินผล

10.3 ขั้นตอนการผลิตชุดกิจกรรมการเรียนรู้

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536) กล่าวถึงขั้นตอนการผลิตชุดกิจกรรมไว้ว่า ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนต่างๆ จะยึดกระบวนการพื้นฐาน 3 กระบวนการ คือ 1. กำหนดวัตถุประสงค์ 2. การเตรียมเครื่องมือในการเรียนการสอน 3. การปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการผลิตหน่วยการเรียนสำหรับชุดการเรียนก็ยึดกระบวนการทั้ง 3 ประการข้างต้นด้วยเช่นกัน โดยในการวิจัยนี้จะเน้นวัตถุประสงค์ด้านจิตพิสัย เนื่องจากต้องการทำให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่า ส่วนด้านพุทธิปัญญาและด้านทักษะพิสัยจะไม่เน้นเท่าจิตพิสัย

10.4 สื่อการเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สร้างเสริมคุณธรรมและค่านิยมให้กับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2545)

11. เยาวชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความหมายของเยาวชนไว้ว่า “บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์” โดยช่วงอายุดังกล่าว ตรงกับช่วงผู้ใหญ่ตอนต้นตามทฤษฎีงานพัฒนาการ (Developmental Tasks) ของโรเบิร์ต ฮาวิกเฮิร์ส (Robert Havighurst, 1953-1972) ซึ่งกล่าวถึงพัฒนาการของมนุษย์ว่าไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยทางสรีระแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมและปัจจัยทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลด้วย

ทั้งนี้งานพัฒนาการของฮาวิกเฮิร์ส ได้แบ่งช่วงวัยเป็น 6 วัย คือ 1. วัยทารกและวัยเด็กระยะต้น 2. วัยเด็กระยะกลาง 3. วัยรุ่น (ระดับมัธยมศึกษา) 4. วัยผู้ใหญ่ระยะต้น (ระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอาชีพ) 5. วัยกลางคน และ 6. วัยชรา (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2564)

โดยหนึ่งในพัฒนาการของช่วงวัยดังกล่าว คือ การรู้จักหน้าที่พลเมืองที่ดี และสามารถหากลุ่มสังคมที่เป็นพวกเดียวกันได้ จากพัฒนาการดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนเป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการทางเขาวงกตปัญญาและพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งรวมถึงศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนของตนเองด้วยเช่นกัน

12. พื้นที่วิจัย

ชุมชนบ้านเสด็จ ต.บ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง

ชุมชนบ้านเสด็จ เป็นชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ชุมชนดังกล่าวถือเป็นชุมชนโบราณอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง โดยอิงตามตำนานวัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ตามประวัติวัดกล่าวว่า วัดดังกล่าวปรากฏหลักฐานการสร้างองค์พระธาตุเสด็จมาตั้งแต่ยุคล้านนาสมัยราชวงศ์มังราย ทั้งนี้ปรากฏว่ามีการเคลื่อนย้ายอพยพมาจากที่ใด จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านเสด็จ ได้กล่าวว่า ชาวบ้านเป็นชาวลำปาง หรือ ชาวละกอน ซึ่งเป็นชาวไทยวนหรือ คนเมือง มาตั้งแต่เกิดและเท่าที่สืบความย้อนได้ (สิโรตม์ ภินันท์รัชชัตถ์ และอาสา คำภา อนุชา ทิรคานนท์, 2555)

ชุมชนบ้านเสด็จเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ไม่ห่างจากตัวเมืองลำปางมาก ตั้งอยู่ในเขตความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสด็จ ตำบลบ้านเสด็จประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 17 หมู่บ้าน โดยมีชุมชนบ้านเสด็จ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสด็จ, ออนไลน์) ประกอบด้วยสถานที่ราชการต่างๆ และสถานศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนบ้านเสด็จ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนเสด็จวนชยางกุล ซึ่งเปิดสอนในระดับประถมและมัธยมศึกษาตอนต้น

ศูนย์กลางทางศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ วัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นวัดสำคัญอีกแห่งหนึ่งของเมืองลำปาง วัดดังกล่าวเป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นโบราณสถานที่ปรากฏตำนานและศิลปวัตถุที่มีความสัมพันธ์กับวัดพระธาตูลำปางหลวง อำเภอเกาะคา โดยปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นในยุคอาณาจักรล้านนาสมัยราชวงศ์มังราย และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยยุคเจ้าเจ็ดตน ซึ่งตรงกับสมัยธนบุรี-ต้นรัตนโกสินทร์ โดยได้รับการดูแลรักษาเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

เนื่องจากในอดีตวัดดังกล่าวมีสถานะเป็นวัดหลวงคู่กับวัดพระธาตูลำปางหลวง จึงปรากฏศาสนสถานสำคัญหลายแห่งภายในวัด เช่น วิหารหลวง วิหารจามเทวี และวิหารโคมคำ ซึ่งเป็นวิหารไม้โบราณ ซึ่งปรากฏหลักฐานการสร้างขึ้นในราวปีพุทธศักราช 2366 โดยพระเจ้าหอคำดงทิพย์ เจ้าผู้ครองนครลำปาง ปัจจุบันวิหารดังกล่าวถือเป็นวิหารล้านนาโบราณไม่กี่แห่งที่ยังหลงเหลือปรากฏอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ทั้งยังปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปางบนเสาหลวงของวิหาร โดยวิหารดังกล่าวได้รับการดูแลรักษาและใช้งานสืบเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาของชุมชนอย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ

ปัจจุบันชุมชนดังกล่าว ยังคงเป็นชุมชนที่รักษาบรรยากาศของความเป็นชุมชนเกษตรกรรมไว้ได้ค่อนข้างมาก อีกทั้งยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมและธรรมเนียมประเพณีของชุมชนไว้ได้อย่างครบถ้วน จึงถือเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายมุมสูงชุมชนบ้านเสด็จ
ในภาพจะปรากฏวัดพระธาตุเสด็จเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน

13. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ศุภรัตน์ อินทนิเวศ (2562) ได้ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยวิเคราะห์ด้านเนื้อหาเรื่องราว เทคนิควิธีการสร้างสรรค์ โครงสร้างและการจัดองค์ประกอบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้ชุมชนและนักวิชาการทางศิลปะมีส่วนร่วมในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระอารามหลวงในภาคเหนือตอนบน มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับ ความศรัทธา ความเชื่อ พุทธประวัติ ชาดก วรรณกรรมตำนาน คำสอนทางพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น รูปแบบที่ปรากฏเป็นจิตรกรรมไทยแบบประเพณี จิตรกรรมไทยแบบแนวประเพณี และจิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัย ลักษณะของภาพวาดมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เป็นการสร้างสรรค์ของช่างเขียนจากภาคกลางและจากช่างเขียนภาคเหนือในลักษณะช่างพื้นบ้านที่ไปเรียนแบบอย่างการเขียนในภาคกลาง รวมทั้งมีลักษณะศิลปะแบบจีน พม่าและตะวันตกรวมอยู่ด้วย

สัญญา ศิริพานิช (2557) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อพุทธศิลปกรรมในเขตพุทธสถาน: กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยศึกษากำเนิดพัฒนาการของปัญญาสชาดก อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อพุทธศิลปกรรมในเขตพุทธสถาน อำเภอเมืองเชียงใหม่ และศึกษาบทบาทของศิลปินในการสืบทอดงานศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาสชาดก ปัญญาสชาดกคือชาดกนอกนิบาต เป็นการแปลงเรื่องราววรรณกรรมทางโลกเป็นชาดกในพระพุทธศาสนา เช่น สังข์ทอง สมุทรโฆษ มโนราห์ ฯลฯ ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวมีบทบาทในงานศิลปะหลายแขนง ทั้งงานทัศนศิลป์ และการแสดง ผลการวิจัยพบว่า คำสอนในปัญญาสชาดกได้ถูกแปลงออกเป็นงานศิลปกรรมประเภทต่างๆทั้งงานจิตรกรรมและงานประติมากรรม ในด้านภูมิปัญญา เรื่องราวปัญญาสชาดกในงานจิตรกรรมสะท้อนถึงสภาพสังคมและแนวคิดในยุคสมัยนั้น โดยมุ่งถ่ายทอดอุดมคติจากคำสอนให้เกิดจิตสำนึกและแผ่วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของสังคมท้องถิ่นนั้นๆด้วย

ชาญคณิต อวรณ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างพื้นที่ทางสังคมของช่างไทใหญ่ผ่านการฉายภาพวรรณกรรมเรื่องบัวระวงค์หึ่งส์อามาตย์ ในงานจิตรกรรมวัดสบลี พื้นที่ศึกษาดังกล่าวตั้งอยู่ที่ อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาในงานจิตรกรรมดังกล่าว เป็นเรื่องราววรรณกรรมพื้นบ้านหรือชาดกนอกนิบาตที่เป็นที่นิยมของคนในชุมชน จึงได้รับการเขียนบนฝาผนังของอุโบสถ แทนการเขียนภาพพุทธประวัติหรือพุทธชาดกซึ่งเป็นแบบแผนการเขียนภาพจิตรกรรมในอาคารทาง

พระพุทธศาสนา นอกจากเนื้อหาของงานจิตรกรรมจะมีลักษณะตามความนิยมของชุมชนแล้ว รูปแบบงานจิตรกรรมที่เป็นศิลปะไทใหญ่ก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนด้วย

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า งานจิตรกรรมที่พบในพื้นที่ภาคเหนือ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยแสดงเรื่องราวในพุทธประวัติ ชาดก และคติธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และยังแสดงเรื่องราวในชาดกนอกนิบาตหรือปัญญาชาดกที่มีเนื้อหามาจากวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งสัมพันธ์กับความนิยมในวรรณกรรมกรรมท้องถิ่นของช่างและชุมชน ในด้านรูปแบบของจิตรกรรมมีความหลากหลาย ช่างที่เขียนงานจิตรกรรมมีทั้งช่างเขียนจากภาคกลาง ช่างเขียนท้องถิ่นที่รับอิทธิพลจากภาคกลาง และช่างเขียนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ และมีอิทธิพลของศิลปะจีน พม่าและตะวันตกรวมอยู่ด้วย นอกจากภาพจิตรกรรมจะแสดงเรื่องราวตามพุทธประวัติและวรรณกรรมท้องถิ่นแล้ว ยังสอดแทรกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับในชุมชนนั้นๆด้วย

จากกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพทั้งทางกายภาพและการเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรม ดังตัวอย่างสภาพปัญหาในการเห็นคุณค่าของงานจิตรกรรม เช่นศุภชัยสิงห์ยะบุศย์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตมรดกวัฒนธรรม กรณีจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมพุทธอุโบสถอีสาน โดยศึกษา ศึกษาปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลัง พ.ศ. 2500 ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมในพุทธอุโบสถอีสาน วิถีชีวิตทางกายภาพของจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมพุทธอุโบสถอีสานในปัจจุบัน และวิถีชีวิตการตระหนักถึงคุณค่ามรดกวัฒนธรรม กรณีจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมของผู้คนและสังคมท้องถิ่นอีสานในปัจจุบัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการทำงานสนาม ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมในวัดและชุมชนที่เกี่ยวข้อง 42 แห่งในภาคอีสาน อย่างสัมพันธ์กับผู้คนและสังคมท้องถิ่นในปัจจุบัน ใช้แนวคิด วิถีวัฒนธรรม (cultural crisis) เป็นแนวคิดหลักการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นหลังปี พ.ศ. 2500 ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมประกอบด้วย นโยบายรัฐที่พัฒนาสังคมไทย ในหลักการ “ชาติเดียว วัฒนธรรมเดียว” (one nation one culture) ทำให้ท้องถิ่นอีสานสัมพันธ์สังคมภายนอกมากขึ้น และมีการรับอิทธิพลด้านต่าง ๆ จากระบบสังคมวัฒนธรรมชาติไทยที่กำหนดโดยรัฐ ซึ่งรวมถึงการรับรูปแบบศาสนศิลป์จากกรุงเทพฯ โดยขาดการเรียนรู้และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนอย่างเป็นระบบ 2.วิถีชีวิตทางกายภาพของจิตรกรรมฝาผนัง มี 5 กรณี ประกอบด้วย การเสื่อมสภาพตามอายุขัย การกระทำของธรรมชาติและการปล่อยปละละเลยของมนุษย์ การกระทำของสัตว์ต่าง ๆ และการกระทำของมนุษย์โดยตรง และ 3. วิถีชีวิตการตระหนักถึงคุณค่ามรดกวัฒนธรรม ส่งผลต่อการรื้ออุโบสถโบราณซึ่งส่งผลจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมสูญสลายไปด้วย

ในปีพุทธศักราช 2553 เกิดกรณีบริษัทรับเหมาที่กรมศิลปากรเป็นผู้คัดเลือกให้บูรณะอาคาร วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง ในการซ่อมครั้งดังกล่าว ได้มีการบูรณะจิตรกรรมลายคำ บนประตูดุสิตวิหารพระพุทธรูปด้วยวิธีการที่ผิดต่อหลักการอนุรักษ์ ขาดความประณีตในการซ่อมแซม ส่งผลให้งานลายคำดังกล่าวได้รับความเสียหายเนื่องจากถูกเขียนลายคำใหม่ทับลวดลายเดิม ทำให้ลายเส้นจากการขูดลอก ซึ่งเป็นเทคนิคดั้งเดิมในการสร้างงานลายคำถูกปิดทองทับจนเลือนราง โดยหลังเกิดกรณีดังกล่าว ทางผู้รับผิดชอบการบูรณะดังกล่าวได้เข้ามาซ่อมแซมการบูรณะดังกล่าวจนมีสภาพใกล้เคียงก่อนการบูรณะ

จากกรณีดังกล่าว สุรชัย จงจิตงาม (2555) ได้ศึกษาเรื่องวัดพระธาตุลำปางหลวง: บทเรียนกรณีล่าสุดของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย โดยกล่าวถึงปัญหาการอนุรักษ์ศิลปกรรมที่เกิดขึ้น ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง ว่าเป็นตัวอย่างปัญหาในการอนุรักษ์ศิลปกรรมในประเทศไทยที่เกิดจากปัญหาในเชิงโครงสร้างของ ระบบการจัดการการอนุรักษ์ศิลปกรรมที่ขาดการประเมินและตรวจสอบคุณภาพ ทั้งเสนอว่าควรมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์ศิลปกรรมควรให้วัด ชุมชน และภาควิชาการมีส่วนร่วมกับการศิลปากรในการกำหนดรูปแบบในการบูรณปฏิสังขรณ์และสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้ทุกขั้นตอน

ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 วัดหมื่นล้าน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ได้ทำการบูรณะวิหารของวัด โดยมีได้ปรึกษากับกรมศิลปากรแต่อย่างใด ในการบูรณะครั้งนี้ได้มีการลงสีทับงานจิตรกรรมลายคำของบานประตูเดิม เพื่อเตรียมพื้นผิวสำหรับการเขียนงานจิตรกรรมลายคำใหม่ขึ้น การบูรณะดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องานลายคำเดิมเป็นอย่างยิ่ง โดยงานจิตรกรรมดังกล่าว เป็นงานปิดทองบนพื้นชาดที่เรียกว่า “ลายคำน้ำแถม” (เพ็ญสุภา สุคตะ, 2563) งานลายคำดังกล่าวเขียนรูปทวารบาลยืนแทน มีการจารีกระบุปีพุทธศักราช 2460 หรือมีอายุกว่า 103 ปีมาแล้ว ถือเป็นงานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาที่มีความเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ กรณีดังกล่าวกลายเป็นประเด็นวิพากษ์ในสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้สำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่ กรมศิลปากรได้ประสานไปยังวัดและได้ขอให้วัดหยุดการดำเนินงานบูรณะซ่อมแซมไว้เป็นการชั่วคราว เพื่อที่จะตรวจสอบโดยละเอียดและดำเนินการแก้ไขต่อไป (สำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่, 2563) จากปัญหาตามข้างต้น แสดงถึงความไม่เข้าใจในหลักการบูรณะและการเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานลายคำดั้งเดิม จึงส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องานลายคำดังกล่าว

การอนุรักษ์โดยการสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าของจิตรกรรมดั้งเดิมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อรักษาและคงสภาพงานจิตรกรรมให้ทรงคุณค่าต่อไปอีกนานเท่านาน “การอนุรักษ์” คือการดูแลรักษา รวมถึงการป้องกัน รักษา สงวน ปฏิสังขรณ์ และบูรณะ สามารถอธิบายได้

ว่า การสงวนรักษา คือการดูแล รักษาไว้ตามสภาพเดิมที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เสียหายเพิ่ม การปฏิสังขรณ์ คือ การทำให้กลับสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา และการบูรณะ คือการซ่อมแซมปรับปรุงให้มีลักษณะเหมือนเดิม ทั้งนี้การบูรณะต้องแสดงความต่างของส่วนเดิมและส่วนที่บูรณะ เนื่องจากงานจิตรกรรมฝาผนังโดยมาก เป็นงานที่เขียนบนฝาผนังอาคาร การอนุรักษ์จิตรกรรมในที่นี่จึงหมายถึงจิตรกรรมฝาผนัง โดยการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง คือการสงวนรักษาจิตรกรรมเดิมให้อยู่ในสภาพดี รวมถึงการป้องกันและบำรุงรักษาทั้งโดยทางกฎหมาย การปฏิบัติการ ทางเทคนิค การเผยแพร่ และการส่งเสริมให้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวทางการอนุรักษ์รักษาศิลปะจิตรกรรมนั้น สามารถแบ่งได้ 2 วิธี ประการแรก คือการบำรุงรักษาจิตรกรรมไม่ให้เสื่อมสภาพมากกว่าเดิมโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยกลุ่มงานอนุรักษ์ที่มีความชำนาญ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ เพราะจิตรกรรมมีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง ประการที่สอง คือการศึกษาและเก็บข้อมูล ด้วยการบันทึกภาพ การทำวิจัย และเผยแพร่เพื่อขยายความรู้ในวงกว้าง เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น การจัดนิทรรศการเผยแพร่สำหรับบุคคลทั่วไป การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์งานจิตรกรรม การรื้อฟื้นประเพณีเพื่อคืนความสำคัญกับงานจิตรกรรมในฐานะเครื่องประกอบพิธีกรรม ไปจนถึงการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรม ตัวอย่างการอนุรักษ์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น (กันต์ พูนพิพัฒน์, 2561) ได้ศึกษาการบันทึกถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังในล้านนาเพื่อการอนุรักษ์ โดยบันทึกภาพถ่ายจิตรกรรมฝาผนังและภาพพระพุทธรูปหรือตุ๊กตาด้วยกระบวนการที่ให้ผลลัพธ์เที่ยงตรงมากที่สุด โดยการสำรวจและแบ่งกลุ่มจิตรกรรมฝาผนังออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดแพร่-น่าน กลุ่มจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มจังหวัดลำปาง-พะเยา กลุ่มจังหวัดอุตรดิตถ์-พิษณุโลก จากนั้นจึงตรวจสอบความละเอียดและความคมชัดของไฟล์ภาพและดำเนินการทำฐานข้อมูลและทะเบียน ผลการดำเนินงานคือเป็นการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังให้คงอยู่และเป็นข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ต่อไป

ทิพวรรณ ทังมั่งมี (2561) ได้ศึกษาการอนุรักษ์จิตรกรรมบนผืนผ้าศิลปะ วัดม่อนปู่ยักษ์ จ.ลำปาง งานวิจัยดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์งานจิตรกรรมโดยทำการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรม และปฏิบัติการสงวนรักษาสภาพจิตรกรรมให้มีสภาพที่ปลอดภัยและแข็งแรงด้วยหลักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยคือ งานจิตรกรรมดังกล่าวมีสภาพแข็งแรง และได้องค์ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์จิตรกรรมบนผืนผ้า ตลอดจนสร้างความภูมิใจแก่ชุมชนท้องถิ่น

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงถึงการอนุรักษ์งานจิตรกรรมในส่วนของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้แนวทางการอนุรักษ์อีกแนวทางหนึ่งคือการศึกษา เผยแพร่ การสร้างการเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรมซึ่งในนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการเห็น

คุณค่าในงานจิตรกรรม เพราะงานจิตรกรรมดังกล่าว ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน และสังคม ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งนิยามไว้ว่า “ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่ม ที่มีความรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ สืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น

พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง (2555) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม: การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาระดับการเห็นคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายชุมชนที่มีการเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมขององค์กรเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีจิตรกรรมจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลในองค์กรเครือข่าย จำนวน 44 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเห็นคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังในระดับปานกลาง ชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง องค์กรในระดับท้องถิ่นยังขาดความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม แนวทางการจัดการและอนุรักษ์คือ ส่งเสริมให้ชุมชนมีความพร้อมในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนรับผิดชอบการดำเนินงานทางวัฒนธรรมของชุมชนเอง โดยการฝึกอบรมให้สามารถดำเนินการอนุรักษ์เท่าที่สามารถทำได้ และสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัยองค์ความรู้จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฐานความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชน

วิภาภรณ์ อรุณพลอด (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ผนังใหญ่วัดชนอน: ภูมิหลัง สถาปัตยกรรม และการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม โดยศึกษาความหมาย ที่มา ขั้นตอนการสร้างตัวผนัง ความเชื่อและการสืบสานของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนวัดชนอนมีการให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดงหนังใหญ่ โดยการเชื่อมโยงของวัดกับสถานศึกษาของชุมชน มีการปลูกฝังให้เยาวชนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในทุกกระบวนการของหนังใหญ่ มีการสร้างบทบาทให้ชุมชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปะการแสดงหนังใหญ่

วรภรณ์ ภูมิ (2559) ได้ศึกษางานสร้างสรรค์จิตรกรรมบาติคจากลวดลายล้านนาในจังหวัดลำปาง โดยศึกษาลวดลายการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมล้านนาจากวัดพระธาตูลำปางหลวง

วัดปรางค์ก และวัดไทรใหญ่ เพื่อนำผลจากการได้ศึกษาจากสถานที่จริงมาถ่ายทอดลงด้วยเทคนิควาดลายเขียน จากนั้นจึงนำผลงานมาวิเคราะห์เนื้อหาและรูปทรงการแสดงออกของทัศนธาตุ การประยุกต์ลงลายผ้ารูปแบบจิตรกรรมบาติกเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปะล้านนาของจังหวัดลำปางให้เป็นที่รู้จักในเชิงผลงานจิตรกรรมที่สามารถพัฒนาองค์ความรู้และต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ได้มากยิ่งขึ้น

ชิตี พุกษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของอัตลักษณ์ศิลปหัตถกรรมภาคใต้ 2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าเรื่องอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้ โดยวิเคราะห์รูปแบบอัตลักษณ์และพัฒนาชุดกิจกรรม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนในจังหวัดสงขลา ในช่วงอายุ 15-25 ปี ผลการวิจัยพบว่า 2. รูปแบบของอัตลักษณ์ที่สำคัญคือ มีการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นภาคใต้ สีสดใส ลวดลายได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติในท้องถิ่น 2. กิจกรรมศิลปะที่พัฒนาขึ้นมี 6 กิจกรรม คือ 2.1 เข็มกลัดจากหนังตะลุง 2.2 ผ้ายกกระดาษ 2.3 ตกแต่งหม้อสทิงหม้อ 2.4 สมุดสวยด้วยลายว่าวเบอร์อามัส 2.5 ตกแต่งแหวนด้วยวิธีการทำเครื่องถมเมืองนคร 2.6 ด้ามจับปากกาสาธิต ยานลิเกา โดยใช้เวลา 2 ชั่วโมงต่อกิจกรรม 3. ผลจากการทำกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้พบว่า เยาวชนที่ร่วมกิจกรรมเห็นคุณค่าหลังการทำกิจกรรมสูงกว่าก่อนทำกิจกรรม

อัศวินีย์ หวานจริง (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์ศิลปกรรมกระจกที่สะท้อนวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ งานวิจัยนี้เกิดจากความ ต้องการของชุมชนที่ต้องการบูรณะวิหารให้สวยงามด้วยงานศิลปะโดยใช้เทคนิคประดับกระจกสีเป็น ภาพแบบอุดมคติเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมไทยประเพณี จนเกิดเป็นงานที่มีลักษณะร่วมสมัย ถือเป็น การบันทึกประวัติศาสตร์และภาพวิถีชีวิตของชุมชน การวิจัยนี้ได้จัดอบรมชุมชน ให้เรียนรู้ขั้นตอน กระบวนการสร้างสรรค์งาน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้ สามารถดูแลรักษา ผลงานศิลปกรรมกระจกได้ต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศิลปะที่มีต่อชุมชน และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ ซึ่งอาจเรียกโดยภาพรวมได้ว่า “ศิลปะเพื่อชุมชน” บทบาทของ ศิลปะศึกษาที่มีต่อศิลปะชุมชน จึงเป็นไปในแนวทางการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบชุดกิจกรรม ศิลปะ ดังตัวอย่าง อภิชาติ พลประเสริฐ และวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ประติมา ธีรบุรณัฏระกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาโดยใช้สถานที่เป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรม ศิลปวัฒนธรรมชุมชนบ้านเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาโดยใช้สถานที่เป็น

ฐานเพื่อสร้างนวัตกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชนเมืองโดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สำหรับระยะที่ 1 – 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน และทำการศึกษาผู้เรียนจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง 2. เครื่องมือวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาทางการรับรู้ และตรวจสอบความตรงของหลักสูตรการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 1. แนวคิดของหลักสูตร 2. วัตถุประสงค์ 3. สาระการเรียนรู้ ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างนวัตกรรม และสื่อสร้างสรรค์เพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์ 4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐานมีองค์ประกอบดังนี้ 4.1 การเชื่อมโยงผู้เรียนกับท้องถิ่นของตน 4.2 การค้นคว้าเกี่ยวกับท้องถิ่น 4.3 การค้นคว้าแบบองค์รวม 4.4 การมีส่วนร่วมในท้องถิ่น 5. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชน โดยใช้แนวคิดการออกแบบ Design Thinking และกระบวนการคิดสร้างสรรค์แบบ Synectics มี 7 ขั้นตอน ดังนี้ 5.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา 5.2 วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 5.3 ออกแบบนวัตกรรม 5.3.1 ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ 5.3.2 ขั้นเทคนิคที่สนใจ 5.3.3 ขั้นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5.3.4 ขั้นออกแบบแบบ Synectics 5.4 สร้างหรือพัฒนานวัตกรรม 5.5 ทดลองใช้นวัตกรรม 5.7 สรุปรายงาน และเผยแพร่ 6. สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7. การประเมินผล 8. การสะท้อนคิด และ 9. ลักษณะผู้เรียน

อภิชาติ พลประเสริฐ และ สรिता เจือศรีกุล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนในนครมืองเมือง เรื่องยิ้ม โดยศึกษากระบวนการและผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 25 คน และคนในชุมชนจำนวน 35 คน เก็บข้อมูลโดยการสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักการออกแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนประกอบด้วย 1. งานศิลปะที่สร้างขึ้นต้องสื่อถึงวิถีชีวิตหรืออัตลักษณ์ชุมชน 2. กิจกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดของชุมชน 3. เป็นกิจกรรมที่ง่ายและสนุกเพื่อให้คนที่ไม่มีพื้นฐานด้านศิลปะสามารถมีส่วนร่วมได้ 4. คำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและเป้าหมายของหน่วยงานผู้รับผิดชอบ สามารถสรุปกระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนได้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษาการพัฒนาชุมชน ศิลปศึกษาที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และตัวอย่างกิจกรรมเพื่อสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากิจกรรม 2. ประชุมร่วมกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบกับภาคีเครือข่าย 3. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชน 4. ออกแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชน 5. ดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะ 6. ประเมินผลการจัดกิจกรรมศิลปะ ผลการจัด

กิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนพบว่า นิสิตผู้จัดกิจกรรมและคนในชุมชนมีความพึงพอใจในภาพรวมของการจัดกิจกรรมในระดับดีมาก

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา (ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้ และอภิชาติ พลประเสริฐ, 2562) สามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เป็นศิลปินที่ทำงานศิลปะไทยในท้องถิ่น, อาจารย์สอนศิลปะสำหรับวัยรุ่น, อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย, และนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในการพัฒนาชุดกิจกรรม และวัยรุ่นที่มีอายุ 18-25 ปี 2) วัยรุ่นในจังหวัดเชียงราย อายุ 18-25 ปี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา มีดังนี้ 1) แนวคิดสำคัญของชุดกิจกรรม คือ เป็นกิจกรรมที่บูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราว ความสำคัญของศิลปะล้านนา จากศิลปวัตถุและสถานที่จริง ประกอบกับข้อความรู้จากคู่มือและการทำกิจกรรมการตอบคำถาม ถ่ายภาพ วาดภาพ เล่นเกม และการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปะล้านนา มีการใช้บทบาทสมมติและมีรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยรุ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน เกิดอารมณ์ร่วมกับบทบาทสมมติและบริบททางประเพณี หลังการทดลองใช้ชุดกิจกรรมวัยรุ่นในจังหวัดเชียงรายพบว่า ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนาอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนเห็นคุณค่าศิลปะด้านรูปทรงมากที่สุด มีระดับความรู้เกี่ยวกับศิลปะล้านนาอยู่ในระดับมาก มีพฤติกรรมการเห็นคุณค่าศิลปะถึงระดับการรู้คุณค่าในขั้นชื่นชอบคุณค่าและมีความรู้สึกในเชิงบวกต่อกิจกรรมศิลปะ

งานวิจัยต่างประเทศ

Gamache (2011) ได้ศึกษาเรื่อง ลัทธิท้องถิ่นนิยมกับลัทธิชาตินิยม: ตัวอย่างร่วมสมัยของศิลปะและสถาปัตยกรรมวัดไทยในภาคเหนือของประเทศไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับความตึงเครียดระหว่างลัทธิท้องถิ่นนิยมและชาตินิยมผ่านงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ภาคเหนือ รวมถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีผลต่อรูปแบบการสร้างสรรค์งาน ผลการศึกษางานวิจัยสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยความรู้และความคิดของท้องถิ่นที่มีต่อความเป็นชาติหรือส่วนกลางนั้นมีผลต่อการกำหนดรูปแบบของงานศิลปะในศาสนสถาน

งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของงานศิลปะในความรับรู้ของชุมชนว่า หากชุมชนไม่เห็นหรือรับรู้ถึงคุณค่าของการมีอยู่ของศิลปกรรมดั้งเดิมในชุมชน ชุมชนอาจใช้ศิลปะตามความรับรู้ของตน คือ ศิลปะจากส่วนกลางซึ่งไม่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวดั้งเดิมของชุมชนมาใช้ในงาน

ศิลปกรรมชุมชนของตนเอง ซึ่งอาจรวมถึงการทำลายศิลปกรรมดั้งเดิมแล้วนำศิลปกรรมใหม่ตามความรับรู้ของตนเองมาแทนที่ ซึ่งจะทำให้ศิลปกรรมดั้งเดิมที่มีคุณค่าถูกทำลาย

Congdon (1983) ได้ศึกษาเรื่อง A theoretical model for teaching folk art in the art education setting: รูปแบบเชิงทฤษฎีสำหรับการสอนศิลปะพื้นบ้านในศิลปศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบเชิงทฤษฎีสำหรับการประมวลผลและวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้านในบริบททางวัฒนธรรมในศิลปศึกษา โดยตรวจสอบวรรณกรรมเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน นำมาวิเคราะห์และจัดเรียงตัวอธิบาย การศึกษานี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมศิลปะพื้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ การทบทวนวรรณกรรมนำเสนอภาพรวมทางประวัติศาสตร์ของศิลปะพื้นบ้านซึ่งรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับ "การค้นพบ" ในคอลเล็กชันของการจัดนิทรรศการและพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในปัจจุบัน โดยการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในงานศิลปะพื้นบ้านนั้นถูกวิพากษ์วิจารณ์ตามประเภทของตัวบ่งชี้ซึ่งอ้างอิงถึงวัตถุ, ศิลปินพื้นบ้าน, ทักษะความรู้ความเข้าใจของศิลปิน, และการสืบทอดทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รูปแบบนี้เป็นการขยายแนวทางมานุษยวิทยาไปสู่ศิลปศึกษาที่พัฒนาโดยแมคฟรีย์ และ เอฟ แกรม ชาร์ลเมอร์ ประโยชน์ที่จะได้รับคือ

1. การเรียนรู้ที่จะให้คุณค่ากับทุกคนและศิลปะของพวกเขา
2. การลดแบบแผน ข้อจำกัด
3. การตอบสนองต่อวัตถุศิลปะ
4. เพิ่มประสิทธิภาพการเชื่อมต่อ
5. เป็นการเรียนศิลปะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน
6. ขยายแนวคิดเรื่องความคิดสร้างสรรค์

Birkholz (2009) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมต้นในรัฐมินนิโซตา โดยศึกษาผลของการใช้บทเรียนประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มนักเรียนมัธยมในรัฐมินนิโซตา โดยการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยให้นักเรียนได้ทำการประเมินล่วงหน้าซึ่งเกี่ยวกับการรับรู้ทางวัฒนธรรมของอิรักและซีเรีย เกี่ยวกับศิลปะของตะวันออกโบราณแล้วจึงทำการประเมินผลภายหลัง และใช้ขั้นตอนเดียวกันนั้นในบทเรียนและโครงการศิลปะเกี่ยวกับ Sioux ของ Great Plains ในอเมริกาเหนือ ช่วงปี ค.ศ. 1800 ข้อมูลจากการประเมินก่อนเรียนและการประเมินหลังเรียนจะถูกเปรียบเทียบและวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบว่าบทเรียนประวัติศาสตร์ศิลปะส่งผลกระทบต่อรับรู้ทางวัฒนธรรมของพวกเขา ผลการวิจัยพบว่าบทเรียนประวัติศาสตร์ศิลปะมีผลให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในวัฒนธรรม งานวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้เกี่ยวกับศิลปะและประวัติศาสตร์จะช่วยให้เกิดความตระหนักในวัฒนธรรมของตนเองได้

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า งานจิตรกรรมไทยมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ในพื้นที่ภาคเหนือ ปรากฏงานจิตรกรรมมาตั้งแต่อดีตแบ่งเป็น

จิตรกรรมสมัยพุทธศตวรรษที่ 21-22 พุทธศตวรรษที่ 23-24 และพุทธศตวรรษที่ 25 ลงมา โดยปรากฏจิตรกรรมรูปแบบหนึ่ง เรียกว่า “ลายคำ” ซึ่งมีทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ในด้านเนื้อหาของงานจิตรกรรมประกอบด้วย เรื่องราวในพุทธประวัติ พุทธชาดก คติธรรมคำสอน รวมถึงตำนาน ชาดกนอกนิบาตหรือปัญญาชาดก และวรรณกรรมท้องถิ่น ในด้านรูปแบบ พบว่ามีความหลากหลายของกลุ่มช่างเขียน ทั้งช่างภาคกลาง ช่างท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจากภาคกลาง และช่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ งานจิตรกรรมดังกล่าวจึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม เป็นงานศิลปกรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญ เพราะเป็นทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่จากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความเสียหายทั้งทั้งด้านกายภาพและการเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรม ดังปรากฏตัวอย่างความเสียหายในงานจิตรกรรมสีมอีสาน และงานลายคำทั้งในจังหวัดลำปางและเชียงใหม่ การอนุรักษ์งานจิตรกรรมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยวิธีการอนุรักษ์มี 2 วิธี ได้แก่การอนุรักษ์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อคงสภาพและความแข็งแรงของงานจิตรกรรม และการอนุรักษ์ด้วยการศึกษา สืบค้น เก็บข้อมูล เผยแพร่ และสร้างการเห็นคุณค่าในผู้ชม คนในชุมชน องค์กรท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหา และเห็นความสำคัญของงานจิตรกรรม ทั้งนี้ การเห็นคุณค่าต้องเกิดจากความเข้าใจเสียก่อน เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามระดับความเข้าใจของผู้รับ ในกรณีนี้ การรับรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาจึงเป็นประสบการณ์ศิลปะที่สื่อสารจนเกิดความเข้าใจแล้วจึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญาและอารมณ์ จะทำให้ผู้รับรู้งานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาเกิดความตระหนักในคุณค่าที่ตนเองได้รับ เกิดความรู้สึกรักภูมิใจและหวงแหน นำไปสู่การเห็นคุณค่า การสร้างการเห็นคุณค่าและความสำคัญดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นหลัก ศิลปะจึงควรมีบทบาทในกิจกรรมของชุมชน จึงควรมีการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ที่สร้างการเห็นคุณค่าในเยาวชนท้องถิ่น รวมถึงชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความร่วมมือภายในชุมชนของตนเอง นำไปสู่การเห็นคุณค่า เกิดเจตคติที่ดีต่องานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาและเกิดค่านิยมที่ดีในการอนุรักษ์และรักษางานจิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาให้คงอยู่ต่อไป

การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนนั้น มีแนวทางการจัดกิจกรรมคือ 1.กิจกรรมต้องสื่อถึงวิถีชีวิตและ อัตลักษณ์ชุมชน 2. มีความสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดของชุมชน 3. เป็นกิจกรรมที่ง่ายและสนุก ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ 4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ 5. ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนนั้น มีแนวทางการจัดกิจกรรม คือ 1.เป็นกิจกรรมที่มีการสร้างสรรค์งานศิลปะ 2.มีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 3. มีการศึกษาจากศิลปวัตถุและสถานที่จริง 4.รูปแบบกิจกรรมที่ความเหมาะสมกับธรรมชาติของวัยรุ่น 5. มีการใช้วัสดุธรรมชาติและลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางในเบื้องต้น ได้ดังนี้ 1. กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำภายในชุมชน เนื้อหา มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ บริบท ข้อจำกัดและความต้องการของชุมชน 2. กิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ และมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ด้วยเทคนิคที่หลากหลาย สนุกและสามารถทำได้ง่าย 3. เป็นกิจกรรมศิลปะที่ศึกษาจากศิลปวัตถุและสถานที่จริง ใช้วัสดุธรรมชาติ ลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 4. รูปแบบกิจกรรมเหมาะสมกับธรรมชาติของวัยรุ่น 5. ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นการวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเริ่มจากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปางและข้อมูลด้านอื่นๆ จากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อใช้ออกแบบชุดกิจกรรมและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรมในการวิจัย จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าทางสถิติ และนำมาปรับปรุงเพื่อให้ได้ชุดกิจกรรมที่สมบูรณ์ โดยมีกระบวนการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ 1. จิตรกรรมไทย 2. จิตรกรรมล้านนา 3. งานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง 4. ศิลปกรรมชุมชน 5. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 6. วิธีการสร้างการเห็นคุณค่า 7. ทฤษฎีการเรียนรู้ 8. ทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย 9. กระบวนการเรียนรู้ 10. ชุดกิจกรรม 11. เยาวชน 12. พื้นที่วิจัย
2. สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการสร้างชุดกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้เพื่อเก็บข้อมูลในการสร้างชุดกิจกรรม ได้แก่ 1.แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง 2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน
3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC)

(Index of Item Objective Congruence: IOC)

$$\text{จากสูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย R : คะแนนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

$\sum R$: ผลรวมของคะแนนผู้ทรงคุณวุฒิ

N : ผลรวมของคะแนนพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยเกณฑ์การแปลความหมายยอมรับดัชนีความสอดคล้องได้ที่ค่า 0.5 ขึ้นไป

4. ดำเนินการขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์
5. นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์
6. สังเคราะห์แนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชน
7. ออกแบบชุดกิจกรรมและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลฯ โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1. แบบทดสอบวัดความเข้าใจต่อรูปแบบและเนื้อหาของงานลายคำสกุลช่างลำปาง 2. แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง 3. แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล 4. แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม 5. แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง
8. ตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยยอมรับค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไป

ระยะที่ 2

1. ปรับปรุงชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนเพื่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. นำชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. วิเคราะห์ผลที่ได้จากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมศิลปะชุมชน
4. ปรับปรุงชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนให้สมบูรณ์
5. เผยแพร่งานวิจัยโดยการตีพิมพ์ทางวารสารวิชาการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย แบ่งออกเป็น

1. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบชุดกิจกรรม ประกอบด้วย

1. ประชาชนชุมชน	จำนวน 3 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย	จำนวน 3 คน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ	จำนวน 3 คน
4. ครูผู้สอนในสถานศึกษา	จำนวน 3 คน
5. ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน	จำนวน 3 คน
รวมจำนวน 15 คน	

2. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรม ได้แก่

2.1 เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน

รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 45 คน

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชนชุมชนในท้องถิ่น ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ไม่น้อยกว่า 10 ปี
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย มีประสบการณ์การสร้างสรรคงานศิลปะไทยไม่น้อยกว่า 10 ปี
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ไม่น้อยกว่า 5 ปี
4. ครูผู้สอนในสถานศึกษา ต้องสอนวิชาศิลปะในสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี
5. ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ต้องมีประสบการณ์การจัดศิลปะชุมชน ไม่น้อยกว่า 3 ปี
6. เยาวชน เป็นเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง และมีอายุระหว่าง 18-25 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วยการเก็บข้อมูล จำนวน 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน

ตอนที่ 3 ภาพลายเส้น ภาพถ่ายงานลายคำ หรือ ภาพถ่ายเก่า

2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำ

สกุลช่างลำปางกับชุมชน ใช้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างใน

ประกอบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม ข้อคำถามในการ สัมภาษณ์ แบ่งเป็น

2.1 แบบสัมภาษณ์ประชาชนชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย และด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูล จำนวน 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

3. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนในสถานศึกษา ประกอบด้วย การเก็บข้อมูล จำนวน 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

4. แบบสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ประกอบด้วย การเก็บข้อมูล จำนวน 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในจังหวัดลำปาง

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย

1. แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง เพื่อวัดความเข้าใจในองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม
2. แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง เพื่อวัดระดับเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม
3. แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล เพื่อวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยพิจารณาเป็นรายบุคคล
4. แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม เพื่อประเมินความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรมของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งในภาพรวมและความพึงพอใจรายกิจกรรม
5. แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง เพื่อวัดทักษะการปฏิบัติงานการสร้างสรรค์จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยประเมินความเข้าใจในกระบวนการ และทักษะการใช้อุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

การตรวจสอบเครื่องมือ

กำหนดคุณสมบัติผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรม โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะไทย จำนวน 1 ท่าน มีคุณสมบัติคือ เป็นอาจารย์ผู้สอนหรือนักวิชาการด้านศิลปะไทย หรือมีประสบการณ์การสอนเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทย ไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะล้านนา จำนวน 1 ท่าน มีคุณสมบัติคือ เป็นอาจารย์ผู้สอนหรือนักวิชาการด้านศิลปะล้านนา หรือมีประสบการณ์การสอนเกี่ยวกับศิลปะล้านนา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 1 ท่านมีคุณสมบัติคือ เป็นอาจารย์ผู้สอนหรือนักกิจกรรมด้านศิลปศึกษา มีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผลการตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) มีดังนี้

1. ผลการตรวจสอบตรวจสอบค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา อยู่ในช่วง 0.6 - 1.0 ซึ่งเหมาะสมกับการนำไปใช้เก็บข้อมูลการวิจัย
2. ผลการตรวจสอบตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา อยู่ในช่วง 0.6-1.0 ซึ่งเหมาะสมกับการนำไปใช้เก็บข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
2. ติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจคุณภาพเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
3. ติดต่อวัด ผู้ใหญ่บ้าน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานจิตรกรรมและข้อมูลประวัติความเป็นมาของงานจิตรกรรม โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่

3.1 แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง

3.2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน

4. วิเคราะห์ข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปางและข้อมูลประวัติความเป็นมาของงานลายคำ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

- 4.1 แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง
 - 4.2 แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 - 4.3 แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
 - 4.4 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม
 - 4.5 แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง
5. ตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของชุดกิจกรรมและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2

6. ติดต่อสถานศึกษาและชุมชนพื้นที่จัดกิจกรรมในจังหวัดลำปาง เพื่อขออนุญาตทดลองใช้ชุดกิจกรรมและเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 6.1 แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง
- 6.2 แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง
- 6.3 แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
- 6.4 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม
- 6.5 แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล และค่าสถิติต่างๆโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำเร็จรูป (Statistics Package for the Social Sciences: SPSS) ในการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปางและข้อมูลประวัติความเป็นมาของงานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอประกอบความเรียง
2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอประกอบความเรียง

2. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย

2.1 ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ แบบทดสอบวัดความเข้าใจต่อรูปแบบและเนื้อหาของงาน
ลายคำสกุลช่างลำปาง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ
ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

2.2 ด้านจิตพิสัย ได้แก่

1. แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ใช้การ
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard Deviation: S.D.)

2. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน
เพื่อสร้างการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน
ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

3. แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ

2.3 ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุล
ช่างลำปาง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบ}}$$

2. ค่าเฉลี่ย หมายถึง ค่าที่ได้จากผลรวมของข้อมูลทั้งหมด หารด้วยจำนวนข้อมูลทั้งหมด

สูตร	\bar{X}	=	$\frac{\sum x}{n}$
เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนข้อมูล

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ ค่าเฉลี่ยความต่างของข้อมูลกับค่าเฉลี่ยของชุดข้อมูลนั้น (Standard Deviation: S.D.)

สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{N}}$$

S.D คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(x-x) คือ ส่วนเบี่ยงเบนของข้อมูลจากค่าเฉลี่ย

N คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC)

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย R คือ คะแนนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผู้ทรงคุณวุฒิ

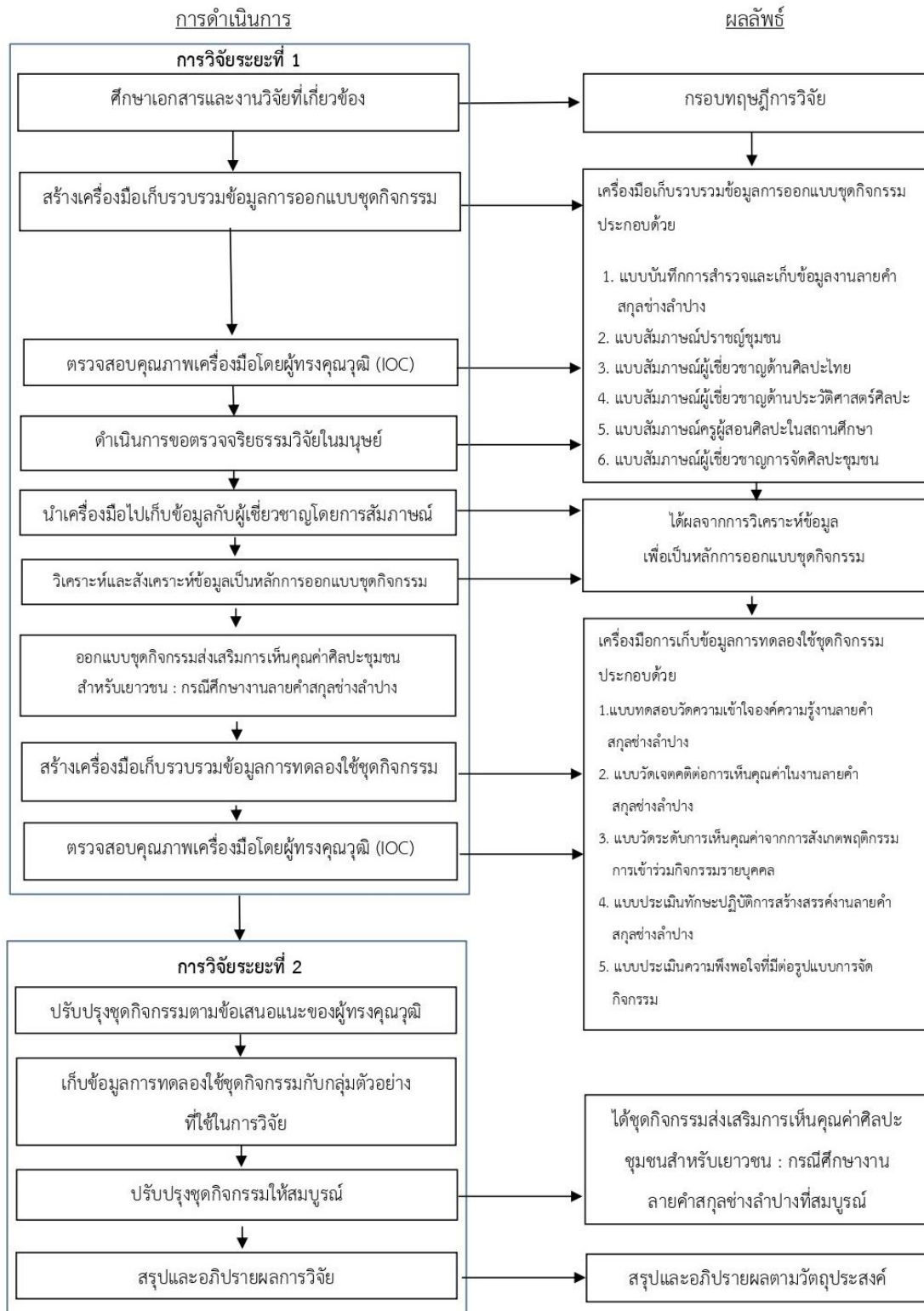
N คือ ผลรวมของคะแนนพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. สูตรการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยในกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (T-Test for dependent samples) และกำหนดให้มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาใน t – distribution
		D	แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
		N	แทน จำนวนคู่ของคะแนนหรือจำนวนนักเรียน
		$\sum D$	แทน ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนก่อน-หลังการทดลอง
		$\sum D^2$	แทน ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของคะแนนก่อน-หลังการทดลอง

ผังกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และสำนึกรักถิ่นท้องถิ่นของชุมชน และเพื่อสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้าน ศิลปะไทย, ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์, ปราชญ์ชุมชน, ครูผู้สอนวิชาศิลปะในสถานศึกษาพื้นที่จังหวัดลำปาง และผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวนด้านละ 5 คน จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมเพื่อเก็บข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้ชุดกิจกรรม ได้แก่ เยาวชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งมีอายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 30 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลสำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วย

1. สรุปผลการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม

ตอนที่ 2 ผลการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ตอนที่ 3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. สรุปผลแบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. สรุปผลแบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง
3. สรุปผลแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล
4. สรุปผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง
5. สรุปผลแบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย
 - 5.1 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม
“เรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม”
 - 5.2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม
“4 เทคนิคของงานลายคำ”

5.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม

“ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย”

5.4 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม

“นิทรรศการสร้างสรรค์ปั้นลำปาง”

**ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลสำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน :
กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง**

1. ผลการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยอาคารที่ปรากฏงานลายคำในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 8 แห่ง ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง

ลำดับ	สถานที่	ชื่อชุมชน	ตำแหน่ง	เทคนิคที่ใช้	การกำหนดอายุ	เนื้อหา / ลวดลาย			สภาพปัจจุบัน
						สัญลักษณ์แสดงถึงคติภูมิจักรวาลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ / ลายมงคล	สัญลักษณ์ในผลงานที่สร้างขึ้นสำหรับประกอบพิธีกรรม	
1	วิหารพระพุทธ วัดพระธาตุลำปางหลวง	บ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา	มณฑกษัตริย์ หรือ วัตถุอื่นๆ เช่น ทิวธรรม ธรรมาสน์	เทคนิคลายรดน้ำ	ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา	สัญลักษณ์ในผลงานที่สร้างขึ้นสำหรับประกอบพิธีกรรม	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุพื้นผิว / อาคารชำรุด	
2	วิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง	บ้านน้ำแต้ม อำเภอเกาะคา	โครงสร้างหลังคาภายในอาคาร เช่น ซื่อ คาน แปะ	เทคนิคผสมระหว่างจุดและฉลุ	ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	สูญเสียต่อการกระทบกระเทือน / ไม่มีอุปกรณ์ป้องกัน	
3	วิหารหลวง วัดเวียง	บ้านเวียง อ.เถิน	องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสา แผงคอสอง	เทคนิคลายฉลุ	ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ได้รับการดูแลรักษา / สภาพพื้นผิว หรือ อาคารมั่นคง	
4	วิหารวัดเหล็ก	บ้านเหล็ก อ.เกาะคา		เทคนิคลายจุด	ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา		
5	วิหารจันทวี วัดแสงตก	บ้านแสงตก อ.เกาะคา				ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา		
6	วิหารโคมคำ วัดพระธาตุ เสด็จ	บ้านเสด็จ อ.เกาะคา				ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา		
7	วิหารวัดตะตอก เชียงมัน	ชุมชนหัวเวียง อำเภอเมือง				ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา		
8	จอง วัดศรีชุม	ชุมชนศรีชุม อำเภอเมือง				ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา	ลายเส้นโค้ง / โค้งลั่นนา		

2. สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 3 ท่าน ประกอบด้วย

1. ประชาชนชุมชน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ
4. ครูผู้สอนในสถานศึกษาพื้นที่จังหวัดลำปาง
5. ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำแนกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง
3. ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

โดยได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	ผู้เชี่ยวชาญ														
	ปราชญ์ชุมชน			ด้านศิลปะไทย			ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ			ครูผู้สอนในสถานศึกษา เขตพื้นที่จังหวัดลำปาง			ผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง		
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3
ข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง															
1. ประวัติความเป็นมา				/	/	/	/	/	/						
2. คติความเชื่อและประเพณี		/	/	/	/	/	/	/	/						
3. รูปแบบและเทคนิค	/	/	/	/	/	/	/	/	/				/	/	
4. ข้อมูลการบูรณะและการดูแลรักษา งานลายคำ		/	/	/	/	/	/	/	/						/
การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง															
1. ความรับรู้เรื่องคุณค่างานลายคำ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2. แนวทางการสร้างคุณค่างานลายคำ		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
3. การต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง															
1. ความเหมาะสมของพื้นที่	/	/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2. การจัดกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปาง	/	/	/	/	/					/	/	/	/	/	/
3. ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรม										/	/	/	/	/	

ตารางที่ 4 สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	ข้อความคำถาม		ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
	ด้าน	ประเด็น	
1	ข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง	ประวัติความเป็นมาของงานลายคำที่ปรากฏในพื้นที่	งานลายคำปรากฏในเกือบทุกวัดของจังหวัดลำปาง สามารถแบ่งเป็นกลุ่มๆ ได้จากการกำหนดอายุระยะเวลาการสร้าง โดยมากลายคำลำปางจะอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24
2		คติความเชื่อและประเพณีที่ปรากฏในงานลายคำ	ลายคำปรากฏในฟังก์ชันของงานตกแต่งอาคารศาสนสถาน มีความสัมพันธ์กับประวัติผู้สร้างหรือประวัติชุมชน เนื่องจากเป็นงานที่ใช้วัสดุมีราคา ดังนั้นการสร้างจึงต้องอาศัยความร่วมมือของฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจของผู้สร้าง หรือเศรษฐกิจของชุมชน จึงเป็นหลักฐานที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนได้
3		รูปแบบและเทคนิคของงานลายคำสกุลช่างลำปาง	รูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ คือลายหม้อดอก ซึ่งปรากฏในเกือบทุกวัด เทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ คือ เทคนิคผสมระหว่างงานฉลุและชูดลาย ซึ่งพบมากกว่าจังหวัดอื่น
4		ข้อมูลการบูรณะและการดูแลรักษา งานลายคำ	งานลายคำที่ปรากฏ ได้รับการดูแลและบูรณะพร้อมกันตัวอาคารเป็นหลัก ชุมชนดูแลโดยการหมั่นสังเกตสภาพและความชำรุดที่ปรากฏว่ามีเพิ่มขึ้นหรือไม่
5	การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง	ความรู้ของชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่มีต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง	ชุมชนถือว่าลวดลายดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของศาสนสถานหรือเป็นสมบัติวัด จึงยังปรากฏคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุ ทั้งยังคงมีการใช้งานสืบเนื่อง และคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุที่เป็นต้นแบบในการศึกษา หน่วยงานภายนอกมีความสนใจค่อนข้างมากสำหรับผู้สนใจในเทคนิคและงานโบราณ มีการผลิตซ้ำรูปแบบงานโบราณเป็นระยะ
6		แนวทางการการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง	สามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรม ทั้งให้ได้รับประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ในกระบวนการสร้างแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ใช้
7		การต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุล	การต่อยอดงานลายคำถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ โดยควรเผยแพร่ให้เข้าถึงทุกคนให้ได้มากที่สุด โดยในก่อนหน้านี้มีการศึกษาในแง่ของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบและรวบรวม

ลำดับ	ข้อความถาม		ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
	ด้าน	ประเด็น	
		ช่างลำปาง	รูปแบบงานลายคำเป็นหลัก
8		ความเหมาะสมของพื้นที่	จังหวัดลำปางมีความเหมาะสมและความพร้อมต่อการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีองค์ความรู้อีกมากที่ยังไม่ได้รับการเผยแพร่ อีกทั้งเยาวชนมีความกระตือรือร้นพอสมควรต่อการเข้ามาจัดกิจกรรมภายในจังหวัดเยาวชนมีความสนใจในฐานะศิลปินวัฒนธรรมบ้านเกิด และมีความสนใจที่จะศึกษาและนำไปทดลองต่อยอด
9	ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง	การจัดกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปาง	การทำกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการไม่ซับซ้อน แต่ได้ผลงานเป็นรูปธรรมชัดเจน อีกทั้งผลจากการได้ทำกิจกรรมร่วมกันหรือการที่ผลงานได้รับการเผยแพร่ ได้มีพื้นที่ในการนำเสนอผลงานภายในจังหวัดเป็นอย่างดี เยาวชนในปัจจุบัน ให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมที่แปลกใหม่ ได้ความรู้และทักษะเพิ่ม เช่น การเวิร์คชอปประยาสั้นในแง่ของเนื้อหา เยาวชนมีความสนใจกับกิจกรรมที่มีเนื้อหาแปลกใหม่ แต่ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปต่อยอดเองได้ และมีอัตลักษณ์ในตัวเอง
10		ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรม	การจัดกิจกรรมในพื้นที่ควรคำนึงถึง 1. งบประมาณ 2.ผู้เข้าร่วม (ช่วงวัย) 3.สถานที่ 4.เนื้อหา-กระบวนการ 5.วิทยากร 6.ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม 7.การประเมินผลความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรม 8.การประชาสัมพันธ์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบ่งเป็น 3 ประเด็นได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่อง องค์ความรู้และสภาพปัจจุบันของงานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นย่อย ได้แก่

1. การกำหนดอายุ: งานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถกำหนดอายุได้ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 21-24 ประกอบด้วย 1.1 ยุคอิทธิพลศิลปะล้านนา กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-23 1.2 ยุคอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และยุคอิทธิพลศิลปะพม่า กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา

“...ลายคำยุคที่ปรากฏแรก คือ ล้านนาจนถึงพม่าปกครองมาจนถึงยุคต้นรัตนโกสินทร์ อีกยุคหนึ่งคือช่วง รัชกาลที่ 3-4 ซึ่งเป็นอิทธิพลช่างศิลป์แบบสยามและจีน ต้นรัชกาลที่ 5 ก็จะมีกลุ่มอิทธิพลศิลปะพม่าและพัฒนา มาจนถึงช่วงต้นพ.ศ. 2500 ...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ท่านที่ 2

2. เทคนิคในงานลายคำ: มีจำนวน 4 เทคนิค ได้แก่ 2.1 เทคนิคลายชุด 2.2 เทคนิคลายฉลุ 2.3 เทคนิคผสมระหว่างลายชุดและฉลุ 2.4 เทคนิคลายรดน้ำ

“...บริบทของเทคนิคงานปิดทองในระดับภูมิภาคนี้ มีการใช้แผ่นทองคำเปลวในการประดับลวดลาย ซึ่งมีเทคนิคเยอะมาก ส่วนพื้นที่ล้านนา ลวดลายจะมีลักษณะ องค์ประกอบร่วมกัน ในระดับท้องถิ่น ก็จะมีกลุ่มช่างที่แตกต่างกันออกไป ก่อให้เกิดรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ เรียด เพราะฉะนั้น คำว่า “งานลายคำสกุลช่างลำปาง จึงไม่มีคำตอบเดียว และด้วยความที่อยู่ร่วมกับสถาปัตยกรรม ลายคำก็จะแบ่งไปตามเทคนิค เช่น ลายชุด ลายฉลุ ลายรดน้ำ ซึ่งเป็นอิทธิพลรัตนโกสินทร์และจีน และอิทธิพลเทคนิคอย่างพม่า”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ท่านที่ 2

3. ประเภทของลวดลาย: ลายคำลำปางมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับที่อื่น อาจมีรายละเอียดปลีกย่อยเล็กน้อยตามสกุลช่าง แบ่งตามการใช้งานของลวดลายได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 3.1 สัญลักษณ์ที่ทำให้จดจำกรवालมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 3.2 สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ 3.3 สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบพิธีกรรม

“...เอกลักษณ์สกุลช่างลำปาง ก็คือสกุลช่างล้านนาปลีกย่อย อาจมาด้วยความเป็นช่างพื้นถิ่นลำปาง คือวัฒนธรรมล้านนาผสมบุคลิกของความเป็นคนพื้นถิ่น ผสมสภาพแวดล้อมของจังหวัดลำปาง อาจมีแรงบันดาลใจที่ได้รับมาจากแบบครู คือจากการพบเห็นตามสถานที่ต่างๆที่ศึกษามาผสม...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ท่านที่ 1

“...ลายคำลำปางที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งก็คือ หม้อดอก ซึ่งจริงๆก็มีทุกจังหวัด แต่ในลำปางอาจจะมีเยอะหรือสวยกว่าที่อื่น โดยมากจะเป็นแนวพื้นบ้าน อีกลายคือลายไส้หมู ที่เคยมีการประชุมกันว่าเป็นลายเอกลักษณ์ลำปาง..”

ผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ท่านที่ 2

4. ตำแหน่งที่พบ ประกอบด้วย 4.1 ชุมชนที่ปรากฏงานลายคำ ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเถิน 4.2 ตำแหน่งของงานลายคำภายในศาสนสถาน ได้แก่ ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาวิหาร แผงไม้คอสอง โครงสร้างหลังคาภายใน ผนังด้านหลังพระประธาน และมณฑปที่ติดตั้งร่วมในอาคาร

“...ลายคำลำปาง แม้จะคล้ายลายคำที่อื่นๆอยู่บ้างก็ตาม แต่เพราะวัดเกิดจากคนที่ใช้สถานที่ร่วมกันเป็นชุมชน ที่ตั้งของวัดจึงเป็นส่วนสำคัญของชุมชน ซึ่งนำมาสู่การสร้างศิลปกรรมต่างๆ ลายคำลำปางก็เช่นกัน เพราะมีชุมชน มีวัดขึ้นมา ลายคำลำปางก็อยู่ตามชุมชนเหล่านั้นด้วย...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ท่านที่ 1

5. สภาพปัจจุบันของงานลายคำ : สภาพของงานลายคำมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพของอาคารสืบเนื่องจากอาคารที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยมากมีลักษณะอาคารเป็นอาคารโถง จึงปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุจากสภาพแวดล้อมของอาคารที่ส่งผลกระทบต่องานลายคำอยู่บ้าง เช่น รอยความชื้น ชั้นฝุ่นบนพื้นผิวงานลายคำ ส่วนงานลายคำที่อยู่ในอาคารปิด ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ แต่ก็อยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการถูกรบกวน เนื่องจากศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปางยังคงเป็นโบราณสถานที่ปรากฏการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งปัจจุบัน

“...สภาพปัจจุบันของงานลายคำขึ้นอยู่กับสภาพอาคารและการบริหารจัดการพื้นที่ที่เป็นสำคัญ ถ้าอาคารอยู่ในสภาพดี มีการจัดการพื้นที่ที่ดี ไม่มีสิ่งกีดขวางหรือรกรุงรัง ก็จะไม่เสี่ยงต่อการถูกผลกระทบหนัก แต่วัดในลำปางส่วนมากยังใช้งานวิหารโบราณอยู่ บางทีการตกแต่งแบบสมัยใหม่ในพิธีต่างๆ ช่วงจัดสถานที่ก็เสี่ยงจะไปโดนลานพวกนี้อยู่มาก...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ท่านที่ 3

ประเด็นที่ 2 เรื่อง คุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง : ปรากฏคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุของชุมชน เนื่องจากเป็นงานจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม จึงนับได้ว่ามีคุณค่าและความสำคัญควบคู่กัน อีกทั้งศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปาง ยังคงมีการใช้งานสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนและเป็นต้นแบบของการสร้างสรรค์และต่อยอดงานศิลปกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปางในปัจจุบัน

“...คุณค่าของงานลายคำ คือ คุณค่าที่แสดงตัวตนของความเป็นสกุลช่างท้องถิ่นลำปาง และแสดงความเป็นตัวตนของช่างล้านนา ซึ่งช่างเหล่านั้นได้ส่งอิทธิพลไปยังอิทธิพลศิลปะล้านช้างด้วย...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ท่านที่ 1

“...ต้องลองกลับคำถาม คือถ้าชุมชนไม่เห็นคุณค่า ลายค่านั้นย่อมไม่มีประโยชน์ การเห็นคุณค่าต้องเห็นทั้งพระสงฆ์ซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่และชุมชนด้วย...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ท่านที่ 2

“...ลายคำโดยมากไม่ได้ปรากฏในสถานที่ทั่วไป โดยมากก็ปรากฏในวัด ซึ่งถือเป็นพุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนั้นตำแหน่งของงานลายคำ จึงถือเป็นสิ่งที่จับต้องยาก เป็นบริบทหรือมิติที่จับต้องยาก การปรับประยุกต์ใช้ จะทำให้ลายคำสามารถจับต้องได้มากขึ้น..”

ผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ท่านที่ 2

ประเด็นที่ 3 เรื่อง การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง : พื้นที่จังหวัดลำปาง มีความเหมาะสมและมีความพร้อมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน เนื่องจากมีองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้รับการเผยแพร่อีกเป็นจำนวนมาก ทั้งยังไม่ปรากฏกิจกรรมที่จัดกับเยาวชนในช่วยวัยรุ่นหรือในสถานศึกษามากนัก ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้ 1. ช่วงวัยของเยาวชน 2. เนื้อหาและกระบวนการ 3. ช่วงเวลา 4.งบประมาณ 5. สถานที่ 6. การวัดและประเมินผล 7. วิทยากร 8. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม

“...พื้นที่ลำปางมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมศิลปะ มีเยาวชนมาร่วมอยู่ตลอด แต่ถ้าศิลปะไทยโดยตรงยังไม่มี สำหรับงานลายคำลำปาง เข้าใจว่ามีคนเห็นมากและคุ้นเคยอยู่แล้วเพราะเป็นของที่มีอยู่ตามวัด แต่การให้ความรู้ การจัดการศึกษาที่จะลงลึกในเรื่องนี้ ถ้อยยังไม่ตอบโจทย์มากนัก...”

ผู้จัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ท่านที่ 1

“...การจัดกิจกรรม ต้องคำนึงถึง งบประมาณ จะจัดให้ใคร เวลาไหน เรื่องอะไร จัดที่ไหน จะวัดผลด้วยอะไรบ้าง เรื่องพวกนี้จะเป็นปัจจัยที่กำหนดให้การจัดกิจกรรมมีความชัดเจนมากขึ้น...”

ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษาจังหวัดลำปาง ท่านที่ 1

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถสรุปหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา : กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของงานลายคำ ประวัติความเป็นมาและประเพณีความเชื่อของชุมชน

2. ด้านเทคนิค : กิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางด้วยเทคนิคที่หลากหลาย ผ่านอบรมเชิงปฏิบัติการทางด้านศิลปะ มีการสาธิตโดยประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัย เพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับความเข้าใจต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง
3. ด้านรูปแบบกิจกรรม : มีรูปแบบกิจกรรมไม่ซับซ้อน ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของช่วงวัยของวัยรุ่น รูปแบบกิจกรรมมีความสนุก สามารถปฏิบัติและต่อยอดกิจกรรมได้ง่าย
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม : บุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับเยาวชนเยาวชนได้
5. ด้านการนำเสนอและเผยแพร่ : มีการนำเสนอผลงานต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยรูปแบบนันทนาการในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 2 ผลการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากข้อมูลตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสนับสนุนเพื่อออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 5 แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เห็นคุณค่าคิดปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษาทางลายค่าสกุลช่างลำปาง

ลำดับ	ชื่อ	แนวคิด	วัตถุประสงค์	รูปแบบกิจกรรม	สื่อการเรียนรู้	การประเมินผล
1	เรียนรู้ชุมชน ผลงาน ศิลปกรรม	ความเข้าใจในกระบวนการ สร้างสรรค์และที่มารวมถึงเห็น คุณค่าในงานลายค่าสกุลช่างลำปาง ส่วนหนึ่งนั้นย่อมเกิดขึ้นจากการได้ สัมผัสและรับรู้จากประสบการณ์ตรง ทั้งการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนและ ศิลปวัตถุ-โบราณสถานใน สถานการณ์และสถานที่จริง	เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและ กระบวนการสร้างสรรค์ โดยอธิบาย องค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายค่าที่ ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางได้	กิจกรรม “เรียนรู้ชุมชน ผลงานศิลปกรรม” เป็นการทัศน ศึกษา (Field Trip) วัตถุประสงค์ ภายในชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัด ลำปาง ซึ่งปรากฏงานลายค่าสกุลช่าง ลำปางภายในอาคารศาสนสถาน ภายในวัด เพื่อศึกษาและเรียนรู้ เกี่ยวกับงานลายค่าที่เป็นศิลปวัตถุใน สถานที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและ การเห็นคุณค่าโดยประสบการณ์ตรง	1. งานลายค่าสกุลช่างลำปางที่ ปรากฏในอาคารศาสนสถานของ วัดที่ทัศนศึกษา 2. สื่อนำเสนอภาพนิ่ง เรื่อง งานลายค่าสกุลช่างลำปาง 3. เอกสารคู่มือการรวมกิจกรรม	ด้านพุทธิพิสัย : แบบทดสอบความเข้าใจ องค์ความรู้งานลายค่าสกุลช่างลำปาง โดยใช้แบบทดสอบก่อนและหลังการเข้า รวมกิจกรรม) ด้านเจตพิสัย : แบบสังเกตพฤติกรรมการ เข้าร่วมกิจกรรม
2	4 เทคนิคของ งานลายค่า	การเรียนรู้กระบวนการ สร้างสรรค์และกระบวนการอนุรักษ์ ศิลปวัตถุ โดยการศึกษาจากการ ปฏิบัติจริงด้วยเทคนิคหลากหลาย กระบวนการ จะทำให้เกิดความ เข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ สามารถแยกแยะความเหมือนและ แตกต่างของวัสดุประเภทนี้ทั้งแบบ โบราณและแบบประยุกต์ สามารถ	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมความ เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ งานลายค่าสกุลช่างลำปาง ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการสร้างสรรค์ เทคนิคต่างๆ และกระบวนการอนุรักษ์ และดูแลรักษางานศิลปวัตถุและ โบราณสถานของชุมชน	กิจกรรม 4 เทคนิคของ งานลายค่า เป็นการเรียนรู้เทคนิคใน งานลายค่าทั้ง 4 เทคนิค โดยใช้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 7-8 คน และแบ่งฐาน การเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ตามเทคนิค	1. ชุดอุปกรณ์การสร้างสร้อย งานลายค่า 4 เทคนิค 2. ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ สำหรับ สาธิตการสร้างสร้อยงานลายค่า ทั้ง 4 เทคนิค 3. ตัวอย่างชิ้นงานลายค่าทั้ง 4 เทคนิค	ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบประเมิน ความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม ด้านเจตพิสัย : ประเมินผลจากแบบสังเกต พฤติกรรมการร่วมกิจกรรม ด้านทักษะพิสัย : ประเมินผลจากผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบประเมิน ทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายค่า

ลำดับ	ชื่อ	แนวคิด	วัตถุประสงค์	รูปแบบกิจกรรม	สื่อการเรียนรู้	การประเมินผล
3	รวมมือ สร้างสรรค์ ภาย ความร่วมมือ	นำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการ สร้างสรรค์และต่อยอดที่หลากหลาย นำไปสู่ความหวานแทนและเห็น คุณค่าในแกนสายค่าสุขภาพต่างๆ ซึ่งเป็นต้นแบบและที่มาขององค์ ความรู้ในที่สุด	เพื่อให้เยาวชนประยุกต์องค์ ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการ สร้างสรรค์งานลายค่าร่วมสมัย และ เรียนรู้การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับ ชุมชน	การสร้างสรรค์งานลายค่าสุขภาพและ กิจกรรมทั้ง 4 ฐาน โดยมี 30 นาที และเวียนฐานการเข้าร่วม กิจกรรมจนครบทั้ง 4 ฐาน โดยมี วิทยากรประจำฐานสาธิตและนำ ปฏิบัติกิจกรรม	4. เอกสารคู่มือการร่วมกิจกรรม ต่างๆทั้ง 4 เทคนิค เยาวชนจะได้เข้าร่วมปฏิบัติ กิจกรรมทั้ง 4 ฐาน ระยะเวลาฐานละ 30 นาที และเวียนฐานการเข้าร่วม	ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบสังเกต พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมและแบบวัด เจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายค่าสุขภาพ ต่างๆ
3	รวมมือ สร้างสรรค์ ภาย ความร่วมมือ	“กิจกรรมรวมมือ สร้างสรรค์ ภายความร่วมมือ” เป็น กิจกรรมที่เน้นการสร้างสรรค์งาน ศิลปะกรรมด้วยความรู้ควบคู่กับการ ปฏิบัติเพื่อปลูกฝังศิลปะและ วัฒนธรรมให้เยาวชนและบุคลากร ในชุมชนได้เรียนรู้ เพื่อตระหนักถึง คุณค่าและความสำคัญของงานลาย ค่าสุขภาพต่างๆซึ่งเป็นศิลปกรรม ของชุมชน โดยใช้เทคนิคซึ่ง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีความ เข้าใจในกระบวนการร่วมกันได้ โดยง่าย และสามารถประยุกต์วัสดุ อุปกรณ์และชิ้นส่วนสำหรับการต่อ	เพื่อให้เยาวชนประยุกต์องค์ ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการ สร้างสรรค์งานลายค่าร่วมสมัย และ เรียนรู้การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับ ชุมชน	การสร้างสรรค์งานลายค่าสุขภาพและ กิจกรรมทั้ง 4 ฐาน โดยมี 30 นาที และเวียนฐานการเข้าร่วม กิจกรรมจนครบทั้ง 4 ฐาน โดยมี วิทยากรประจำฐานสาธิตและนำ ปฏิบัติกิจกรรม	1. อุปกรณ์การสร้างสรรค์งาน ลายค่าเทคนิคภาพพิมพ์ 2. ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ สำหรับ สาธิตการสร้างสรรค์งานลายค่า เทคนิคภาพพิมพ์ (Stencil) 3. ตัวอย่างชิ้นงานลายค่าเทคนิค ภาพพิมพ์ (Stencil) 4. เอกสารคู่มือการร่วมกิจกรรม ต่างๆ	ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบสังเกต พฤติกรรมการร่วมกิจกรรมและแบบวัด เจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายค่าสุขภาพ ต่างๆ

ลำดับ	ชื่อ	แนวคิด	วัตถุประสงค์	รูปแบบกิจกรรม	สื่อการเรียนรู้	การประเมินผล
		ยอดสร้างสรรค์ผลงานในขนาดได้		โดยทั่วไป อีกทั้งรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว ยังส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบุคลากรในชุมชน ที่มาจากช่วงวัยต่างๆ ผ่านการสร้างสรรค์ตั้งผู้ชวาว ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีแนวคิดและที่มาจากวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่จังหวัดลำปาง		
4	นิทรรศการ สร้างศิลป์ถิ่น ลำปาง	การจัดนิทรรศการเผยแพร่สำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นพื้นที่เผยแพร่ความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการรื้อฟื้นประเพณีเพื่อคืนความสำคัญกับงานลายคำในฐานะส่วนหนึ่งของเครื่องประกอบพิธีกรรม จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และตระหนักถึงประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมและชุมชนได้รับ	เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมและชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและเกิดจิตตคติที่ดี อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง	โดยทั่วไป อีกทั้งรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว ยังส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบุคลากรในชุมชน ที่มาจากช่วงวัยต่างๆ ผ่านการสร้างสรรค์ตั้งผู้ชวาว ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีแนวคิดและที่มาจากวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่จังหวัดลำปาง	1. ป้ายนิเทศเรื่องงานลายคำ 2. สื่อการนำเสนอเรื่อง ตัวอย่างภาพรูปแบบการจัดนิทรรศการ	ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

ภาพที่ 2 หลักการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน :

กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งอดีตเรียกว่า “ล้านนา” ปรากฏงานศิลปกรรมแขนงหนึ่ง คือ งานจิตรกรรม ซึ่งมีอายุระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-25 ลงมา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) โดยจิตรกรรมรูปแบบหนึ่งคืองานปิดทองบนพื้นรัก ซึ่งเรียกว่า “ลายคำ” จากกระแสความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าและความสำคัญในงานจิตรกรรมดังกล่าว เช่น การปล่อยให้เสื่อมสภาพ การให้ความสำคัญเฉพาะจิตรกรรมที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นระยะ แสดงถึงความไม่เข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของงานจิตรกรรมดังกล่าว จึงควรสร้างการเห็นคุณค่าให้กับบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชน ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวต่อไป ในพื้นที่ จังหวัดลำปาง พบอาคารที่ปรากฏงานลายคำหลงเหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่ (สุรพล ดำริห์กุล, 2544) จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับได้ว่าจิตรกรรมดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะเกิด

ปัญหาดังกล่าวขึ้น การอนุรักษ์รักษาจึงควรใช้กระบวนการทางศิลปศึกษา เรื่องกิจกรรมศิลปะที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเน้นกิจกรรมศิลปะที่สื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชน มีความสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดและความต้องการของชุมชน ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ (อภิชาติ พลประเสริฐ และ สรिता เจือศรีกุล, 2561) สอดคล้องกับคองดอน (Congdon, 1983) ที่เห็นว่าศิลปศึกษาควรมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ชุดกิจกรรมนี้จึงมีเป้าหมายในการบูรณาการระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปาง และการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการออกแบบชุดกิจกรรม โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ในด้านพุทธิพิสัย ระดับความจำความเข้าใจ และจิตพิสัย ในระดับการรับรู้ การตอบสนอง และการเห็นคุณค่า และใช้แนวทางการจัดการศึกษาตามทฤษฎีพุทธศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย ซึ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาไทยจากเอกสารและบุคคล และการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าถึงประสบการณ์โดยตรง และสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์งานศิลปกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมไทย ซึ่งประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ทางกายภาพด้วยกระบวนการเก็บข้อมูลและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 2) การอนุรักษ์โดยทางอ้อม คือการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้และสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์งานศิลปกรรมเพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง สำหรับเยาวชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

กลุ่มเป้าหมาย : เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ช่วงอายุ 18-25 ปี

ระยะเวลา : กิจกรรมละ 4 ชั่วโมง

สถานที่ แบ่งเป็น

1. สถานที่ในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา
2. สถานที่ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้เทคนิค
3. สถานที่ในการจัดกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชน

การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย

1. ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจในองค์ความรู้
งานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. ด้านจิตพิสัย ได้แก่ เจตคติด้านการเห็นคุณค่างานลายคำ
สกุลช่างลำปาง
3. ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ ทักษะการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน :
กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

3.1 ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบความเข้าใจโดยสอดแทรกข้อคำถามที่เกี่ยวกับการนิยามความหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบและอิทธิพลทางคติและรูปแบบศิลปะที่เกี่ยวข้องในการประเมินความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง จากการประเมินความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง ของเยาวชน ในกิจกรรม “เรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม” พบว่า ผลคะแนนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปางอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 5.90$) และผลคะแนนหลังการเข้าร่วมกิจกรรม คะแนนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 8.33$) จากคะแนนเต็ม 10 เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปางของเยาวชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าทำกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการทดสอบทางสถิติ				
ครั้งที่วัด (T)	Mean	SD	T-test	Sig.
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม	5.90	1.47	11.12	.05
หลังการเข้าร่วมกิจกรรม	8.33	1.21		

จากการวิเคราะห์ตารางที่ 6 พบว่าค่าเฉลี่ยความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง ของเยาวชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการวิเคราะห์แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

ตารางที่ 7 ระดับเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการทดสอบทางสถิติ				
ครั้งที่วัด (T)	Mean	SD	T-test	Sig.
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม	3.82	0.80	7.68	.05
หลังการเข้าร่วมกิจกรรม	4.68	0.53		

จากการวิเคราะห์ตารางที่ 7 พบว่าค่าเฉลี่ยเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่าง
ลำปางของเยาวชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 สรุปผลแบบวัดระดับการเห็นคุณค่าในการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล
ตารางที่ 8 ระดับการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างนำไปในการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล

	ระดับการเห็นคุณค่า												รวมคะแนน	แปลผล		
	ชั้นการรับรู้			ชั้นการตอบสนอง			ชั้นการเห็นคุณค่า			รวมคะแนน						
	ร่วมตอบคำถามระหว่างการร่วมกิจกรรม	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกิจกรรม	แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกขณะทำกิจกรรม	อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานลายคำได้	มีการจดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม						รวมคะแนน	
ลำดับแถวคนที่เข้าร่วมกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5		
1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	4	มาก
2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0.5	3	ปานกลาง
3	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1.5	5	มากที่สุด
4	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0.5	3	ปาน

ลำดับแถวที่เข้าร่วม กิจกรรม	ระดับการเห็นคุณค่า								รวมคะแนน	แปลผล			
	ชั้นการเห็นคุณค่า				ชั้นการตอบสนอง								
	ชั้นการรับรู้		ชั้นการเห็นคุณค่า		ชั้นการตอบสนอง		ชั้นการเห็นคุณค่า						
11	ร่วมตอบคำถามระหว่างการร่วมกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5	น้อย มากที่สุด		
	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			2.5	มากที่สุด
	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5				
12	ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5	น้อย มากที่สุด		
	แสดงออกถึงความใส่ใจในการร่วมกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			4.5	มาก
13	แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกขณะทำกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5	มากที่สุด		
	มีการจัดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			5	มากที่สุด
14	อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานสายค่าได้	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5	มากที่สุด		
	แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			5	มากที่สุด
15	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	5	มากที่สุด		
	แสดงออกด้วยพฤติกรรมอื่น ที่แสดงถึงความเข้าใจและเห็นคุณค่า	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			5	มากที่สุด
16	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	5	มากที่สุด		
	แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5			5	มากที่สุด

ลำดับแถวที่เข้าร่วม กิจกรรม	ระดับการเห็นคุณค่า				รวมคะแนน	แปลผล
	ชั้นการตอบตนเอง		ชั้นการเห็นคุณค่า			
	ชั้นการรับรู้	ชั้นการตอบตนเอง	ชั้นการเห็นคุณค่า	ชั้นการเห็นคุณค่า		
17	ร่วมตอบคำถามระหว่างการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด
	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/	ปานกลาง
	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/	ปานกลาง
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	มากที่สุด
19	ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด
	แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด
	แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกขณะทำกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	มากที่สุด
20	อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานสายคำได้	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	มีการจดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	มากที่สุด
21	แสดงออกด้วยพฤติกรรมอื่น ที่แสดงถึงความเข้าใจและเห็นคุณค่า	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	มากที่สุด
	มีกิจกรรมที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	มากที่สุด
22	รวมคะแนน	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด
	รวมคะแนน	0.5	0.5	0.5	0.5	มากที่สุด

ลำดับแถวที่เข้าร่วม กิจกรรม	ระดับการเห็นคุณค่า				รวมคะแนน	แปลผล		
	ชั้นการรับรู้อยู่		ชั้นการตอบสนอง					
	ชั้นการรับรู้อยู่	รวมคะแนน	ชั้นการตอบสนอง	รวมคะแนน				
23	ร่วมตอบคำถามระหว่างการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5			
24	ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกขณะทำกิจกรรม	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5			
25	อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานสายคำได้	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	มีการจดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5			
26	แสดงออกด้วยพฤติกรรมอื่น ที่แสดงถึงความเข้าใจและเห็นคุณค่า	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			
27	รวมคะแนน	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			
26	รวมคะแนน	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			
25	รวมคะแนน	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			
24	รวมคะแนน	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			
23	รวมคะแนน	0.5	/	/	/	มากที่สุด		
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/		ปานกลาง	
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			ปานกลาง
	รวมคะแนน	0.5	/	/	/			

ลำดับแถวที่เข้าร่วม กิจกรรม	ระดับการเห็นคุณค่า				รวมคะแนน	แปลผล			
	ชั้นการรับรู้	ชั้นการตอบสนอง							
		ชั้นการเห็นคุณค่า	ชั้นการเห็นคุณค่า						
28	ร่วมตอบคำถามระหว่างการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/	5	มากที่สุด		
	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/	3		ปานกลาง	
	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	0.5	/	/	/	5			มากที่สุด
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	-			
29	ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	0.5	/	/	/	10	-		
	แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกิจกรรม	0.5	/	/	/	17		-	
	แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกขณะทำกิจกรรม	0.5	/	/	/	17			-
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	-			
30	อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานสายคำได้	0.5	/	/	/	17	-		
	มีการจดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	0.5	/	/	/	17		-	
	แสดงออกถึงความภาคภูมิใจหรือชื่นชมในขณะปฏิบัติกิจกรรม	0.5	/	/	/	17			-
	รวมคะแนน	1.5	1.5	1.5	1.5	-			
จำนวน	25	21	28	28	25	3.69	มาก		
ค่าเฉลี่ย	1.24				1.31	1.10		-	
ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย			ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย			-
ค่าเฉลี่ย	1.24				1.31	1.10			

จากตารางที่ 8 ผลการวัดระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง จากการสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคลโดยภาพรวม พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเห็นคุณค่าในภาพรวมระดับมาก ($\bar{x}=3.69$) โดยเรียงลำดับคะแนนการเห็นคุณค่าชั้นต่าง ๆ จากมากไปน้อยได้ดังนี้ เยาวชนเกิดการเห็นคุณค่าในระดับชั้นการตอบสนอง ($\bar{x}=1.31$) เกิดการเห็นคุณค่าในระดับชั้นการรับรู้ ($\bar{x}=1.24$) และเกิดการเห็นคุณค่าในระดับชั้นการเห็นคุณค่า ($\bar{x}=1.10$) ตามลำดับจากคะแนนเต็ม 1.5 คะแนนต่อชั้นระดับการเห็นคุณค่า

โดยหากวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมากที่สุดตามระดับการเห็นคุณค่าแยกในแต่ละระดับชั้นพบว่า ในระดับการเห็นคุณค่าขั้นการรับรู้ เยาวชนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมโดยการบอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้ (n=28) ขั้นการตอบสนอง เยาวชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม (n=30) และในขั้นการเห็นคุณค่า เยาวชนส่วนใหญ่สามารถอธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานลายคำสกุลช่างลำปางได้ (n=27)

3.4 แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

แบบประเมินการประยุกต์ใช้ศิลปะไทย เป็นแบบประเมินผลงานจากผลงานที่เยาวชนสร้างสรรค์ขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม “4 เทคนิคของงานลายคำ” โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูปรีด โดยมีรายการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ 1.ความถูกต้องของกระบวนการ 2.ความสมบูรณ์ของชิ้นงาน 3.ความคิดสร้างสรรค์ ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ทั้ง 4 ฐาน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ 1.วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคของงานลายคำในฐานที่ตนเองประจำอยู่ 2.เป็นผู้สอนในรายวิชาศิลปะ หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับศิลปะไทยหรือศิลปะพื้นบ้าน ในระดับมัธยมศึกษา เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ตารางที่ 9 รายการประเมินผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง(3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1 ความถูกต้องของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน					
2 ความสมบูรณ์ของผลงานที่สร้างสรรค์					
3 ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลงาน					
ผลรวมคะแนน					

ตารางที่ 10 เกณฑ์การตัดสินคุณภาพผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

คะแนน	ระดับคุณภาพ
5	ระดับ 5 ดีมาก
4 – 4.99	ระดับ 4 ดี
3 – 3.99	ระดับ 3 ปานกลาง
2 – 2.99	ระดับ 2 พอใช้
1 – 1.99	ระดับ 1 ปรับปรุง

ตารางที่ 11 เกณฑ์การประเมินผลงานการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

ประเด็นการประเมิน	คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนน (ระดับคุณภาพ)				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ความถูกต้อง	ชิ้นงานตรงตามโจทย์ที่กำหนด สามารถเข้าใจเทคนิคได้ทันที	ชิ้นงานตรงตามโจทย์ที่กำหนด	ชิ้นงานตรงตามโจทย์และเทคนิคที่กำหนด พอเข้าใจเทคนิคที่ใช้ได้	เมื่อประเมินชิ้นงานแล้วสามารถเข้าใจเทคนิคที่กำหนดในฐานได้ยาก	ไม่ถูกต้องตามโจทย์ที่กำหนดไว้
ความสมบูรณ์ของชิ้นงาน	ชิ้นงานมีความสมบูรณ์ มีรายละเอียดประณีตเรียบร้อย	ชิ้นงานมีความสมบูรณ์ แต่สามารถเก็บรายละเอียดได้มากยิ่งขึ้น	ชิ้นงานยังเก็บรายละเอียดไม่เรียบร้อย	ชิ้นงานเสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด	ชิ้นงานชำรุด ไม่สมบูรณ์
ความคิดสร้างสรรค์	มี การ ออก แบบ มากกว่าตัวอย่างที่กำหนด	ชิ้นงานมีรูปแบบตามตัวอย่างที่กำหนด	สามารถทำตามตามแบบที่กำหนดได้ในระดับใกล้เคียง	ชิ้นงานมีรายละเอียดน้อย	ชิ้นงานมีคุณภาพน้อยกว่าตัวอย่างที่กำหนด

ตารางที่ 12 สรุปผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสร้งงานค่าสุกดูข้างล่างจากผลงานของเยาวชน

เทคนิค	เยาวชน																														รวมคะแนน	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30					
ลายชุด	2	3	5	4	2	2	3	2	5	2	3	4	5	4	5	3	2	3	2	3	5	2	5	2	3	2	3	2	3	4	3	96	3.20	1.1 3	ปาน กลาง
ลายฉลุ	2	2	4	2	3	4	2	5	5	2	3	4	3	4	2	2	2	2	2	3	4	2	5	3	3	2	3	2	2	2	87	2.90	1.0 3	น้อย	
ลายผสม	2	2	5	2	3	4	2	5	5	4	3	4	3	4	2	2	2	2	2	4	2	4	2	5	2	3	3	2	3	3	91	3.03	1.0 7	ปาน กลาง	
ลายรตน้ำ	2	3	5	3	4	3	2	5	5	2	3	3	3	3	4	2	2	4	2	2	2	2	5	2	3	3	4	2	2	2	92	3.07	1.1 1	ปาน กลาง	
	รวมทั้งหมด																														91.	3.05	1.0 9	ปาน กลาง	

จากตารางที่ 12 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสร้งงานค่าสุกดูข้างล่างจากผลงาน (X=3.05, SD=1.09) จากคะแนน
เต็ม 5 คะแนน เรียงลำดับคะแนนการประเมินทักษะจากผลงานเทคนิคลายค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เทคนิคลายชุด (X=3.20, SD=1.13) เทคนิคลายรด
น้ำ (X=3.07, SD=1.11) เทคนิคลายผสม (X=3.03, SD=1.07) เทคนิคลายฉลุ (X=2.90, SD=1.033) โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 5 คะแนน และมีค่าคะแนนต่ำสุด 2
คะแนน (Max=5, Min=2)

3.5 สรุปผลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “เรียนรู้ชุมชนผลงานศิลปกรรม”

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
1. เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสม	4.66	4.1	มากที่สุด
2. เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม	4.8	2.43	มากที่สุด
3. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมกับช่วงวัย	4.60	4.06	มากที่สุด
4. รูปแบบกิจกรรมมีการลำดับกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี	4.53	4.00	มากที่สุด
5. กิจกรรมที่จัดไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย	4.43	4.30	มาก
6. กิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต	4.40	3.70	มาก
7. สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.66	3.96	มากที่สุด
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.06	3.36	ปานกลาง
9. ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรม	4.60	4.06	มากที่สุด
10. ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้	4.56	4.06	มากที่สุด
ผลสรุปรวม	3.80	0.96	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 สามารถสรุปได้ว่าเยาวชนมีความพึงพอใจกับกิจกรรมที่ 1 “เรียนรู้ชุมชนผลงานศิลปกรรม” ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด เยาวชนมีความพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย และกิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคตอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “4 เทคนิคของงานลายคำ”

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
1. เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสม	4.66	0.54	มากที่สุด
2. เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม	4.76	0.43	มากที่สุด
3. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมกับช่วงวัย	4.63	0.61	มากที่สุด
4. รูปแบบกิจกรรมมีการลำดับกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี	4.56	0.62	มากที่สุด
5. กิจกรรมที่จัดมีไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย	4.26	0.63	มาก
6. กิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต	4.4	0.56	มาก
7. สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.56	0.56	มากที่สุด
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.2	0.88	ปานกลาง
9. ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรม	4.66	1.02	มากที่สุด
10. ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้	4.6	0.56	มากที่สุด
ผลสรุปรวม	4.52	0.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 สามารถสรุปได้ว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจกับกิจกรรมที่ 2 “4 เทคนิคของงานลายคำ” ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด เยาวชนมีความพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย และกิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคตอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “ร่วมมือสร้างสรรค์ ปลายคำร่วมสมัย”

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
1. เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสม	4.73	0.45	มากที่สุด
2. เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม	4.80	0.48	มากที่สุด
3. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมกับช่วงวัย	4.70	0.53	มากที่สุด
4. รูปแบบกิจกรรมมีการลำดับกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี	4.73	0.52	มากที่สุด
5. กิจกรรมที่จัดมีไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย	4.80	0.41	มากที่สุด
6. กิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต	4.53	0.63	มากที่สุด
7. สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.70	0.59	มากที่สุด
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.20	0.71	มาก
9. ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรม	4.66	0.55	มากที่สุด
10. ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้	4.70	0.46	มากที่สุด
ผลสรุปรวม	4.65	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 15 สามารถสรุปได้ว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจกับกิจกรรมที่ 3 “ร่วมมือสร้างสรรค์ ปลายคำร่วมสมัย” ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด เยาวชนมีความพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคตอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม “นิทรรศการสร้างสรรค์ ถิ่นลำปาง”

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล
1. เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสม	4.46	0.63	มาก
2. เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม	4.60	0.56	มากที่สุด
3. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมกับช่วงวัย	4.60	0.56	มากที่สุด
4. รูปแบบกิจกรรมมีการลำดับกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี	4.40	0.56	มาก
5. กิจกรรมที่จัดไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย	4.83	0.46	มากที่สุด
6. กิจกรรมที่จัดสามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต	4.30	0.65	มาก
7. สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.73	0.45	มากที่สุด
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.26	0.64	มาก
9. ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรม	4.53	0.51	มากที่สุด
10. ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้	4.60	0.49	มากที่สุด
ผลสรุปรวม	4.53	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 16 สามารถสรุปได้ว่าเยาวชนมีความพึงพอใจกับกิจกรรมที่ 4 “นิทรรศการสร้างสรรค์ถิ่นลำปาง” ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด เยาวชนมีความพึงพอใจกับรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยและล้านนา ทฤษฎีทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย แนวทางการจัดศิลปะชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สำรวจสภาพงานลายคำในวัดที่ปรากฏงานลายคำโบราณในพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 7 แห่ง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ แบ่งเป็น 5 ด้าน ด้านละ 3 คน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นหลักการจัดกิจกรรม และนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมสำหรับนำไปใช้กับเยาวชนช่วงอายุ 18-25 ปีและบุคลากรชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

ชุดกิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ 1. กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม และ 2. กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำ และ 3. กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย และ 4. นิทรรศการสร้างสรรค์ศิลป์ถิ่นลำปาง เป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชนและนำเสนอผลงานเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ กิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกันของผู้ร่วมกิจกรรม อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่า (valuing) ในระดับการยอมรับ (acceptance of a value) และชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value) ตามทฤษฎี การเรียนรู้ของบลูมและคณะ

การรายงานผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลสำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งออกเป็น
 - 1.1 สรุปผลการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 - 1.2.สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม
 - 1.3 หลักการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. ผลการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

3. ผลการใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. ผลการศึกษาข้อมูลสำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

1.1 สรุปผลข้อมูลการสำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง

จากการลงพื้นที่สำรวจและบันทึกข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง ในอาคารศาสนสถานของวัดทั้ง 7 แห่งในพื้นที่จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาออกแบบชุดกิจกรรม โดยสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1. การกำหนดอายุ: งานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถกำหนดได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-24 ประกอบด้วย 1.ยุคอิทธิพลศิลปะล้านนา กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 2. ยุคล้านนาภายใต้การปกครองของพม่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 และช่วงอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และยุคอิทธิพลศิลปะพม่า กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา

2. เทคนิคในงานลายคำ: มีจำนวน 4 เทคนิค ได้แก่ 2.1 เทคนิคลายชุด 2.2 เทคนิคลายฉลุ 2.3 เทคนิคผสมระหว่างลายชุดและฉลุ 2.4 เทคนิคลายรดน้ำ

3. ประเภทของลวดลาย: แบ่งตามการใช้งานของลวดลายได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 3.1 สัญลักษณ์ที่ทำให้คติจักรวาลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 3.2 สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ 3.3 สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบพิธีกรรม (สุวิภา จำปาวัลย์ และ ชัยชนะ ปิ่นเงิน, 2553)

4. ตำแหน่งที่พบ ประกอบด้วย 4.1 ชุมชนที่ปรากฏงานลายคำ ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเถิน 4.2 ตำแหน่งของงานลายคำภายในศาสนสถาน ได้แก่ ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาววิหาร แผงไม้คอสอง โครงสร้างหลังคาภายใน ผนังด้านหลังพระประธาน และมณฑปที่ติดตั้งร่วมในอาคาร

5. สภาพปัจจุบันของงานลายคำ : สภาพของงานลายคำมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพของอาคารสืบเนื่องจากอาคารที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยมากมีลักษณะอาคารเป็นอาคารโถง จึงปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุจากสภาพแวดล้อมของอาคารที่ส่งผลต่องานลายคำอยู่บ้าง เช่น รอยความชื้น ชั้นฝุ่นบนพื้นผิวงานลายคำ ส่วนงานลายคำที่อยู่ในอาคารปิด ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ แต่ก็

อยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการถูกรบกวน เนื่องจากศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปางยังคงเป็นโบราณสถานที่ยังคงปรากฏการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งปัจจุบัน

1.2 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบ่งเป็น 3 ประเด็นได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่อง องค์ความรู้และสภาพปัจจุบันของงานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นย่อย ได้แก่

1. การกำหนดอายุ: งานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถกำหนดอายุได้ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 21-24 ประกอบด้วย 1.1 ยุคอิทธิพลศิลปะล้านนา กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-23 1.2 ยุคอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และยุคอิทธิพลศิลปะพม่า กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา

2. เทคนิคในงานลายคำ: มีจำนวน 4 เทคนิค ได้แก่ 2.1 เทคนิคลายชุด 2.2 เทคนิคลายฉลุ 2.3 เทคนิคผสมระหว่างลายชุดและฉลุ 2.4 เทคนิคลายรดน้ำ

3. ประเภทของลวดลาย: แบ่งตามการใช้งานของลวดลายได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 3.1 สัญลักษณ์ที่ทำให้คติจักรวาลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 3.2 สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ 3.3 สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบพิธีกรรม (สุวิภา จำปาวัลย์ และ ชัยชนะ ปิ่นเงิน, 2553)

4. ตำแหน่งที่พบ ประกอบด้วย 4.1 ชุมชนที่ปรากฏงานลายคำ ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเถิน 4.2 ตำแหน่งของงานลายคำภายในศาสนสถาน ได้แก่ ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาวิหาร แผงไม้คอสอง โครงสร้างหลังคาภายใน ผนังด้านหลังพระประธาน และมณฑปที่ติดตั้งร่วมในอาคาร (ลิขิต มาแก้ว, 2556)

5. สภาพปัจจุบันของงานลายคำ : สภาพของงานลายคำมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพของอาคารสืบเนื่องจากอาคารที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยมากมีลักษณะอาคารเป็นอาคารโถง จึงปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุจากสภาพแวดล้อมของอาคารที่ส่งผลต่องานลายคำอยู่บ้าง เช่น รอยความชื้น ชั้นฝุ่นบนพื้นผิวงานลายคำ ส่วนงานลายคำที่อยู่ในอาคารปิด ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ แต่ก็อยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการถูกรบกวน เนื่องจากศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปางยังคงเป็นโบราณสถานที่ยังคงปรากฏการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 เรื่อง คุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง : ปรากฏคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุของชุมชน เนื่องจากเป็นงานจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม จึงนับได้ว่ามีคุณค่าและ

ความสำคัญควบคู่กัน อีกทั้งศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปาง ยังคงมีการใช้งานสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนและเป็นต้นแบบของการสร้างสรรค์และต่อยอดงานศิลปกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปางในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 3 เรื่อง การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง : พื้นที่จังหวัดลำปาง มีความเหมาะสมและมีความพร้อมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน เนื่องจากมีองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้รับการเผยแพร่อีกเป็นจำนวนมาก ทั้งยังไม่ปรากฏกิจกรรมที่จัดกับเยาวชนในช่วยวัยรุ่นหรือในสถานศึกษามากนัก ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้ 1. ช่วงวัยของเยาวชน 2. เนื้อหาและกระบวนการ 3. ช่วงเวลา 4.งบประมาณ 5. สถานที่ 6. การวัดและประเมินผล 7. วิทยากร 8. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม

1.3 หลักการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษา งานลายคำสกุลช่างลำปาง

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถสรุปหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา : กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของงานลายคำ ประวัติความเป็นมาและประเพณีความเชื่อของชุมชน
2. ด้านเทคนิค : กิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางด้วยเทคนิคที่หลากหลาย ผ่านอบรมเชิงปฏิบัติการทางด้านศิลปะ มีการสาธิตโดยประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัย เพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับความเข้าใจต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง
3. ด้านรูปแบบกิจกรรม : มีรูปแบบกิจกรรมไม่ซับซ้อน ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของช่วงวัยของวัยรุ่น รูปแบบกิจกรรมมีความสนุก สามารถปฏิบัติและต่อยอดกิจกรรมได้ง่าย
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม : บุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับเยาวชนเยาวชนได้
5. ด้านการนำเสนอและเผยแพร่ : มีการนำเสนอผลงานต่อชุมชนและผู้สนใจด้วยรูปแบบนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ผลการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ออกแบบจากหลักการจัดกิจกรรม ซึ่งสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่สำรวจ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 4 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 “เรียนรู้ชุมชน ылงานศิลปกรรม” เป็นการทัศนศึกษา (Field Trip) วัดสำคัญภายในชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปาง ภายในอาคารศาสนสถานภายในวัด เพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับงานลายคำที่เป็นศิลปวัตถุในสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเห็นคุณค่าโดยประสบการณ์ตรง
2. กิจกรรมที่ 2 “4 เทคนิคของงานลายคำ” เป็นการเรียนรู้เทคนิคในงานลายคำทั้ง 4 เทคนิค โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 4 กลุ่มตามฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ซึ่งอ้างอิงเทคนิคการสร้างสรรคงานลายคำสกุลช่างลำปางทั้ง 4 เทคนิค ประกอบด้วย 1. เทคนิคลายชุด 2. เทคนิคลายฉลุ 3. เทคนิคผสม 4. เทคนิคลายรดน้ำ
3. กิจกรรมที่ 3 “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” เป็นการเรียนรู้การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานลายคำด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ หรือ Stencil ซึ่งมีกระบวนการและวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน โดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและบุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรม ผ่านการสร้างสรรคตุ่งผ้า ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีแนวคิดและรูปแบบจากศิลปกรรมท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำปาง
4. กิจกรรมที่ 4 “นิทรรศการสร้างศิลป์ถิ่นลำปาง” เป็นนำเสนอผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมสู่สาธารณะในรูปแบบนิทรรศการ ภายในศาสนสถานของชุมชนที่เป็นพื้นที่การจัดกิจกรรม โดยฟื้นฟูประเพณีการถวายตุ่ง ซึ่งเป็นประเพณีในวัฒนธรรมล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เพื่อให้เกิดมิติทางความหมายและความสำคัญอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่างลำปางร่วมกัน

3. ผลการใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำ สกุลช่างลำปาง

ผู้วิจัยได้ทดลองใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำ สกุลช่างลำปาง โดยจัดกิจกรรมกับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ณ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย และ วัดพระธาตุเสด็จ ต.บ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการทดสอบการวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำ สกุลช่างลำปาง พบว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยภาพรวมมีความเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ สกุลช่างลำปาง ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลาง ($\bar{x}=5.90$) และมีความเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ สกุลช่างลำปาง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{x}=8.33$) โดยค่าเฉลี่ยความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำ สกุลช่างลำปางของเยาวชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ผลการวิเคราะห์แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำ สกุลช่างลำปาง พบว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยภาพรวมมีความเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ สกุลช่างลำปาง ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.82$) และมีความเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำ สกุลช่างลำปาง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{x}=4.68$) โดยค่าเฉลี่ยความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำ สกุลช่างลำปางของเยาวชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลการวัดระดับการเห็นคุณค่างานลายคำ สกุลช่างลำปางในการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล ผลการวัดระดับการเห็นคุณค่างานลายคำ สกุลช่างลำปาง จากการสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคลโดยภาพรวม พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเห็นคุณค่าในภาพรวมระดับมาก ($\bar{x}=3.69$) โดยเรียงลำดับคะแนนการเห็นคุณค่าขึ้นต่าง ๆ จากมากไปน้อยได้ ดังนี้ เยาวชนเกิดการเห็นคุณค่าในระดับขั้นการรับรู้ ($\bar{x}=1.24$) เกิดการเห็นคุณค่าในระดับขั้นการตอบสนอง ($\bar{x}=1.31$) และเกิดการเห็นคุณค่าในระดับขั้นการเห็นคุณค่า ($\bar{x}=1.10$) ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 1.5 คะแนนต่อขั้นระดับการเห็นคุณค่า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรม จากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม พบว่าโดยภาพรวม เยาวชนมีความพึงพอใจในรูปแบบ

กิจกรรมในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เยาวชนพึงพอใจในรูปแบบกิจกรรม “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” ($\bar{x}=4.65$) กิจกรรม “นิทรรศการสร้างสรรค์ปลิ้นลำปาง” ($\bar{x}=4.53$) กิจกรรม “4 เทคนิคของงานลายคำ” ($\bar{x}=4.52$) และ กิจกรรม “เรียนรู้ชุมชนงานศิลปกรรม” ($\bar{x}=3.80$)

5. ผลการประเมินทักษะปฏิบัติจากผลงานของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยภาพรวมทั้ง 4 เทคนิค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.05$, $SD=1.09$) จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน เรียงลำดับคะแนนการประเมินทักษะจากผลงานเทคนิคลายคำเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เทคนิคลายชุด ($\bar{x}=3.20$, $SD=1.13$) เทคนิคลายรดน้ำ ($\bar{x}=3.07$, $SD=1.11$) เทคนิคลายผสม ($\bar{x}=3.03$, $SD=1.07$) เทคนิคลายฉลุ ($\bar{x}=2.90$, $SD=1.033$) โดยทุกเทคนิคมีผลการประเมินทักษะปฏิบัติในระดับปานกลาง มีค่าคะแนนสูงสุด 5 คะแนน และมีค่าคะแนนต่ำสุด 2 คะแนน (Max=5, Min=2)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1. ข้อมูลองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง 2. ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. ข้อมูลองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาในกรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยศึกษาจากเอกสารและสำรวจและบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำ ผลการศึกษาสามารถแบ่งเป็นประเด็นได้ ดังนี้ 1. ประเด็นเรื่อง การกำหนดอายุของงานลายคำ สามารถกำหนดได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-24 ประกอบด้วย 1.ยุคอิทธิพลศิลปะล้านนา กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 2. ยุกล้านนากายใต้การปกครองของพม่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 และช่วงอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และยุคอิทธิพลศิลปะพม่า กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา ซึ่งสอดคล้องกับการกำหนดอายุจิตรกรรมล้านนา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) และข้อมูลจากสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย (ธวัชชัย ทำทอง, 2566) 2. ประเด็นเรื่อง เทคนิคในงานลายคำ จากการลงพื้นที่สำรวจและบันทึก สามารถสรุปได้จำนวน 4. เทคนิค ได้แก่ 2.1 เทคนิคลายชุด คือ การปิดทอง แล้วจึงชุุดด้วยเหล็กแหลมให้เป็นลวดลาย 2.2 เทคนิคลายฉลุ คือการปิดทองบนแม่พิมพ์ที่ฉลุไว้ แล้วจึงยกแม่พิมพ์ออกจากพื้นผิว 2.3 เทคนิคผสมระหว่างลายชุดและฉลุ คือการสร้างสรรคัลายคำเทคนิคฉลุก่อน จากนั้นจึงให้เหล็กแหลมชุุดภายในลวดลายเพื่อเพิ่มรายละเอียด 2.4 เทคนิคลายรดน้ำ เป็นเทคนิคที่ได้รับรูปแบบและกระบวนการจากงานลายรดน้ำของภาคกลางจึง มี

เทคนิค และกระบวนการเดียวกัน (สนั่น รัตนะ, 2566) 3. ประเภทของลวดลาย : แบ่งตามการใช้งานของลวดลายได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 3.1 สัญลักษณ์ที่ทำให้คติจักรวาลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ปรากฏในอาคารจำนวน 4 แห่งจากจำนวน 8 แห่ง 3.2 สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ เช่น สัตว์หิมพานต์ ลายเครือล้านนา ปรากฏในอาคารทุกแห่ง มีประเภทของลายมากขึ้นแตกต่างกันไป 3.3 สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบพิธีกรรม เช่น โคม ตุง ลายปुरुณฆฏะและลายไส้หนู ซึ่งเป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ปรากฏจำนวน 5 แห่งจากจำนวน 8 แห่ง 4. ตำแหน่งที่ปรากฏของงานลายคำ แบ่งเป็น 4.1 ชุมชนที่ปรากฏงานลายคำ ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเถิน 4.2 ตำแหน่งของงานลายคำภายในศาสนสถาน ได้แก่ ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาวิหาร แผงไม้คอสอง โครงสร้างหลังคาภายใน ผนังด้านหลังพระประธาน และมณฑปที่ติดตั้งรวมในอาคาร 5. สภาพปัจจุบันของงานลายคำ จากการสำรวจสภาพของงานลายคำมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพของอาคาร สืบเนื่องจากอาคารที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยมากมีลักษณะอาคารเป็นอาคารโถง จึงปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุจากสภาพแวดล้อมของอาคารที่ส่งผลต่องานลายคำอยู่บ้าง เช่น รอยความชื้น ชั้นฝุ่นบนพื้นผิวงานลายคำ โดยปรากฏอาคารที่เสื่อมสภาพ 2 แห่งจาก 8 แห่ง และพื้นที่เสื่อมเสียต่องานลายคำในอาคารจำนวน 4 แห่ง จาก 8 แห่ง ส่วนงานลายคำที่อยู่ในอาคารปิดยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน 2 แห่ง จาก 8 แห่ง แต่กระนั้นก็อยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการถูกรบกวนได้ เนื่องจากศาสนสถานดังกล่าว ยังคงเป็นโบราณสถานที่ยังคงมีการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในด้านความสำคัญและคุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปางนั้น จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่างานลายคำสกุลช่างลำปางปรากฏคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุของชุมชน เนื่องจากเป็นงานจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม จึงนับได้ว่ามีคุณค่าและความสำคัญควบคู่กัน อีกทั้งศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปาง ยังคงมีการใช้งานสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนและเป็นต้นแบบของการสร้างสรรค์และต่อยอดงานศิลปกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปางในปัจจุบัน (ศุภลักษณ์ รอดแจ่ม, 2566)

2. ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นกิจกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการในการสร้างสรรค์งานลายคำ ซึ่งถือเป็นศิลปะชุมชนที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดลำปาง ชุดกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจในที่มาและกระบวนการ ทั้งประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ร่วมกันสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับชุมชน อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตัววัตถุดั้งเดิมและกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชนต่อไป ชุดกิจกรรมดังกล่าวออกแบบจากหลักการจัดกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเนื้อหา โดยกิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการเรียนรู้ทั้งเรื่ององค์ความรู้ของงานลายคำ ประวัติความเป็นมาและประเพณีความเชื่อของชุมชน 2. ด้านเทคนิค โดยในกิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางทั้ง 4 เทคนิค โดยประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัย 3. ด้านรูปแบบกิจกรรม โดยกิจกรรมดังกล่าวมีรูปแบบกิจกรรมไม่ซับซ้อน ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีเหมาะสมกับธรรมชาติของช่วงวัยของวัยรุ่น สามารถปฏิบัติและต่อยอดกิจกรรมได้ง่าย 4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเปิดพื้นที่ให้บุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ 5. ด้านการนำเสนอและเผยแพร่ : มีการนำเสนอผลงานต่อชุมชนและผู้ที่สนใจด้วยรูปแบบนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยออกแบบกิจกรรมเป็น 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 “เรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม” เป็นการทัศนศึกษา (Field Trip) วัตถุประสงค์ภายในชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปางภายในอาคารศาสนสถานภายในวัด เพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับงานลายคำที่เป็นศิลปวัตถุในสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเห็นคุณค่าโดยประสบการณ์ตรง กิจกรรมที่ 2 “4 เทคนิคของงานลายคำ” เป็นการเรียนรู้เทคนิคในงานลายคำทั้ง 4 เทคนิค โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 4 กลุ่มตามฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ซึ่งอ้างอิงเทคนิคการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางทั้ง 4 เทคนิค ประกอบด้วย 1. เทคนิคลายชุด 2. เทคนิคลายฉลุ 3. เทคนิคผสม 4. เทคนิคลายรดน้ำ โดยประยุกต์วัสดุอุปกรณ์บางส่วนเป็นวัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ และวัสดุอุปกรณ์บางส่วนยังคงเป็นวัสดุโบราณ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจในคุณสมบัติของวัสดุสมัยต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ (วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566) กิจกรรมที่ 3 “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” เป็นการเรียนรู้การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานลายคำด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ หรือ Stencil ซึ่งมีกระบวนการและวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่

ซับซ้อน โดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและบุคลากรในชุมชน พื้นที่การจัดกิจกรรม ผ่านการสร้างสรรค์ตุ๊กตา ซึ่งเป็นงานทัศนศิลป์ที่มีแนวคิดและรูปแบบจาก ศิลปกรรมท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำปาง กิจกรรมที่ 4 “นิทรรศการสร้างศิลป์ถิ่นลำปาง” เป็น นำเสนอผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมสู่สาธารณะในรูปแบบนิทรรศการ ภายในศาสนสถานของ ชุมชนที่เป็นพื้นที่การจัดกิจกรรม โดยฟื้นฟูประเพณีการถวายตุ๊กตา ซึ่งเป็นประเพณีในวัฒนธรรมล้านนา เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เพื่อให้เกิดมิติทางความหมายและความสำคัญอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย (ธวัชชัย ท่าทอง, 2566) เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมมีความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่างลำปางร่วมกัน โดยกิจกรรมที่ 1 และ กิจกรรมที่ 2 เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ของงานลายคำ ซึ่งเป็นระดับการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย และทักษะพิสัยจากปฏิบัติกิจกรรมโดยประสบการณ์ตรง ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ใน ระดับการเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ซึ่ง สอดคล้องกับปุลณรัตน์ พิชญไพบูลย์ (2561) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าเป็นการรับรู้โน้ตทัศน์ที่อยู่ ระหว่างความเข้าใจและความซาบซึ้ง โดยความซาบซึ้งนั้น เป็นประสบการณ์อารมณ์ ทั้งนี้ก่อนการ เกิดอารมณ์ความซาบซึ้งนั้น จะต้องเกิดความเข้าใจและการเห็นคุณค่าเสียก่อน ความเข้าใจ (Understanding) นั้น คือการรับรู้โน้ตทัศน์สิ่งรูปธรรมและนามธรรม และยังเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ที่ บุคคลยึดถืออยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การเห็นคุณค่า (Awareness) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแตกต่างกันไปตามระดับความเข้าใจของผู้รับ เมื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ศิลปะเข้ากับ ประสบการณ์ปัญญา และประสบการณ์อารมณ์ ทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่ตนกำลัง ได้รับ

ทั้งนี้ หลักการของชุดกิจกรรมนี้จึงมีความสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรม ซึ่ง สามารถแบ่งได้ 2 วิธี ประการแรก คือการบำรุงรักษางานจิตรกรรมไม่ให้เสื่อมสภาพมากกว่าเดิมโดย กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จัดเป็นการอนุรักษ์เชิงกายภาพ ประการที่สอง คือการศึกษาและเก็บ ข้อมูล ด้วยการบันทึกภาพ การทำวิจัย และเผยแพร่เพื่อขยายความรู้ในวงกว้าง เพื่อให้เห็นคุณค่าและ ความสำคัญ เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์งานจิตรกรรม การรื้อฟื้น ประเพณีเพื่อคืนความสำคัญกับงานจิตรกรรมในฐานะเครื่องประกอบพิธีกรรม ไปจนถึงการจัด กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรม (เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

อีกทั้งรูปแบบของกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ สามารถเปรียบเทียบกับงานวิจัยเรื่อง การ พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา (ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้ และ

อภิชาติ พลประเสริฐ, 2562) และ งานวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน (ธิตี พุกษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์, 2560) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การสร้างการเห็นคุณค่าในงานศิลปะท้องถิ่นสำหรับเยาวชน หากแต่งานวิจัยของณัฐกานต์ จันทน์เนื้อไม้ ใช้กิจกรรมรูปแบบต่างๆ ทั้งการเล่นเกม วาดภาพ และ การใช้บทบาทสมมติ ในการสร้างการเข้าถึงการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนาในวัยรุ่นพื้นที่จังหวัดเชียงราย ส่วนงานวิจัยของธิตี พุกษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์ พัฒนากิจกรรมขึ้นจากรูปแบบอัตลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการตกแต่งงานหัตถกรรมของภาคใต้หลากหลายชนิด หากแต่งานวิจัยนี้ เน้นกระบวนการสร้างสรรค์และเรียนรู้เทคนิคที่อ้างอิงจากเทคนิคการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในอดีตในการสร้างการเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมดังกล่าว

จากผลการประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางจากผลงานของเยาวชน พบว่าโดยภาพรวมของทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เกิดจากความไม่คุ้นชินในวัสดุอุปกรณ์และรูปแบบเทคนิค ซึ่งเป็นการทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์และเทคนิคใหม่ในการสร้างสรรค์ครั้งแรกสำหรับเยาวชน ผลของทักษะจึงอยู่ในระดับดังกล่าว โดยในกิจกรรม “4 เทคนิคของงานลายคำ” รูปแบบของกิจกรรมประกอบด้วย การเรียนรู้เทคนิคของงานลายคำที่อ้างอิงจากเทคนิคที่พบในงานลายคำสกุลช่างลำปาง และการปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำ ซึ่งประกอบด้วย วัสดุหลักของงานลายคำ คือ ทองคำเปลว ซึ่งเป็นวัสดุเดียวกับงานโบราณ และเป็นที่มาของชื่องานลายคำ ซึ่งแปลว่า ลายทอง และวัสดุที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ได้แก่ สีนํ้ามัน หรือสีเพ็ล็กซ์ แผ่นอะคริลิก และแผ่นพลาสติกใส ซึ่งนำมาใช้แทนยางรัก แผ่นไม้ และกระดาษสา ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าว เป็นไปเพื่อความปลอดภัยต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากการใช้ยางรัก สามารถส่งผลกระทบต่อผู้มีอาการแพ้ยางรักได้ โดยมากแล้วการใช้งานรูปแบบดังกล่าวจึงเป็นไปในการสร้างสรรค์ส่วนบุคคลเป็นหลัก อีกทั้งเพื่อให้สามารถกำหนดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยของเยาวชนได้ ผลจากการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และการใช้วัสดุโบราณ ซึ่งไม่ปรากฏการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนมากนัก จึงส่งผลต่อความคุ้นเคยในการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับเยาวชน

ทั้งนี้ ผลจากประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางจากผลงานดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับระดับความเข้าใจ ระดับเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง และระดับความพึงพอใจรูปแบบการจัดกิจกรรมแล้ว จะพบว่าปัญหาในงานทักษะปฏิบัติ ไม่ได้ส่งผลเสียต่อระดับการเห็นคุณค่า ทั้งยังส่งผลให้ระดับการเห็นคุณค่าเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ผลดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้ทักษะปฏิบัติ คือการลงมือปฏิบัติด้วย

กระบวนการและวัสดุอุปกรณ์จริงซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของเยาวชนนั้น มีผลต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

โดยประเด็นความเปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมนั้น ในชุดกิจกรรมนี้ประกอบด้วยเทคนิคในการสร้างสรรค์งานลายคำทั้ง 2 กิจกรรม ได้แก่ “กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ” ซึ่งมีทั้งวัสดุแบบโบราณและวัสดุสมัยใหม่ในการปฏิบัติกิจกรรม และ “กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” ซึ่งเป็นประยุกต์กระบวนการและวัสดุสมัยใหม่ทั้งหมด ผลจากการจัดกิจกรรมพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเข้าใจในความแตกต่างของวัสดุอุปกรณ์ในแต่ละกิจกรรม โดยความเหมือนและความต่างของวัสดุอุปกรณ์ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อระดับการเห็นคุณค่าในงาน ลายคำ แต่ส่งผลกระทบต่อความเข้าใจในวัสดุอุปกรณ์ที่มากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอนุรักษ์ศิลปวัตถุสถานของเยาวชนในอนาคต ทั้งนี้ ในกิจกรรมทั้งสอง ได้มีการอธิบายข้อจำกัดและที่มาของการเปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ และข้อสังเกตสำหรับการนำไปใช้ต่อยอดในกิจกรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของวัสดุถือเป็นเรื่องปกติ แต่ควรมีการศึกษาบันทึกเป็นข้อมูลให้สามารถย้อนกลับไปถึงที่มาของวัสดุดั้งเดิมได้ด้วย การใช้วัสดุดั้งเดิมยังคงมีความสำคัญควบคู่กับการประยุกต์ใช้ (วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2566)

จากการวัดประเมินผลการจัดกิจกรรม พบว่า ระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางในการสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคลระดับเยาวชนมีระดับการเห็นคุณค่าในระดับตอบสนองมากกว่าระดับการเห็นคุณค่าในชั้นการเห็นคุณค่า ซึ่งผูกผันกับระดับความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมที่มีระดับความพึงพอใจในกิจกรรมที่สร้างการเห็นคุณค่ามากกว่ากิจกรรมที่เน้นสร้างความเข้าใจ ทั้งนี้อาจมาจากรูปแบบกิจกรรม หรือปัจจัยอื่นในขณะดำเนินกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นการจัดในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีการประกอบกิจกรรมอื่นอยู่ด้วย หรือรูปแบบกิจกรรมที่มีระดับความพึงพอใจสูงกว่าสามารถตอบสนองความต้องการและธรรมชาติตามช่วงวัยของเยาวชนได้มากกว่า ทั้งนี้ ผลความพึงพอใจโดยภาพรวมของกิจกรรมยังคงอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางหลังการเข้าร่วมกิจกรรมยังคงสูงกว่าระดับเจตคติก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่างลำปางได้ โดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นสื่อกลางในการอนุรักษ์และสร้างเจตคติที่ดีต่อโบราณวัตถุสถานและองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะเป็ทุนทางวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางในวันข้างหน้า นอกจากนี้ ผลของการเรียนรู้ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางที่มากขึ้น ยังชี้ให้เห็นว่าเยาวชน

ในพื้นที่จังหวัดลำปางมีศักยภาพในเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบและเทคนิคที่หลากหลาย ซึ่งเยาวชนสามารถนำไปใช้ต่อยอดสำหรับตนเองได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การนำชุดกิจกรรมนี้ไปใช้ให้เกิดผลโดยประจักษ์ชัด อาจต้องอาศัยความจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง หรือให้เวลาต่อการจัดกิจกรรมที่มากขึ้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2545) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จากการซึมซับ การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมีความซาบซึ้ง ผ่านการซึมซับที่เกิดจากการได้รู้ ได้เห็น ได้ยินบ่อยๆ จนผู้เรียนคุ้นเคย
2. การจัดกิจกรรม ควรเพิ่มกิจกรรมที่มีเนื้อหาเรื่องคติและที่มาของลวดลายให้มากขึ้น เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมในชุดกิจกรรมนี้ มีการปฏิบัติกิจกรรมทั้งสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุมชน และการฟื้นฟูประเพณีที่ความเกี่ยวเนื่องกับศิลปวัตถุในพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีความเชื่อของชุมชน การให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องดังกล่าว จะช่วยสร้างความเข้าใจและแนวปฏิบัติตามประเพณีที่ถูกต้อง นำไปสู่การสร้างสรรค์และต่อยอดองค์ความรู้ของงานลายคำสกุลช่างลำปางได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป ได้แก่

1. ควรมีการศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางเพิ่มเติม เพื่อกำหนดนิยาม รูปแบบ และองค์ความรู้ของงานลายคำสกุลช่างลำปางได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาหลักสูตรการสอนศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาว่ามีรูปแบบการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับเนื้อหาของชุดกิจกรรมหรือไม่ เพื่อศึกษาเทคนิคการสร้างสรรคงานลายคำที่มีความเหมือนหรือแตกต่าง กระบวนการในการจัดกิจกรรมอย่างไร เพื่อไม่ให้เยาวชนเกิดความสับสนในขั้นตอนของกระบวนการสร้างสรรค์
3. ควรมีการกำหนดเกณฑ์ของสถานที่ในการจัดกิจกรรม เพื่อศึกษาบริบทของสถานที่และชุมชนในการจัดกิจกรรม ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาของกิจกรรมซึ่งเป็นงานลายคำสกุลช่างลำปางมากเพียงไร เช่น การกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินความเหมาะสมของสถานที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรองกาญจน์ อรุณรัตน์. (2536). ชุดการเรียนการสอน. เชียงใหม่ ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
- กันต์ พูนพิพัฒน์. (2561). การบันทึกถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังในล้านนาเพื่อการอนุรักษ์. วารสารวิจิตรศิลป์ 9(1), 1-43.
- จิรวัดน์ พระสันต์. (2557). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรม. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ดาวเงิน.
- ชาญคณิต อารรณ์. (2559). การสร้างพื้นที่ทางสังคมของช่างไทใหญ่ผ่านการฉายภาพวรรณกรรมเรื่องบัวระวงค์หงส์ มาตย์ ในงานจิตรกรรมวัดสบตี. วารสารวิจิตรศิลป์ 7(1).
- ฐาปกรณ์ เครือระยา. (2563). พรรณพฤษชาล้านนา จากพันธุกรรมพืชสู่ลวดลายในศิลปกรรม. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
- ณัฐกาญจน์ จันทร์เนื้อไม้ และอภิชาติ พลประเสริฐ. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 12(5), 322-343.
- ทิพวรรณ ทังมั่งมี. (2561). การอนุรักษ์จิตรกรรมบนผืนผ้าศิลปะ วัดม่อนปู่ยักษ์ จ.ลำปาง. วารสารวิจิตรศิลป์ 9(1), 301-344.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย ท่าทอง. (2566, 6 กุมภาพันธ์ 2566) การกำหนดอายุงานลายคำ/Interviewer: ญัฐพล ศรีใจ.
- ธิดิ พงษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์. (2560). การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- เนื่ออ่อน ชรวทองเขียว. (2556). ความเข้าใจในงานจิตรกรรมไทยประเพณี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. (2561). จิตวิทยาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณฉวี คีรีวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2555). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม: การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, 2555.
- เพ็ญสุภา สุคตะ. (2563). ภาพบานประตูก่อนบูรณะ อนุสรณ์ต่างหน้าชั้นสุดท้าย ของ “วิหารวัดหมื่นล้าน” Retrieved from https://www.matichonweekly.com/column/article_333130. Retrieved 31 กรกฎาคม 2563
- ภานุพงษ์ เลาสสม. (2541). จิตรกรรมฝาผนังล้านนา. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2525). การศึกษากับการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2547). สุนทรียวิจักษณ์ในงานจิตรกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2543). แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ลิปิกร มาแก้ว. (2558). ลายคำน้ำแต้ม. เชียงใหม่: โองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา.
- วรารณณ์ ภูมิ. (2559). การศึกษางานสร้างสรรค์จิตรกรรมบาติจากลวดลายล้านนา จังหวัดลำปาง. วารสารวิจิตรศิลป์, 7(1), 143-192.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2547). ทศนศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสมิต
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2559). พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- วิภาภรณ์ อรุณพลอด. (2561). ผนังใหญ่วัดขนอน: ภูมิหลัง สถาปัตยกรรม และการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม. วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, 6(2), 110-122.
- วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. (2566, 1 กุมภาพันธ์ 2566) /Interviewer: อนุรักษ์ ศรีใจ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2548). ทศนศิลป์ศึกษา. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). ศิลปะล้านนา. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2561). วิถีวัฒนธรรมวัดธรรม กรณิจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมพุทธอุโบสถอีสาน. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 10(2), 61-84.
- ศุภรัตน์ อินทนิเวศ. (2562). การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ 12(3), 373-384.
- ศุภลักษณ์ รอดแจ่ม. (2566, 5 กุมภาพันธ์ 2566) /Interviewer: อนุรักษ์ ศรีใจ.
- สุรัชย์ จงจิตงาม. (2555). สุรัชย์ จงจิตงาม. วารสารวิจิตรศิลป์ 3(2), 263-296.
- สุรพล คำรังกูล. (2544). ลายคำล้านนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- สุรพล คำรังกูล. (2564). ประวัติศาสตร์และศิลปะล้านนา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชปนะ ปันเงิน. (2553). การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ พลประเสริฐ และ สิริตา เจือศรีกุล. (2561). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนในมทรรมรองเมืองเรื่องยิ้ม. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 22(1), 86-98.
- อภิชาติ พลประเสริฐ และวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ประติมา ชาญบุรณ์ตระกูล (2562). การพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาโดยใช้สถานที่เป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรม ศิลปวัฒนธรรมชุมชนชนเมือง. *Humanities, Social Sciences and arts*, 12(1-18).
- สนั่น รัตนะ. (2566, 31 มกราคม 2566) เทคนิคของงานลายคำ/Interviewer: อนุรักษ์ ศรีใจ.
- สมชาย มณีโชติ. (2559). จิตรกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สัญญา ศิริพานิช. (2557). อิทธิพลของปัญญาสชาติที่มีต่อพุทธศิลปกรรมในเขตพุทธสถาน: กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมืองเชียงใหม่. วารสารวิจิตรศิลป์ 5(2), 133-183.
- สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร และอาสา คำภา อุนุชา ทิรคานนท์. (2555). พระธาตุเสด็จ : วัด ชุมชน คน พิพิธภัณฑ. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2553). นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพร รุ่งตั้ง.

- สุนน อมรวิวัฒน์. (2533). สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2564). จิตวิทยาการศึกษา (13 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัศวินีย์ ทวานจริง. (2561). ศิลปกรรมกระจกสะท้อนวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจิตรศิลป์, 9(2), 190-237.

ภาษาอังกฤษ

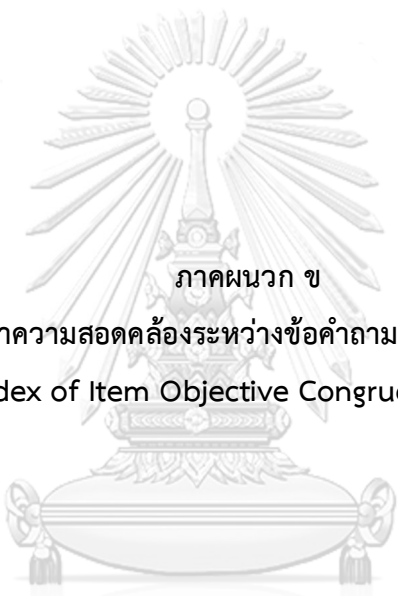
- Birkholz. (2009). *The effect of art history on the cultural awareness of rural Minnesota middle school students*. (Master Degree of Art). University of Arisona,
- Congdon. (1983). *A theoretical model for teaching folk art in the art education setting*. (Ph.D). University of Oregon,
- Duke. (1973). Learning Activity Package : Discovering Dialects. *The English Journal*, 62, 432-440.
- Gamache. (2011). *Between Localism and Nationalism: Two contemporary examples of Thai Temple Art and Architecture in Northern Thailand* (Ph.D). University of Victoria,
- Good C. V. (1945). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วชิรินทร์ ฐิติอดิศัย
อาจารย์พิเศษ ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร. สุชาติ ทองสีมา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ ดร.ศิริก้อย ชูตาทิวีสวัสดิ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์ ดร.สรिता เจือศรีกุล
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. คุณครูสับันนา มหาวรรณ
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จ.ลำปาง
6. คุณครูพิมพ์เดือน อินวิจิตร
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จ.ลำปาง
7. คุณครูสุภาภรณ์ แก้วสีงาม
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จ.ลำปาง

ภาคผนวก ข
ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

คำชี้แจง

เครื่องมือวิจัยชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในหัวข้อ การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการสำรวจ

1. แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง

2. แบบสัมภาษณ์

1. แบบสัมภาษณ์ประชาชนชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน

2. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

3. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

4. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

5. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

+1 หมายถึง ข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

- 1 หมายถึง ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

โดยยอมรับค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ	
1.	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิษฐ์
2.	อาจารย์ ดร. ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์
3.	อาจารย์ ดร. สุชาติ ทองสีมา

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อกำหนดกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง**

ข้อกำหนด	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานที่และพื้นที่ชุมชน						
1. สถานที่เก็บข้อมูล	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. วันที่เก็บข้อมูล	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. ข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน/บริบทโดยรอบ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำ						
5. ตำแหน่งที่ปรากฏของงานลายคำ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มตำแหน่งที่ปรากฏเช่น สถาปัตยกรรม/ วัตถุ (อ.ดร.ศิริก้อย ชูดาทวีสวัสดิ์)
6. การกำหนดอายุของงานลายคำ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัย (อ.ดร.สุชาติ ทองสีมา)
7. เทคนิคที่ใช้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. ขนาดของงาน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. ชื่อผู้สร้างและผู้ซ่อมแซม(ถ้ามี)	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
10. รายละเอียดเกี่ยวกับผู้สร้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
11. ปีที่ซ่อมแซม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
12. สภาพของงานลายคำ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
13. เนื้อหางานลายคำ/ประเภทของลวดลาย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ภาพลายเส้นหรือภาพถ่ายงานลายคำ						
14. ภาพลายเส้นหรือภาพถ่าย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มประเภทภาพถ่ายเก่า (อ.ดร.สุชาติ ทองสีมา)
15. ชื่อไฟล์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
16. ชื่อผู้บันทึกข้อมูล	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาแบบสัมภาษณ์
 ปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุล
 ช่างลำปางกับชุมชน

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานที่และพื้นที่ชุมชน						
วันที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
เวลาที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มระดับการศึกษา หรือ ตำแหน่ง (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย)
ภูมิภาคนาเดิม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่ม ระยะเวลาการอาศัย ในชุมชน (อ.ดร.สุชาติ ทองสีมา)
อาชีพ-สถานที่ประกอบอาชีพ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
บทบาทหน้าที่ในชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	บทบาทหน้าที่ในฐานะชาวบ้าน หรือปราชญ์ที่มีต่อการตระหนัก เห็นคุณค่างานลายคำ (ผศ.ดร. วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย)
ตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน						
ชื่อชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตำแหน่งที่ตั้ง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อาชีพหลักของชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
สถานที่สำคัญภายในชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ความเชื่อ/ประเพณีสำคัญ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อัตลักษณ์สำคัญของชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม						

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง						
1. สถานที่ที่ปรากฏงานลายคำนี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. งานลายคำดังกล่าว ผ่านการบูรณะซ่อมแซมจาก หน่วยงานหรือชุมชนหรือไม่	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. สถานที่หรืองานลาย คำที่ปรากฏ ได้รับการดูแลรักษา อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง						
5. คนในชุมชนมีความรับรู้หรือ เห็นคุณค่าเกี่ยวกับงานลายคำนี้ อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. งานลายคำดังกล่าว ปรากฏ ความเชื่อมโยงกับคติความเชื่อ หรือประเพณีของชุมชนหรือไม่ ปรากฏในรูปแบบใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ภาษาหาก สัมภาษณ์จริง ควร อธิบายและยกตัวอย่าง ประกอบ (อ.ดร.สุชาติ ทองสีมา)
7. งานลายคำที่ปรากฏ มี ความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ สถานที่ ประเพณี บุคคล หรือ โบราณวัตถุชิ้นอื่นๆ ของชุมชน หรือไม่	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. บุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ชุมชน มีความรู้ ความสนใจต่อ งานลายคำภายในชุมชนหรือไม่ หากมีการนำไปพัฒนาต่อ ยอดในทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ						
9. ในก่อนหน้านีปรากฏการศึกษา อนุรักษ์ หรือต่อยอดองค์ความรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อความถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
เกี่ยวกับงานลายคำจากชุมชนของท่านหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏในรูปแบบใดบ้าง						
10. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
11. ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมในลักษณะใด เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเห็นคุณค่าของศิลปะในชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มข้อสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลายคำในชุมชนตนเอง ในตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มข้อความ ลายคำดังกล่าวมีลักษณะรูปแบบลวดลาย ความเชื่อ (ตามความเข้าใจหรือความคิดเห็นของชาวบ้านอย่างไร) ในตอนที่ 3 ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำ สกู่ช่างลำปาง 	ผศ.ดร. วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาแบบสัมภาษณ์
ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับ

เยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์						
ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตำแหน่ง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
สังกัด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ควรเพิ่มระดับการศึกษา (ผศ. ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย)
ข้อมูลประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงาน ด้านศิลปะไทย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มอายุงาน หรือ อายุ ประสบการณ์ (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตา ทวิสวัสดิ์)
วันที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
เวลาที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ช่องทางการสัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม						
ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง						
1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลายคำ สกุลช่างลำปาง อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	แก้เป็นประสบการณ์เกี่ยวกับงาน จิตรกรรมไทยประเพณีนิยมและ จิตรกรรมลายคำ (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย)
2. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็น เอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปาง คืออะไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง						
3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมี คุณค่าอย่างไรต่อชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มเป็นต่อชุมชนและงาน จิตรกรรมไทย (ผศ.ดร. วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย)
4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างาน ลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถทำได้โดย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
แนวทางใดบ้าง						
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง	0	+1	+1	0.6	ใช้ได้	
7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ควรประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนวิธีการแบบโบราณ	0	+1	+1	0.6	ใช้ได้	เพิ่มเป็น กระบวนวิธีการเขียนจิตรกรรมไทยหรือลายคำแบบโบราณ (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย)
9. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> ข้อคำถามตอนที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ ข้อที่ 6 ควรระบุให้ชัดเจนว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมในชุมชน ในภาคเหนือ หรือที่ใด 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มข้อคำถาม ตอนที่ 2 ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจิตรกรรมลายคำในชุมชนให้กับเยาวชนในชุมชนหรือไม่ หากจัดกิจกรรม ควรจัดในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่า
ศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง**

ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์						
ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตำแหน่ง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
สังกัด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ควรเพิ่มระดับการศึกษา (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย)
ข้อมูลประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงาน ด้านศิลปะไทย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มอายุงาน หรือ อายุ ประสบการณ์ (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
วันที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
เวลาที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ช่องทางการสัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม						
ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง						
1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลาย คำสกุลช่างลำปาง อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอัน เป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่าง ลำปางคืออะไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง						
3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปาง มีคุณค่าอย่างไรต่อชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มเป็นต่อชุมชนและงาน จิตรกรรมไทย (ผศ.ดร. วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย)
4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่า งานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถทำ ได้โดยแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. ในก่อนหน้านี้นี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง	0	+1	+1	0.6	ใช้ได้	
7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ควรประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	อาจจะบ่งชี้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทย เพื่อให้เห็นคุณค่าหรือ เพื่อวัตถุประสงค์ใด (อ.ดร.สุชาติ ทองสีมา)
8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ /อุปกรณ์ของกระบวนวิธีการแบบโบราณ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> ข้อคำถามตอนที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ ข้อที่ 6 ควรระบุให้ชัดเจนว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมในชุมชน ในภาคเหนือ หรือที่ใด 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศักดิ์
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มข้อคำถาม ตอนที่ 2 ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจิตรกรรมลายคำในชุมชนให้กับเยาวชนในชุมชนหรือไม่ หากจัดกิจกรรม ควรจัดในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศักดิ์

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะ
ชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง**

ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์						
ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อายุ ผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่ม อายุงาน (อ.ดร.ศิริ ก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
ตำแหน่ง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
สังกัด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ควรเพิ่มระดับการศึกษา และสาขาวิชาที่สำเร็จ การศึกษา (ผศ.ดร. วัชรินทร์ ฐิติอดีตัย)
บทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
วันที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
เวลาที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ช่องทางการสัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา						
1. สถานศึกษาของท่านมีบทบาทและ ความสัมพันธ์ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. สถานศึกษาของท่านมีการจัดการ เรียนรู้ด้วยหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง กับศิลปวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. ชุมชนและสถานศึกษาของท่านมี ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการจัดการ เรียนการสอนหรือไม่ อย่างไรบ้าง	0	+1	0	0.3	ปรับปรุง	- ข้อคำถามยังไม่ชัดเจน (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดีตัย) - ควรระบุให้ชัดเจนว่า เป็น อุปสรรคในเรื่องใด (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)

ข้อความคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
4. ท่านคิดว่าในชุมชนที่สถานศึกษาของท่านตั้งอยู่ มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นหรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือไม่อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. การจัดกิจกรรมศิลปะภายในสถานศึกษาและชุมชนของท่าน ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม						
ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง						
6. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง อย่างไรบ้าง	0	+1	+1	0.6	ใช้ได้	
7. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปางคืออะไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง						
8. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสัมพันธ์หรือความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางสามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ						
11. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
กิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง						
12. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
13. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการวิธีการแบบโบราณ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
14. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง						
15. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนมีองค์ประกอบประกอบด้วยอะไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
16. การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนภายในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	เพิ่มเป็น การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนกับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสต์)
17. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีความสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
18. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางมีความสนใจ ต่อการจัดศิลปะชุมชนในแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
19. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางหรือจังหวัดใกล้เคียง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
หรือไม่ อย่างไร						
20. ท่านคิดว่าพื้นที่จังหวัดลำปางมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> ข้อคำถามตอนที่ 2 ข้อที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะทั่วไป ควรเพิ่มคำถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในชุมชนด้วย 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย
<ul style="list-style-type: none"> ข้อคำถามตอนที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ ข้อที่ 11 ควรระบุให้ชัดเจนว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมในชุมชน ในภาคเหนือ หรือที่ใด 	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริม
การเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์						
ชื่อ-นามสกุล	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
อายุ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตำแหน่ง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
สังกัด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ควรเพิ่มระดับ การศึกษา (ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติ อดิศัย)
ประสบการณ์ทำงานด้านการจัด ศิลปะชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่ม รูปแบบกิจกรรม (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตา ทวิสวัสดิ์)
วันที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
เวลาที่สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ช่องทางการสัมภาษณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม						
ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง						
1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลาย คำสกุลช่างลำปางในรูปแบบหรือ แนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็น เอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่าง ลำปางคืออะไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง						

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสัมพันธ์หรือความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ						
6. ในก่อนหน้านี้อปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง	0	+1	+1	0.6	ใช้ได้	
7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการวิธีการแบบโบราณ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	เพิ่มเป็น กระบวนวิธีการเขียนจิตรกรรมไทยหรือลายคำแบบโบราณ (ผศ.ดร.วัชรินทร์ จูฑิตอดิษฐ์)
10. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง						
11. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
มีองค์ประกอบอะไรบ้าง						
12. การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
13. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีความสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
14. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางมีความสนใจต่อการจัดศิลปะชุมชนในแนวทางใดบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
15. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางหรือจังหวัดใกล้เคียงหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
16. ท่านคิดว่าพื้นที่จังหวัดลำปางมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
ข้อความตอนที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ ข้อที่ 6 ควรระบุให้ชัดเจนว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมในชุมชน ในภาคเหนือ หรือที่ใด	ผศ.ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

คำชี้แจง

เครื่องมือวิจัยชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในหัวข้อ การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วย

1, ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม
 2. กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ
 3. กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย
 4. กิจกรรมนิทรรศการสร้างสรรค์ศิลป์ถิ่นลำปาง
2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย
1. แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง
 2. แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 3. แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าจากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
 4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม
 5. แบบประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

+1 หมายถึง ข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

- 1 หมายถึง ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด

โดยยอมรับค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ	
1.	อาจารย์ ดร. สุชาติ ทองสีมา
2.	อาจารย์ ดร. ศิริก้อย ชูตาทิวีสวัสดิ์
3.	อาจารย์ ดร. สรिता เจือศรีกุล

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. แนวคิดของกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. เนื้อหากิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. รูปแบบกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. สื่อการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. สถานที่จัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
7. กิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	ควรมีการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่า (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
8. การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> ควรมีการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่า 	อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
กิจกรรม 4 เทคนิคแห่งงานลายคำ**

ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. แนวคิดของกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. เนื้อหากิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. รูปแบบกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. สื่อการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. สถานที่จัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
7. กิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	นำการอธิบายในชั้นกิจกรรมมารวมกับขั้นนำ เพื่อให้มีเวลาในการจัดกิจกรรมขั้นกิจกรรมเพียงพอ (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
8. การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> นำการอธิบายในชั้นกิจกรรมมารวมกับขั้นนำ เพื่อให้มีเวลาในการจัดกิจกรรมขั้นกิจกรรมเพียงพอ 	อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มรายละเอียดหลังจบกิจกรรมแล้ว จะจบกิจกรรมอย่างไร ให้โยงไปถึงการเห็นคุณค่า/ การอนุรักษ์ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม 	อ.ดร.สรिता เจือศรีกุล

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. แนวคิดของกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. เนื้อหากิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. รูปแบบกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. สื่อการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. สถานที่จัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
7. กิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรม	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	ควรมีการประเมินการสะท้อนคิด หรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วย (อ.ดร.สริตา เจือศรีกุล)

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มรายละเอียดของบุคลากรในชุมชน ว่าเป็นบุคคลประเภทใด เช่น ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ นักอนุรักษ์ 	อ.ดร.ศิริก้อย ชุตาทวีสวัสดิ์
<ul style="list-style-type: none"> ควรมีการเชื่อมโยงเทคนิคไปสู่การสร้างสรรค์งานในเชิงต่อยอดด้วย เช่น ผลิตภัณฑ์ สินค้า 	อ.ดร.สริตา เจือศรีกุล

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
กิจกรรมนิทรรศการสร้างสรรค์ปั้นลำปาง

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. แนวคิดของกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
3. เนื้อหากิจกรรม	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
4. รูปแบบกิจกรรม	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
5. สื่อการเรียนรู้	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
6. สถานที่จัดกิจกรรม	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
7. กิจกรรมการเรียนรู้	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	
8. การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรม	+1	0	0	0.3	ปรับปรุง	ควรมีกิจกรรมสะท้อนคิด (อ.ดร.สรिता เจือศรีกุล)

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
• เพิ่มรายละเอียดการจัดแสดง	อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. ข้อใด ไม่ใช่ ลักษณะของงานลายคำ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. “งานลายคำ” จัดเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทใด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. ข้อใดเป็น “วัตถุประสงค์” ของการสร้างสรรคงานลายคำ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. งานลายคำสกุลช่างลำปาง ไม่ปรากฏการใช้เทคนิคใด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	อาจแก้ข้อคำถามเป็น “ข้อใดไม่ใช่เทคนิคในงานลายคำ” (อ.ดร.สรिता เจือศรีกุล)
5. งานลายคำสกุลช่างลำปาง ไม่นิยม สร้างในตำแหน่งใดของอาคาร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. งานลายคำสกุลช่างลำปาง ไม่นิยม สร้างในตำแหน่งใดของอาคาร	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
7. “ลายหม้อดอก หรือ ปูรณฆฏะ” เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายถึงสิ่งใด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. ลวดลายใดในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ที่ได้รับ “แรงบันดาลใจ” เครื่องสักการะในพิธีกรรมที่มีอยู่จริง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. อิทธิพลวัฒนธรรมใด ไม่ได้ ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบและเนื้อหาของงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
10. ข้อใด ส่งผลกระทบต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	ผู้ทรงคุณวุฒิ					
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ด้านประวัติความเป็นมา						
1. งานลายคำสกุลช่างลำปางมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. ก่อนหน้านี้ ท่านมีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	-1	0.3	ปรับปรุง	
ด้านความสำคัญ						
3. งานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสำคัญต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. งานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสำคัญในแง่ทุนทางวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	+1	0	-1	0	ปรับปรุง	แก้คำว่า “ในแง่” เป็น “เพราะเป็น” (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวีสวัสดิ์) คำที่ใช้ค่อนข้างยาก (อ.ดร.สรिता เจือศรีกุล)
5. งานลายคำสกุลช่างลำปางมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์รักษา	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. สถานศึกษาท้องถิ่นควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
7. ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และต่อยอดงานลายคำสกุลช่างลำปาง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านกระบวนการ						
8. กระบวนการวิธีการสร้างสรรค์งานลายคำ มีกระบวนการและวัสดุในการสร้างสรรค์ที่ง่ายและไม่ซับซ้อน สามารถทำได้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ด้านการประยุกต์ใช้						
9. งานลายคำสกุลช่างลำปางสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือต่อยอดในแนวทางอื่นๆ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ภาพรวมเจตคติ						
10. ท่านมีเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่าง	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ลำปาง						

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> ข้อ 2 ด้านประวัติความเป็นมา คำถามค่อนข้างงงว่า ก่อนการเข้ากิจกรรม เยาวชนจะมีความรับรู้อย่างไร 	อ.ดร.สรีดา เจือศรีกุล

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบวัดระดับเจตคติจากการสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	ผู้ทรงคุณวุฒิ					
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ขั้นการรับรู้						
1. ร่วมตอบคำถามระหว่างร่วมกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
2. บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ขั้นการตอบสนอง						
4. ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
5. แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. แสดงถึงความรู้สึกเชิงบวกในขณะที่ทำกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ขั้นการเห็นคุณค่า						
7. อธิบายคุณค่าและความสำคัญของงานลายคำได้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. มีการจดบันทึกคุณค่าและความสำคัญของงาน	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. แสดงออกถึงความกระตือรือร้น ในขณะปฏิบัติกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
10. แสดงออกถึงพฤติกรรมอื่น ที่แสดงถึงความเข้าใจและเห็นคุณค่า	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
<ul style="list-style-type: none"> อาจมีตัวอย่างพฤติกรรมประกอบ เพื่อแสดงให้เห็นพฤติกรรมชัดเจน 	อ.ดร.สิริตา เจือศรีกุล

**ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม**

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม						
1. เพศ	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	ควรระบุ “เพิ่มเติม” (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
2. อายุ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
3. สถานภาพ	+1	0	+1	0.6	ใช้ได้	ควรระบุ รายละเอียด (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม						
4. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมี ความเหมาะสม	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	
5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การ จัดกิจกรรม	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	
6. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความ เหมาะสมกับช่วงวัย	+1	+1	0	0.6	ใช้ได้	
7. รูปแบบกิจกรรมที่จัดมี ความสำคัญ	+1	+1	-1	0.3	ปรับปรุง	แก้ข้อคำถาม (อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์)
8. กิจกรรมที่จัดไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ ง่าย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. กิจกรรมที่จัดสามารถนำไป ต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆได้ใน อนาคต	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
10. สถานที่ในการจัดกิจกรรมมี ความสอดคล้องและเหมาะสม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปลผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
11. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
12. ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมการจัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
13. ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อเสนอแนะ	ผู้ให้ข้อเสนอแนะ
- แก่ข้อคำถาม “มีการลำดับกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมได้ดี”	อ.ดร.ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์

ผลการตรวจค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์แลเนื้อหา
ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปางจากผลงานของเยาวชน

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จ. ลำปาง จำนวน 3 ท่าน

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่	คนที่	คนที่			
	1	2	3			
เกณฑ์การประเมิน						
ประเด็นการประเมิน						
ความถูกต้อง						
ระดับดีมาก : ชิ้นงานตรงตามโจทย์ที่กำหนด สามารถเข้าใจเทคนิคได้ในทันที	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับดี : ชิ้นงานตรงตามโจทย์ที่กำหนด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปานกลาง : ชิ้นงานตรงตามที่โจทย์และ เทคนิคที่กำหนด พอเข้าใจเทคนิคที่ใช้ได้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับพอใช้ : เมื่อประเมินชิ้นงานแล้วสามารถ เข้าใจเทคนิคที่ใช้ได้ยาก	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปรับปรุง : ไม่ถูกต้องตามโจทย์ที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ความสมบูรณ์ของชิ้นงาน						
ระดับดีมาก : ชิ้นงานมีความสมบูรณ์ มีรายละเอียด ประณีตเรียบร้อย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับดี : ชิ้นงานมีความสมบูรณ์ แต่สามารถเก็บ รายละเอียดได้มากยิ่งขึ้น	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปานกลาง : ชิ้นงานยังเก็บรายละเอียดไม่ เรียบร้อย	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับพอใช้ : ชิ้นงานเสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่ กำหนด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปรับปรุง : ชิ้นงานชำรุด ไม่สมบูรณ์	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC	แปล ผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ความคิดสร้างสรรค์						
ระดับดีมาก : มีการออกแบบมากกว่าตัวอย่างที่กำหนด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับดี : ชิ้นงานมีการออกแบบตามตัวอย่างที่กำหนด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปานกลาง : สามารถทำตามแบบที่กำหนดได้ในระดับใกล้เคียง	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับพอใช้ : ชิ้นงานมีรายละเอียดน้อยกว่าแบบ	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
ระดับปรับปรุง : ชิ้นงานมีคุณภาพน้อยกว่าตัวอย่างที่กำหนด	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน :

กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

DEVELOPMENT OF AN ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH:

CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

แนวเหตุผล

จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งอดีตเรียกว่า “ล้านนา” ปรากฏงานศิลปกรรมแขนงหนึ่ง คือ งานจิตรกรรม ซึ่งมีอายุระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-25 ลงมา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) โดยจิตรกรรมรูปแบบหนึ่งคืองานปิดทองบนพื้นรัก ซึ่งเรียกว่า “ลายคำ” จากกระแสความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าและความสำคัญในงานจิตรกรรมดังกล่าว เช่น การปล่อยให้เสื่อมสภาพ การให้ความสำคัญเฉพาะจิตรกรรมที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นระยะ แสดงถึงความไม่เข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของงานจิตรกรรมดังกล่าว จึงควรสร้างการเห็นคุณค่าให้กับบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชน ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวต่อไป ในพื้นที่ จังหวัดลำปาง พบอาคารที่ปรากฏงานลายคำหลงเหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่ (สุรพล ดำริห์กุล, 2544) จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับได้ว่าจิตรกรรมดังกล่าวมีความสุมเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น การอนุรักษ์รักษาจึงควรใช้กระบวนการทางศิลปศึกษา เรื่องกิจกรรมศิลปะที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเน้นกิจกรรมศิลปะที่สื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชน มีความสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดและความต้องการของชุมชน ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ (อภิชาติ พลประเสริฐ และ สรिता เจือศรีกุล, 2561) สอดคล้องกับคองดอน (Congdon, 1986) ที่เห็นว่าศิลปศึกษาควรมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายในการบูรณาการระหว่างศิลปะไทย กระบวนการทางศิลปศึกษา และการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชน โดยใช้หลักการคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและทฤษฎีพุทธิพิสัยเชิงภูมิปัญญาไทย เพื่อสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความหวงแหน ในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นำไปสู่การอนุรักษ์รักษางานลายคำสกุลช่างลำปางต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดกิจกรรม, ศิลปะชุมชน, การเห็นคุณค่า, งานลายคำสกุลช่างลำปาง

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และสำนึกรักท้องถิ่นของชุมชน

2. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนที่สร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำถามวิจัย

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง

ขอบเขตวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะงานลายคำสกุลช่างลำปางที่พบในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นงานจิตรกรรมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24 และมีเนื้อหาแสดงถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมภายในชุมชน

2. กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ปราชญ์ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญการจัดศิลปะชุมชน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทดลองใช้ชุดกิจกรรม คือ เยาวชนที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง 15-18 ปี จำนวน 30 คน

3. ระดับการเห็นคุณค่า (valuing) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างการเห็นคุณค่าในระดับการยอมรับในคุณค่านั้น (acceptance of a value) และการชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง
2. ได้ตัวอย่างการสร้างชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนที่ช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง

วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อพื้นที่ชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานที่และพื้นที่ชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำ

ตอนที่ 3 ภาพร่างหรือภาพถ่ายงานลายคำ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานที่และพื้นที่ชุมชน

สถานที่เก็บข้อมูล.....เวลาเก็บข้อมูล.....

ข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่.....

รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน/บริบทโดยรอบ
.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำ

ตำแหน่งที่ปรากฏของงานลายคำ (งานสถาปัตยกรรม/วัตถุ).....

การกำหนดอายุและรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัย.....

เทคนิคที่ใช้.....

ขนาดของงาน.....ชื่อผู้สร้างและผู้ซ่อมแซม(ถ้ามี).....

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้สร้าง
.....

ปีที่ซ่อมแซม
.....

สภาพของงานลายคำ
.....

เนื้อหาของงานลายคำ/ประเภทของลวดลาย
.....

ตอนที่ 3 ภาพลายเส้น ภาพถ่ายงานลายคำ หรือภาพถ่ายเก่า

ชื่อไฟล์.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....

(.....)

**แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน
สำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง**

วัตถุประสงค์: เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์เมื่อ.....เวลา.....น.
สถานที่.....

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ระดับการศึกษา.....ภูมิถิ่นกำเนิด.....
อาชีพ-สถานที่ประกอบอาชีพ.....ระยะเวลาการอาศัยในชุมชน.....ปี
บทบาทหน้าที่ในชุมชน.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลชุมชน

ชื่อชุมชน

.....

ตำแหน่งที่ตั้ง

.....

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

.....

อาชีพหลักของชุมชน.....

สถานที่สำคัญภายในชุมชน.....

ความเชื่อ/ประเพณีสำคัญ

.....

อัตลักษณ์สำคัญของชุมชน.....

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานลายคำในชุมชน

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรมด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. สถานที่ที่ปรากฏงานลายคำนี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

.....

2. งานลายคำดังกล่าว ผ่านการบูรณะซ่อมแซมจากหน่วยงานหรือชุมชนหรือไม่

.....

3. สถานที่หรืองานลายคำที่ปรากฏ ได้รับการดูแลรักษาอย่างไรบ้าง

.....

4. ลายคำดังกล่าวมีลักษณะ รูปแบบลวดลาย ความเชื่ออย่างไรบ้าง

.....

ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

5. คนในชุมชนมีความรับรู้หรือเห็นคุณค่าเกี่ยวกับงานลายคำนี้อย่างไรบ้าง

.....

6. งานลายคำดังกล่าว ปรากฏความเชื่อมโยงกับคติความเชื่อ หรือประเพณีของชุมชนหรือไม่ ชุมชนมีความเข้าใจและความคิดเห็นอย่างไรบ้าง

.....

7. งานลายคำที่ปรากฏ มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ สถานที่ ประเพณี บุคคล หรือโบราณวัตถุชิ้นอื่นๆ ของชุมชนหรือไม่

.....

8. บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน มีความรับรู้ ความสนใจต่องานลายคำภายในชุมชนหรือไม่ หากมีได้รับการนำไปพัฒนาต่อยอดในทางใดบ้าง

.....

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ

9. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการศึกษา อนุรักษ์ หรือต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำจากชุมชนของท่านหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏในรูปแบบใดบ้าง

.....

10. ท่านคิดว่าเยาวชนในชุมชนของท่านมีความรับรู้ ความเข้าใจ และความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำในชุมชนและกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

11. ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมในลักษณะใด เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดการเห็นคุณค่าของศิลปะในชุมชน

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

**แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะ
ชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง**

วัตถุประสงค์: เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนที่สร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....

สังกัด.....

ระดับการศึกษา

ข้อมูลประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานด้านศิลปะไทย

.....เป็นระยะเวลา.....ปี

สัมภาษณ์เมื่อ.....เวลา.....

น. ช่องทางการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานจิตรกรรมไทยแบบประเพณีนิยมหรืองานลายคำหรือไม่

.....

2. ท่านคิดว่ารูปแบบและเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปางคืออะไร

.....

ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีคุณค่าอย่างไรต่อชุมชน และงานจิตรกรรมไทย
-
4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำ สามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง
-
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง
-

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ

6. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยในชุมชนหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง
-
7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ควรประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง
-
8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการเขียนจิตรกรรมไทยแบบโบราณ
-
9. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง
-
10. ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับงานลายคำในชุมชนให้แก่เยาวชนในชุมชนหรือไม่ หากจัดกิจกรรม ควรจัดในรูปแบบใดบ้าง
-

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่า

ศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

วัตถุประสงค์: เพื่อวิเคราะห์งานลายคำสกุลช่างลำปางที่มีความสำคัญต่อชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนที่สร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่าง ลำปาง

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....

สังกัด.....

ระดับการศึกษา

.....

ข้อมูลประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานด้านศิลปะไทย

.....เป็นระยะเวลา.....ปี

สัมภาษณ์เมื่อ.....เวลา.....

น. ช่องทางการสัมภาษณ์

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

2. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปางคืออะไร

.....

ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสัมพันธ์หรือความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนและจิตรกรรมไทย

.....

4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

.....

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ

6. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยในชุมชนหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ปรากฏการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง

.....

7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ควรประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง

.....

8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการเขียนจิตรกรรมไทยแบบโบราณ

.....

9. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง

.....

10. ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับงานลายคำในชุมชนให้แก่เยาวชนในชุมชนหรือไม่ หากจัดกิจกรรม ควรจัดในรูปแบบใดบ้าง

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะ

ชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

วัตถุประสงค์: เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนเพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....สังกัด.....อายุการทำงาน.....ปี

ระดับการศึกษา.....สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา.....

บทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา

.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....เวลา.....

น. ช่องทางการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

1. สถานศึกษาของท่านมีบทบาทและความสัมพันธ์ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

2. สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

3. ชุมชนและสถานศึกษาของท่านมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนด้านศิลปะหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

4. ท่านคิดว่าในชุมชนที่สถานศึกษาของท่านตั้งอยู่ มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นหรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไรบ้าง
-
5. การจัดการกิจกรรมศิลปะและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยภายในสถานศึกษาและชุมชนของท่าน ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง
-

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

6. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางหรือไม่ อย่างไรบ้าง
-
7. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปางคืออะไร
-

ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

8. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสัมพันธ์หรือความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน
-
9. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางสามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง
-
10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง
-

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ

11. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยในชุมชนหรือไม่ หากปรากฏกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง
-
12. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน มีปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง
-

13. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการเขียนจิตรกรรมไทยแบบโบราณ

.....

14. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง

.....

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

15. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนมีองค์ประกอบประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

16. การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนกับเยาวชนภายในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง

.....

17. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีความสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

.....

18. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางมีความสนใจต่อการจัดศิลปะชุมชนในแนวทางใดบ้าง

.....

19. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางหรือจังหวัดใกล้เคียงหรือไม่ อย่างไร

.....

20. ท่านคิดว่าพื้นที่จังหวัดลำปางมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนอย่างไรบ้าง

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็น

คุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

วัตถุประสงค์: เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน เพื่อสร้างชุดกิจกรรม
เพื่อสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางสำหรับเยาวชน

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในจังหวัดลำปาง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ระดับการศึกษา

ประสบการณ์ทำงานด้านการจัดศิลปะชุมชน

รูปแบบกิจกรรม

สัมภาษณ์เมื่อ.....เวลา.....

น. ช่องทางการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับการออกแบบชุดกิจกรรม

ด้านข้อมูลเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง

1. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง

2. ท่านคิดว่ารูปแบบหรือเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของงานลายคำสกุลช่างลำปางคืออะไร

ด้านการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

3. ท่านคิดว่างานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสัมพันธ์หรือความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน
.....
4. ท่านคิดว่าการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถทำได้โดยแนวทางใดบ้าง.....
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการต่อยอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง
.....

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ

6. ในก่อนหน้านี้ปรากฏการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไทยในชุมชนหรือไม่ หากมีกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบใดบ้าง
.....
7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ควรคำนึงอย่างไรบ้าง
.....
8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของวัสดุ/อุปกรณ์ของกระบวนการงานจิตรกรรมไทยแบบโบราณ
.....
9. ท่านคิดว่าเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยในรูปแบบหรือแนวทางใดบ้าง
.....

ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

10. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
.....
11. การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนภายในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยและบริบทด้านใดบ้าง.....

12. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีความสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
.....
13. ท่านคิดว่าเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางมีความสนใจต่อการจัดศิลปะชุมชนในแนวทางใดบ้าง
.....
14. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางหรือ
จังหวัดใกล้เคียงหรือไม่ อย่างไร
.....
15. ท่านคิดว่าพื้นที่จังหวัดลำปางมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน
อย่างไรบ้าง.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง สำหรับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

แนวคิดการออกแบบกิจกรรม :

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งจะนำไปสู่การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง ซึ่งเป็นศิลปะชุมชนที่พบในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ในด้านพุทธิพิสัย ระดับความจำความเข้าใจ และจิตพิสัย ในระดับการรับรู้ การตอบสนอง และการเห็นคุณค่า และใช้แนวทางการจัดการศึกษาตามทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย ซึ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาไทยจากเอกสารและบุคคล และการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าถึงประสบการณ์โดยตรง และสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์งานศิลปกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมไทย ซึ่งประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ทางกายภาพด้วยกระบวนการเก็บข้อมูลและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 2) การอนุรักษ์โดยทางอ้อม คือการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ และสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์งานศิลปกรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปหลักการจัดกิจกรรม 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านเนื้อหา กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของงานลายคำและประวัติความเป็นมาของชุมชน 2. ด้านเทคนิค กิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง ผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และมีการประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัย เพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับความเข้าใจต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง 3. ด้านรูปแบบกิจกรรม มีกิจกรรมไม่ซับซ้อน มีระยะการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยรุ่น มีการสาธิตเทคนิคที่หลากหลาย สนุกและสามารถทำได้ง่าย 4. ด้านการมีส่วนร่วม บุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับเยาวชน 5. ด้านการเผยแพร่ มีการนำเสนอผลงานต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยรูปแบบนิทรรศการ เพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม

คำชี้แจง

- ชุดกิจกรรมนี้ประกอบด้วยกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ 1. กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม 2. 4 เทคนิคของงานลายคำ 3. ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย 4. นิทรรศการ สร้างศิลป์ถิ่นลำปาง

2. งานลายคำสกุลช่างลำปาง หมายถึง งานลายคำที่พบในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง
3. การเห็นคุณค่า ตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย และด้านจิตพิสัย ประกอบด้วย
 1. ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่
 1. ระดับความจำ คือ สามารถจดจำความรู้ต่างๆที่ได้เรียนรู้มา
 2. ระดับความเข้าใจ คือ สามารถแปลและขยายความสิ่งที่ได้เรียน
 - 3.2 ด้านจิตพิสัย ได้แก่
 1. ขั้นการรับรู้ คือ การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่จะปลูกฝัง ประกอบด้วย
 - 1.1 การรู้ตัว
 - 1.2 การเต็มใจรับรู้
 - 1.3 การควบคุมการรับรู้
 2. ขั้นการตอบสนอง คือ การที่ผู้เรียนรับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น และมีโอกาสตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ประกอบด้วย
 - 2.1 การยินยอมตอบสนอง
 - 2.2 การเต็มใจตอบสนอง
 - 2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนอง
 3. ขั้นการเห็นคุณค่า คือ การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น เกิดการเห็นคุณค่า มีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น ประกอบด้วย
 - 3.1 การยอมรับในคุณค่านั้น
 - 3.2 การชื่นชอบในคุณค่านั้น
 - 3.3 ความผูกพันในคุณค่านั้น
4. การวัดประเมินผลกลุ่มตัวอย่าง วัดจากเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย
 1. แบบวัดความเข้าใจต่อรูปแบบและเนื้อหาในงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 2. แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 3. แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
 4. แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง
 5. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม

แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

สาระที่ 1 : ประวัติความเป็นมาของงานลายคำสกุลช่างลำปาง

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม

ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

แนวคิด : ความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์และที่มารวมถึงการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ส่วนหนึ่งนั้นย่อมเกิดขึ้นจากการได้สัมผัสและรับรู้จากประสบการณ์ตรง ทั้งการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนและศิลปวัตถุ-โบราณสถานในสถานการณ์และสถานที่จริง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและกระบวนการสร้างสรรค์
2. เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางได้

เนื้อหา

งานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นจิตรกรรมล้านนารูปแบบหนึ่งที่ปรากฏหลงเหลือมากที่สุดในพื้นที่จังหวัดลำปาง สามารถแบ่งการกำหนดอายุได้ระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 ลงมา โดยการกำหนดอายุดังกล่าวสอดคล้องกับช่วงเวลาการสร้างอาคารศาสนสถานภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับประวัติความเป็นมาของชุมชนด้วย

การกำหนดช่วงอายุของงานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ได้แก่ วิหารพระพุทธ วัดพระธาตุลำปางหลวง
2. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ได้แก่ วิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง , วิหารวัดเวียง
3. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ได้แก่ วิหารจามเทวี วัดปงยางคก , วิหารวัดไหล่หินหลวง
4. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ได้แก่ วิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ , วิหารวัดกะตึกเชียงมัน
5. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่าในจังหวัดลำปาง

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถเรียงตามลำดับอายุหรือเส้นไทม์ไลน์ เพื่อกำหนดเส้นทางการศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปางได้ดังนี้

รูปแบบกิจกรรม

กิจกรรม “เรียนรู้ชุมชน ылงานศิลปกรรม” เป็นการทัศนศึกษา (Field Trip) วัดสำคัญภายในชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปางภายในอาคารศาสนสถานภายในวัด เพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับงานลายคำที่เป็นศิลปวัตถุในสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเห็นคุณค่าโดยประสบการณ์ตรง

สื่อการเรียนรู้

1. ผลงานลายคำสกุลช่างลำปาง ที่ปรากฏในอาคารศาสนสถานของวัดที่ทัศนศึกษา
2. สื่อนำเสนอภาพนิ่ง เรื่อง งานลายคำสกุลช่างลำปาง
3. เอกสารคู่มือการร่วมกิจกรรม

สถานที่ในการทัศนศึกษา : วัดไหลหินหลวง – วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา
, วัดปางยงคก อำเภอห้างฉัตร วัดพระธาตุเสด็จ – วัดศรีชุม อำเภอเมืองลำปาง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ (30 นาที)

วิทยากรกล่าวต้อนรับผู้ร่วมกิจกรรม แนะนำตัวและทีมงานการจัดกิจกรรม และชวนพูดคุยเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดลำปาง ด้วยวิธีการถามตอบ และให้ผู้ร่วมกิจกรรมแนะนำตัว เพื่อทำความรู้จักเบื้องต้น

ขั้นกิจกรรม (180 นาที)

วิทยากรให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำแบบทดสอบก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

วิทยากรบรรยายเรื่องงานลายคำสกุลช่างลำปาง และอธิบายรูปแบบและการใช้คู่มือการร่วมกิจกรรมจากนั้นจึงพาผู้ร่วมกิจกรรมทัศนศึกษาและนำชมงานลายคำสกุลช่างลำปางตามเส้นทางที่กำหนดไว้

ขั้นสรุป (30 นาที)

วิทยากรนำสรุปเนื้อหากิจกรรม และให้แลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางโดยวิธีถามตอบกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และรวมกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่า

การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

ด้านพุทธิพิสัย : แบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง
(แบบทดสอบก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม)

ด้านจิตพิสัย : แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรม

ในกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นการนำทัศนศึกษาและบรรยายให้ความรู้กับเยาวชน วิทยากร ควรศึกษาและนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ของงานลายคำอย่างครบถ้วน ได้แก่ 1. ที่มาของงานลายคำ 2. เทคนิคในงานลายคำ 3. ลวดลายและประเภทของลวดลาย 4. คติความเชื่อที่ปรากฏในงานลายคำ และ 5. ข้อมูลของสถานที่ที่ปรากฏงานลายคำ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในองค์ความรู้ของงานลายคำสกุลช่างลำปาง ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้เบื้องต้นในการเข้าร่วมกิจกรรมถัดไป

แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

สาระที่ 2 : ความเข้าใจในเทคนิคการสร้างสรรคงานลายคำสกุลช่างลำปาง

กิจกรรมที่ 2 : 4 เทคนิคของงานลายคำ

ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

แนวคิด : การเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์และกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โดยการศึกษาจาก การปฏิบัติจริงด้วยเทคนิคหลากหลาย การจะทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ สามารถ แยกแยะความเหมือนและแตกต่างของวัสดุอุปกรณ์ทั้งแบบโบราณและแบบประยุกต์ สามารถนำองค์ ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสร้างสรรค์และต่อยอดที่หลากหลาย นำไปสู่ความหวนแหนดเห็นคุณค่า ในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ซึ่งเป็นต้นแบบและที่มาขององค์ความรู้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่าง ลำปาง ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการสร้างสรรค์เทคนิคต่างๆ และกระบวนการอนุรักษ์และดูแล รักษางานศิลปวัตถุและโบราณสถานของชุมชน

เนื้อหา

กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ เป็นกิจกรรมเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำ โดยอ้างอิงจากเทคนิคที่ปรากฏในงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางทั้ง 4 เทคนิค ประกอบด้วย

1. เทคนิคแม่พิมพ์ลายทองฉลุ เป็นการสร้างลวดลายด้วยเทคนิคปิดทองลงบนพื้นรักตาม ร่องฉลุของลวดลายบนกระดาษ คล้ายคลึงกับเทคนิคปิดทองของช่างไทยภาคกลางที่เรียกว่า “ปิดทอง ลายฉลุ” วิธีการนี้เป็นเทคนิคที่ทำได้ง่ายและรวดเร็ว มักใช้ในการสร้างลวดลายที่ซ้ำกัน (สุรพล ดำริห์ กุล, 2544) ทั้งนี้ เพราะช่างในวัฒนธรรมล้านนามีความผูกพันกับงานกระดาษอยู่แล้ว การเขียนแบบ ผูกลวดลายบนกระดาษจึงง่ายและถนัดมากกว่าวิธีอื่น (ฐาปกรณ์ เครือระยา, 2563)

2. เทคนิคลายชูด เป็นการสร้างลวดลายโดยการชูดขีดเส้นลงบนพื้นที่ที่ปิดทองไว้แล้ว ลักษณะคล้ายคลึงกับการทำลวดลายบนพื้นผิวภาชนะที่เรียกว่าเครื่องเงิน ที่เรียกว่า “ฮายดอก หรือ ฮายลาย” ลวดลายดังกล่าวจะมีรายละเอียดและเส้นที่เป็นอิสระมากกว่าลายทองฉลุ ถือเป็นเทคนิค รุ่นเก่าที่พบในการประดับเสาอาคารในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

3. เทคนิคผสมระหว่างการชูดลายและลายทองฉลุ เทคนิคดังกล่าว เป็นการปิดทองลาย ฉลุเพื่อเป็นเค้าโครงของลาย จากนั้นจึงเพื่อรายละเอียดด้วยการใช้เหล็กแหลมชูดตกแต่งภายในเค้า

โครงลายนั้น มักพบเทคนิคดังกล่าวในภาพที่ต้องการรายละเอียดมาก โดยสุรพล ดำริห์กุล (2544) กล่าวว่าเทคนิคดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะเฉพาะของลายคำล้านนา โดยพบว่ามีจำนวนมากที่สุดและพบในทุกช่วงเวลา

4. เทคนิคลายรดน้ำ เทคนิคดังกล่าว มีกระบวนการวิธีเช่นเดียวกับลายรดน้ำในงานศิลปะไทย ภาคกลาง โดยธำปกรณ์ เครือระยา (2563) กล่าวว่า เป็นเทคนิคที่เริ่มปรากฏในล้านนาราวช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 มาจนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 26 โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ แสดงถึงการรับอิทธิพลจากงานศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ กิจกรรมนี้ได้ประยุกต์วัสดุอุปกรณ์เป็นสมัยใหม่บางส่วน ในการร่วมปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจากวัสดุตามกระบวนการแบบโบราณนั้นมีข้อจำกัดในการใช้งาน ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้เชิงปัจเจกมากกว่า

ภาพจากซ้าย : งานลายคำเทคนิคชุด เทคนิคฉลุ เทคนิคผสม และเทคนิคลายรดน้ำ

รูปแบบการจัดกิจกรรม

กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ เป็นการเรียนรู้เทคนิคในงานลายคำทั้ง 4 เทคนิค โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 7-8 คน และแบ่งฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ตามเทคนิคการสร้างสรรคงานลายคำสกุลช่างลำปางทั้ง 4 เทคนิค

ผู้ร่วมกิจกรรมจะได้เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 4 ฐาน ระยะเวลาฐานละ 30 นาที และเวียนฐานการเรียนรู้จำนวนครบทั้ง 4 ฐาน โดยมีวิทยากรประจำฐานสาธิตและนำปฏิบัติกิจกรรมแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดอุปกรณ์การสร้างสรรคงานลายคำ 4 เทคนิค
2. ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ สำหรับสาธิตการสร้างสรรคงานลายคำทั้ง 4 เทคนิค
3. ตัวอย่างชิ้นงานลายคำทั้ง 4 เทคนิค
4. เอกสารคู่มือการร่วมกิจกรรม

สถานที่การจัดกิจกรรม : อาคารวิบูลพล โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

วัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย อุปกรณ์ในกลุ่มชุดกิจกรรม ซึ่งแยกตามเทคนิคในการจัดกิจกรรมจำนวน 4 ฐาน โดยทุกชุดประกอบด้วยวัสดุพื้นฐาน ได้แก่ ทองคำเปลว และแผ่นอะคริลิกสีดำ โดยอุปกรณ์เพิ่มเติมของแต่ละเทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคลายชุด ได้แก่ เหล็กชุด หรือ ปากกาปลายแหลม
2. เทคนิคลายฉลุ ได้แก่ มีดคัตเตอร์ แผ่นพลาสติกใส และปากกาเคมี
3. เทคนิคลายผสม ได้แก่ มีดคัตเตอร์ แผ่นพลาสติกใส และปากกาเคมี และใช้เหล็กชุดจากเทคนิคแรก
4. เทคนิคลายรดน้ำ ได้แก่ พู่กันเบอร์ 00 สำลีก้อน

ทั้งนี้ แต่ละฐานเทคนิค จะประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกัน ได้แก่ สีน้ำมันปิดทองหรือสีเพ็กซ์ แผ่นยางรองตัด และสีโปสเตอร์สีเหลือง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ (30 นาที)

วิทยากรชวนพูดคุยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะเทคนิคต่างๆที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยปฏิบัติ โดยวิธีสุ่มถาม และสอบถามเทคนิคเกี่ยวกับงานลายคำที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยปฏิบัติหรือรับทราบมาก่อน

จากนั้นวิทยากรอธิบายรายละเอียดและแนะนำวัสดุอุปกรณ์และอธิบายความต่างระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุอุปกรณ์แบบโบราณ และการสร้างสรรค์โดยประยุกต์วัสดุอุปกรณ์แบบสมัยใหม่ และแนวคิดของกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ-สถานในประเทศไทย

ขั้นกิจกรรม (120 นาที)

จากนั้นวิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 7-8 คน และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติกิจกรรมตามฐานที่กำหนดไว้ ฐานกิจกรรมละ 30 นาที จากนั้นจึงเวียนสลับเข้าสู่ฐานต่อไป จนครบทั้ง 4 ฐาน

ขั้นสรุป (30 นาที)

วิทยากรนำ โดยสุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อนำเสนอแนวคิดและผลงาน จากนั้นจึงพูดคุยเกี่ยวกับความรู้สึกและข้อจำกัดขณะร่วมปฏิบัติกิจกรรม จากนั้นวิทยากรจึงสรุปกิจกรรม

การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากผลงานการเข้าร่วมกิจกรรมโดยการประเมินตนเอง

ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการร่วมกิจกรรม

ด้านทักษะพิสัย : ประเมินทักษะปฏิบัติการสร้างสรรค์งานลายคำสกุลช่างลำปาง

ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรม

เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าว มีทั้งการใช้วัสดุแบบโบราณและการประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ ทั้งนี้วิทยากรควรให้ความรู้แก่เยาวชน ในเรื่อง คุณสมบัติและข้อจำกัดของวัสดุอุปกรณ์ ทั้งแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ ความสำคัญของการใช้วัสดุแบบโบราณ คือ การคงใช้ทองคำเปลวในการจัดกิจกรรม และเหตุผลของการปรับเปลี่ยนการใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น การใช้สีเพ็ล็กซ์แทนยางรัก ทั้งให้ความรู้ถึงผลจากการใช้วัสดุอุปกรณ์แบบใหม่ที่โยงไปถึงการอนุรักษ์ศิลปวัตถุด้วยเทคนิคแบบโบราณ ทั้งนี้ วิทยากรควรมีการสาธิตตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการสร้างสรรค์แบบโบราณด้วย

หมายเหตุ

1. สีนํ้ามันปิดทอง ใช้ แทนยางรัก ซึ่งมีพิษและอาจมีผลกระทบต่อเยาวชนที่เข้าร่วมในกรณีที่แพ้ยางรัก
2. ใช้สีโปสเตอร์สีเหลือง แทน นํ้ายาหยาด ในเทคนิคลายรดน้ำ เพื่อความสะดวกในกรณีที่สามารถหาหินหยาดได้ยากหรืองบประมาณการจัดกิจกรรมมีจำนวนจำกัด
3. ใช้แผ่นพลาสติกใส แทน กระจาดชา ในการฉลุแบบพิมพ์ลายคำ เนื่องจากการฉลุกระจาดชาให้คมชัดต้องใช้คู่กับสีวอดกกระจาดชา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีความซับซ้อนและต้องมีทักษะการใช้ จึงไม่เหมาะสมในกรณีการจัดกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก

แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

สาระที่ 3 : การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่

กิจกรรมที่ 3 : ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย

ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

แนวคิด : “กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมด้วยความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติเพื่อปลูกฝังศิลปะและวัฒนธรรมให้เยาวชนและบุคลากรในชุมชนได้เรียนรู้ เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของงานลายคำสกุลช่างลำปางซึ่งเป็นศิลปกรรมของชุมชน โดยใช้เทคนิคซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกกลุ่มมีความเข้าใจในกระบวนการร่วมกันได้โดยง่าย และสามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์และขั้นตอนสำหรับการต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมประยุกต์องค์ความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานลายคำร่วมสมัย
2. เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเรียนรู้การสร้างสรรคงานศิลปะร่วมกับชุมชน

เนื้อหา

งานลายคำเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ หรือ Stencil เป็นรูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ได้รับความนิยมมากที่สุดแขนงหนึ่ง ซึ่งมีการพัฒนามาสู่ภาพพิมพ์ตะแกรงไหมและซิลค์สกรีนในปัจจุบัน เทคนิคดังกล่าวมีรูปแบบผลงานและกระบวนการใกล้เคียงกับกระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำแบบโบราณ อีกทั้งสามารถนำไปเทคนิคดังกล่าวไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ร่วมกับงานศิลปะเทคนิคอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการอนุรักษ์กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำให้คงอยู่ต่อไปได้

ตุ่งชาววา จัดเป็นเครื่องสักการะบูชาที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ โดยคำว่า “ชาววา” หมายถึงขนาดความยาวของตุ่งที่ยาวถึงยี่สิบวา หรือ สี่สิบเมตร โดยนัยแล้วคือการอุปมาว่าตุ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นตุ่งที่มีความยาวเป็นพิเศษ

คติและความหมายที่ปรากฏในการสร้างสรรค์ตุ่งชาววานั้น จะประกอบด้วยลวดลายหรือสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นมงคลต่างๆ เช่นรูปปราสาท ซึ่งแสดงถึงทิพยวิมานของเทวดา สิงห์ หรือราชสีห์ เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและความกล้าหาญ ความสง่างามและความ นาค หมายถึง สูงศักดิ์

ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ ธรรมจักร หมายถึง พระธรรม ถือเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ดอกบัว หมายถึง ความบริสุทธิ์และความดีงาม ความสูงส่งและความศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นดอกไม้สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา หม้อดอก หรือ ปุณณฆะ ซึ่งหมายถึง หม้อน้ำที่มีน้ำเต็มบริบูรณ์ มีเถาไม้เลื้อยออกทั้งสองข้าง แสดงถึงชีวิตและความสร้างสรรค์ หรือบางแห่งปรากฏในลักษณะของรูปหม้อน้ำบรรจุ ดอกบัวทั้งดอกและก้านใบ ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ผู้เป็นเจ้าของประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาและบันดาลทรัพย์สมบัติทั้งปวง ถือเป็นหนึ่งในลายมงคล 108 ประการ

ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว วิทยากรหรือผู้นำกิจกรรมควรศึกษาคติความเชื่อและความหมายของลวดลายต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องคติและรูปแบบที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์

รูปแบบการจัดกิจกรรม

กิจกรรม “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” เป็นการเรียนรู้การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสร้งงานลายคำด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ หรือ Stencil ซึ่งเป็นเทคนิคที่ได้รับ ความนิยมมากที่สุด เพราะมีรูปแบบกระบวนการไม่ซับซ้อนและใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้โดยทั่วไป จึงมีรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นเยาวชนและผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นบุคลากรในชุมชนและผู้สนใจโดยทั่วไป

อีกทั้งรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว ยังส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบุคลากรในชุมชนที่มาจากช่วงวัยต่างๆ ผ่านการสร้างสร้งตุ้งผ้า ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีแนวคิดและที่มาจากวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยแบ่งกลุ่มการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มจำนวน 12 กลุ่ม เพื่อสร้างสร้งตุ้งผ้าชาววา

สื่อการเรียนรู้

1. ชุดอุปกรณ์การสร้างสร้งงานลายคำเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ
2. ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ สำหรับสาธิตการสร้างสร้งงานลายคำเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ (Stencil)
3. ตัวอย่างชิ้นงานลายคำเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ (Stencil)
4. เอกสารคู่มือการร่วมกิจกรรม

สถานที่การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน : วิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง

วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

1. สีอะคริลิกสีทอง
2. จานผสมสี
3. ฟองน้ำ
4. มีดคัตเตอร์
5. แผ่นพลาสติกใส
6. แผ่นยางรองตัด
7. ผืนผ้าที่ตัดเป็นโครงร่างของตุ๊ก

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ (30 นาที)

วิทยากรอธิบายประวัติความเป็นมาของงานภาพพิมพ์ฉลุ และลองให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ยกตัวอย่างงานภาพพิมพ์ฉลุจากของใช้ในชีวิตประจำวันตามความเข้าใจของตนเองโดยวิธีการสุ่มถาม วิทยากรอธิบายรูปแบบกิจกรรมและแนวคิดของงานศิลปะชุมชน

ขั้นกิจกรรม (120 นาที)

วิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจออกเป็น 2 กลุ่ม และให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับบุคลากรในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน โดยกลุ่มที่ 1 มีหน้าที่ในการ ประกอบผืนผ้าเป็นตุ๊กชาววาโดยใช้กาวติดผ้า และกลุ่มที่ 2 มีหน้าที่ในการฉลุลายบนแผ่นพลาสติก เพื่อใช้พิมพ์ลาย

เมื่อทั้งสองกลุ่ม จัดการหน้าที่ประจำกลุ่มเสร็จแล้ว วิทยากรจึงอธิบายและสาธิตกระบวนการ สร้างสรรค์ตุ๊กชาววาด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ลายฉลุ จากนั้นจึงให้เยาวชนและบุคลากรในชุมชน สร้างสรรค์ตุ๊กชาววาโดยใช้ฟองน้ำชุบสีอะคริลิกสีทอง จากนั้นจึงกดพิมพ์ลายผ่านแม่พิมพ์ลงบนผืนผ้าที่ ประกอบเป็นตุ๊กแล้ว

ขั้นสรุป (30 นาที)

วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอและอธิบายผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมทีละกลุ่ม จนครบ วิทยากรนำสรุปกิจกรรม และพูดคุยเกี่ยวกับข้อคิดเห็นจากการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เข้าร่วม

การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากผลงานการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือกิจกรรมและแบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว วิทยากรหรือผู้นำกิจกรรมควรศึกษาคติความเชื่อและความหมายของลวดลายต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องคติและรูปแบบที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์

แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

สาระที่ 4 : การนำเสนอและเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณะ

กิจกรรมที่ 4 : นิทรรศการสร้างสรรค์ปั้นลำปาง

ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

แนวคิด : การจัดนิทรรศการเผยแพร่สำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นพื้นที่เผยแพร่ความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการรื้อฟื้นประเพณีเพื่อคืนความสำคัญกับงานลายคำในฐานะส่วนหนึ่งของเครื่องประกอบพิธีกรรม จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และตระหนักถึงประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมและชุมชนได้รับ จะนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และการเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปาง และนำไปสู่ความหวงแหนในการอนุรักษ์ ศึกษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมและชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและเกิดเจตคติที่ดี อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

รูปแบบการจัดกิจกรรม

กิจกรรม “นิทรรศการสร้างสรรค์ปั้นลำปาง” เป็นนำเสนอผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรม “4 เทคนิคของงานลายคำ” ซึ่งเป็นการศึกษาเทคนิคต่างๆของงานลายคำสกุลช่างลำปาง และกิจกรรม “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” ซึ่งเป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับบุคลากรในชุมชนและผู้สนใจจากภายนอก โดยฟื้นฟูประเพณีการถวายตุง ณ วัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นประเพณีในวัฒนธรรมล้านนา มาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เพื่อให้เกิดมิติทางความหมายและความสำคัญของงานลายคำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่างลำปางร่วมกัน

โดยกิจกรรมจะจัดแสดงผลงานและป้ายเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องงานลายคำสกุลช่างลำปาง ณ วิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นหนึ่งในวัดที่ปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปางในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ทางวัดจะได้รวบรวมตุงผ้าเพื่อใช้ประกอบในงานประเพณีของวัดและชุมชนต่อไป

สถานที่การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน : วิหารโคมคำ วัดพระธาตุเสด็จ อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ (30 นาที)

วิทยากรชวนพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติมาแล้วทั้ง 3 กิจกรรม และอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมนิทรรศการสร้างสรรค์ศิลป์ถิ่นลำปาง และประวัติความเป็นมาการถวายเป็นมรดกตามความเชื่อของประเพณีล้านนา

ขั้นกิจกรรม (60 นาที)

วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์ตุ๊กตาสาวาวา และนำเข้าสู่พิธีถวายเป็นมรดก (ตามตุ๊ก) โดยมีคณะสงฆ์วัดพระธาตุเสด็จนำประกอบพิธี จากนั้นผู้ร่วมกิจกรรมร่วมกันออกแบบรูปแบบนิทรรศการและร่วมจัดสถานที่สำหรับการจัดแสดงนิทรรศการสร้างสรรค์ศิลป์ถิ่นลำปาง ซึ่งได้แก่ ตุ๊กตาสาวาวาและผลงานทักษะปฏิบัติจากกิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ

ขั้นสรุป (30 นาที)

วิทยากรชวนพูดคุยเพื่อสรุปกิจกรรม และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำแบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง (แบบทดสอบหลังการเข้าร่วมกิจกรรม) และแบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง จากนั้นจึงกล่าวปิดกิจกรรม

การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

ด้านพุทธิพิสัย : ประเมินผลจากแบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง (แบบทดสอบหลังการเข้าร่วมกิจกรรม)

ด้านจิตพิสัย : ประเมินผลจากแบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว วิทยากรควรกระตุ้นให้เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบนิทรรศการจากสิ่งของรอบตัวที่ปรากฏในวัด ทั้งให้แนวคิดและตัวอย่างรูปแบบการจัดกิจกรรมในสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมด้วย

แบบทดสอบวัดความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมายกากบาทในตัวเลือกคำตอบที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใด ไม่ใช่ ลักษณะของงานลายคำ
 - ก. งานปิดทองประดับกระจก
 - ข. งานปิดทองบนพื้นยางรักหรือชาด
 - ค. งานเขียนสีฝุ่นบนแผ่นไม้
 - ง. งานปิดทองบนลวดลายปูนปั้น
2. “งานลายคำ” จัดเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทใด
 - ก. งานสถาปัตยกรรม
 - ข. งานประติมากรรม
 - ค. งานจิตรกรรม
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
3. ข้อใดเป็น “วัตถุประสงค์” ของการสร้างสร้อยงานลายคำ
 - ก. ใช้ประดับตกแต่งอาคารเพื่อความสวยงาม
 - ข. เพื่อแก้ปัญหาทางเชิงช่างเรื่องความแข็งแรงกระด้างในงานสถาปัตยกรรม
 - ค. สามารถทดแทนจิตรกรรมเขียนสีได้
 - ง. ถูกต้องทุกข้อ
4. งานลายคำสกุลช่างลำปาง ไม่ปรากฏ การใช้เทคนิคใด
 - ก. เทคนิคปิดทองฉลุ
 - ข. เทคนิคชุดลาย
 - ค. เทคนิคลายรดน้ำ
 - ง. เทคนิคโรยผงทอง
5. ข้อใด ไม่ใช่ อุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการวิธีการสร้างสร้อยงานลายคำสกุลช่างลำปาง
 - ก. ยางรัก
 - ข. ชาด หรือ หาง
 - ค. กระดาษ
 - ง. กระจกสี
6. งานลายคำสกุลช่างลำปาง ไม่นิยม สร้างในตำแหน่งใดของอาคาร
 - ก. เสา และ เเชิงเสาของอาคาร
 - ข. แผงไม้คอสอง
 - ค. หน้าทับ หรือ หน้าบันของอาคาร
 - ง. ผนังด้านหลังของพระประธาน
7. “ลายหม้อดอก หรือ ปูรณฆฏะ” เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายหมายถึงสิ่งใด
 - ก. จักรวาลวิทยาทางพระพุทธศาสนา
 - ข. ความอุดมสมบูรณ์
 - ค. พระธรรมคำสอน
 - ง. อำนาจและความเข้มแข็ง

8. ลวดลายใดในงานลายคำสกุลช่างลำปาง ที่ได้รับ “แรงบันดาลใจ” จากเครื่องสักการะในพิธีกรรมที่มีปรากฏอยู่จริง

ก. ลายตุ่งและโคม ลายปुरुณฆฎะ ข. ลายไส้หมู

ค. ลายเทวดา ง. ลายดาวพาดาน

9. อิทวัฒนธรรมใด ไม่ได้ ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบและเนื้อหาของงานลายคำสกุลช่างลำปาง

ก. วัฒนธรรมไทยภาคกลาง ข. วัฒนธรรมจีน

ค. วัฒนธรรมอินเดีย ง. วัฒนธรรมเขมร

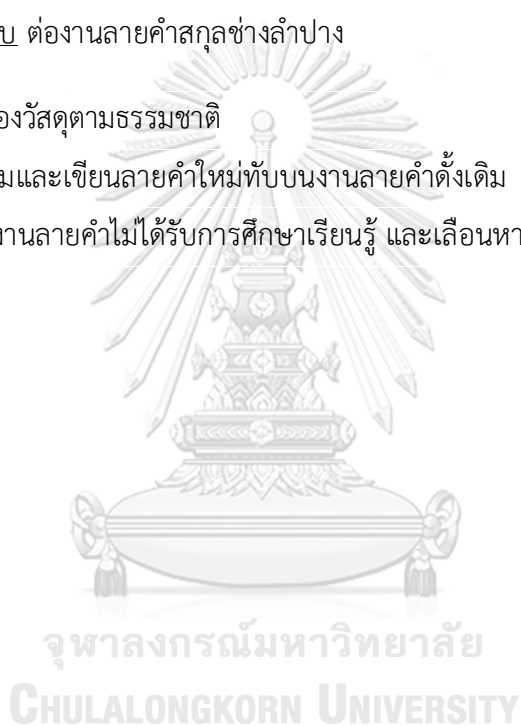
10. ข้อใด ส่งผลกระทบต่อ ต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง

ก. ความเสื่อมสภาพของวัสดุตามธรรมชาติ

ข. การลบลายคำดั้งเดิมและเขียนลายคำใหม่ที่ทับบนงานลายคำดั้งเดิม

ค. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานลายคำไม่ได้รับการศึกษาเรียนรู้ และเลือนหายในที่สุด

ง. ถูกต้องทุกข้อ

แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH

: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับการเห็นคุณค่าจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยทำเครื่องหมาย (/) ในช่องที่มีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยกำหนดระดับการเห็นคุณค่าเป็นระดับคะแนน มีความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับการเห็นคุณค่าในระดับ มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับการเห็นคุณค่าในระดับ มาก
- 3 หมายถึง มีระดับการเห็นคุณค่าในระดับ ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับการเห็นคุณค่าในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยมตามข้อมูลความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 15-18 ปี มากกว่า 18 ปี
3. สถานภาพ เยาวชนผู้ร่วมกิจกรรม บุคลากรในชุมชน

ตอนที่ 2 ระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยมตามข้อมูลความเป็นจริง

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการเห็นคุณค่า				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านประวัติความเป็นมา						
1	งานลายคำสกุลช่างลำปางมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน					
2	หลังการเข้าร่วมกิจกรรม ท่านมีความรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการเห็นคุณค่า				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านประวัติความเป็นมา						
ด้านความสำคัญ						
3	งานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสำคัญต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					
4	งานลายคำสกุลช่างลำปางมีความสำคัญเพราะเป็นทุนทางวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม					
5	งานลายคำสกุลช่างลำปางมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์รักษา					
6	สถานศึกษาท้องถิ่นควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง					
7	ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และต่อยอดงานลายคำสกุลช่างลำปางแก่เยาวชนในท้องถิ่น					
ด้านกระบวนการ						
8	กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำมีกระบวนการและวัสดุในการสร้างสรรค์ที่ง่ายและไม่ซับซ้อน สามารถทำได้ทุกช่วงวัย					
ด้านการประยุกต์ใช้						
10	งานลายคำสกุลช่างลำปางสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือต่อยอดในแนวทางอื่นๆ					
ภาพรวมเจตคติ						
10	ท่านมีเจตคติที่ดีต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง					

ข้อเสนอแนะ

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมรายบุคคล

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH

: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

คำชี้แจง : เติมเครื่องหมาย ลงในช่องพฤติกรรมที่ปรากฏ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ระดับการเห็นคุณค่า									พฤติกรรมอื่น ที่แสดงถึงความเข้าใจและเห็นคุณค่า	รวมคะแนน
		ขั้นการรับรู้			ขั้นการตอบสนอง			ขั้นการเห็นคุณค่า				
		ร่วมตอบคำถามในกิจกรรมได้	บอกรูปแบบและกระบวนการในกิจกรรมได้	บอกสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบในกิจกรรมได้	ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม	แสดงออกถึงความสนใจในการทำกิจกรรม	แสดงถึงความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกิจกรรม	อธิบายความสำคัญและคุณค่าของงานลายคำได้	มีการจดบันทึกความคิดเห็นของตนเองลงลายคำด้วย	มีความตั้งใจที่จะนำความรู้ไปใช้		
0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	5	
1												
2												
3												
4												
5												

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เกณฑ์การประเมิน

4.51-5.00 คะแนน หมายถึงมีระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางระดับ มากที่สุด

3.51-4.50 คะแนน หมายถึงมีระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางระดับ มาก

2.51-3.50 คะแนน หมายถึงมีระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางระดับ ปานกลาง

1.51-2.50 คะแนน หมายถึงมีระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางระดับ น้อย

1.00-1.50 คะแนน หมายถึงมีระดับการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางระดับ น้อยที่สุด

เกณฑ์คะแนน

คะแนน	ระดับคุณภาพ
5	ระดับ 5 ดีมาก
4 - 4.99	ระดับ 4 ดี
3 - 3.99	ระดับ 3 ปานกลาง
2 - 2.99	ระดับ 2 พอใช้
1 - 1.99	ระดับ 1 ปรับปรุง

แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน: กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง
 ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH
 : CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน
 สำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องที่มีความ
 คิดเห็นว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยกำหนดระดับคะแนนและความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ น้อย
- 3 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เหลี่ยมตามข้อมูลความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง อื่นๆ
2. อายุ 15-18 ปี มากกว่า 18 ปี
3. สถานภาพ เยาวชนผู้ร่วมกิจกรรม บุคลากรในชุมชน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมรายกิจกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยมตามข้อมูลความเป็นจริง

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านเนื้อหากิจกรรม						
1	เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสม					
2	เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม					
ด้านรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรม						
3	รูปแบบกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมกับช่วงวัย					
4	รูปแบบกิจกรรมมีการลำดับกระบวนการปฏิบัติงานได้ดี					
5	กิจกรรมที่จัดไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย					
6	กิจกรรมที่จัด สามารถนำไปต่อยอดในกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต					
ด้านสถานที่						
7	สถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสม					
ด้านระยะเวลา						
8	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
ด้านความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม						
9	ท่านมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรม					
10	ท่านได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมนี้					

ภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน :
กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

งานลายคำสกุลช่างลำปาง

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะชุมชน
สำหรับเยาวชน กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

รับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จำนวน 30 คน

รูปแบบกิจกรรม : ทัศนศึกษาและเวิร์คชอปงานศิลปะ

ระหว่าง

วันเสาร์ที่ 1 - อาทิตย์ที่ 2 กรกฎาคม 2566

เวลา 8.30 - 16.30 น.

ณ วัดพระธาตุนคร อ.เมือง จ.ลำปาง

* มีรถรับจากจุดรับใหม่เมืองมาเข้าร่วมกิจกรรม

คุณสมบัติผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง
- อายุระหว่าง 18 - 25 ปี
- ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางศิลปะ
- สามารถร่วมกิจกรรมได้ครบทั้ง 2 วัน

แสกนเพื่อสมัคร
ร่วมกิจกรรม
รับสมัครตั้งแต่วันที่ 29 มิ.ย.

มีค่าตอบแทนการเดินทาง และอาหารกลางวันสำหรับผู้ร่วมกิจกรรม

สมัครและสอบถามรายละเอียดได้ที่ QR CODE หรือ ไลน์พด ศรีใจ (เบียร์) ผู้วิจัย
โทร 089-7013060 FB : NATTAPOL SRIJAI ID LINE: KHAOBEER - NATTAPOL

โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ผลงานศิลปกรรม

กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ

กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ละครร่วมสมัย

กิจกรรมนิทรรศการสร้างศิลปะถิ่นลำปาง

ตัวอย่างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ตุ่งชาววาจากการร่วมปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเยาวชนและชุมชน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายณัฐพล ศรีใจ
วัน เดือน ปี เกิด	7 กุมภาพันธ์ 2539
สถานที่เกิด	จังหวัดลำปาง
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ2) สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 31 ชุมชนพระธาตุนาก่วมเหนือ ถนนนาก่วม ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง รหัสไปรษณีย์ 52100
ผลงานตีพิมพ์	สรिता เจือศรีกุล, อำไพ ตรีณसार, ธนวรรณ เจริญภัทราวุฒิ, และคณะ (2553). แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติออนไลน์ใน สถานการณ์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาศานการณโควิด 19 วารสารครุศาสตร์สาร. 14 (2). 99-114.
รางวัลที่ได้รับ	รางวัลเหรียญทองแดง ประเภทจิตรกรรมไทยแบบประเพณี การประกวด จิตรกรรมบัวหลวง ครั้งที่ 38 มูลนิธิบัวหลวง ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)